

Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeuden alalla Euroopan unionissa

Opas oikeusalalla toimiville

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	4	4. Maksukyvyyttömyys	30
1.1. "Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeuden alalla" – EU-maiden oikeusjärjestelmien lähentäminen	5	4.1. Taustaa	31
1.2. Kohti todellista Euroopan oikeusaluetta yksityisoikeuden alalla	5	4.2. Maksukyvyyttömyysmenettelyistä annettu unionin aset	31
1.3. Tanskan, Irlannin ja Yhdistyneen kuningaskunnan erityisasema	6	5. Sovellettava laki	36
1.4. Tiiviimpi yhteistyö	7	5.1. Sovellettavan lain ongelma	37
1.5. Yksityisoikeudellinen säännöstö ("acquis")	7	5.2. Sopimusvelvoitteisiin sovellettava laki – Rooma I -asetus	37
1.6. Vastavuoroisen tunnustamisen periaate ja eksekvatuurimenettelyn poistaminen	8	5.3. Sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettava laki – Rooma II -asetus	43
2. Tuomioistuimen toimivalta sekä tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano siviili- ja kauppaoikeuden alalla – Bryssel I -asetus	10	6. Vanhempainvastuu ja avioero	50
2.1. Yleinen johdanto	11	6.1. Bryssel II a -asetus	51
2.2. Bryssel I -asetus ja uudelleenlaadittu Bryssel I -asetus	12	6.2. Avioeroon sovellettava laki – Rooma III -asetus	59
3. Siviili- ja kauppaoikeudellisia asioita koskevat eurooppalaiset menettelyt	24	7. Elatusvelvollisuus	62
3.1. Yleiskatsaus	25	7.1. Elatusvelvoitteita koskevan asetuksen tausta – Bryssel I -asetus ja vuonna 2007 tehty Haagin yleissopimus lasten ja muiden perheenjäsenen elatusavun kansainvälisestä perinnästä	63
3.2. Riittämättömiä vaatimuksia koskeva eurooppalainen täytäntöönpanoperuste	25	7.2. Elatusvelvoitteita koskevan asetuksen tarkoitus	63
3.3. Eurooppalainen maksamismääräysmenettely	27	7.3. Soveltamisala	64
3.4. Eurooppalainen vähäisiin vaatimuksiin sovellettava menettely	28	7.4. Toimivalta	65
3.5. Eurooppalainen tilivarojen turvaamismääräysmenettely	29	7.5. Sovellettava laki – 15 artikla	66
		7.6. Tunnustaminen ja täytäntöönpano	68
		7.7. Oikeusapu ja vapauttaminen kuluista – 44–47 artikla	69
		7.8. Keskusviranomaiset – 49–63 artikla	70

8. Perintöasiat 72

- 8.1. Perintöasioita koskevan asetuksen tausta ja tavoitteet 73
- 8.2. Toimivalta perintöasioissa 74
- 8.3. Sovellettava laki 76
- 8.4. Tunnustaminen ja täytäntöönpano 80
- 8.5. Eurooppalainen perintötodistus – 62–73 artikla 81
- 8.6. Lainsäädäntöä ja jäsenvaltioiden menettelyjä koskevat tiedot – 77–79 artikla 84

9. Asiakirjojen tiedoksianto 86

- 9.1. Asiakirjojen tiedoksiantoa koskevan asetuksen tausta 87
- 9.2. Asiakirjojen tiedoksiantoa koskeva asetus 87

10. Todisteiden vastaanottaminen 94

- 10.1. Todisteiden vastaanottamista koskevan asetuksen tausta 95
- 10.2. Todisteiden vastaanottamista koskeva asetus 95

11. Oikeusapu 98

- 11.1. Taustaa 99
- 11.2. Oikeusapudirektiivi 99

12. Sovittelu 102

- 12.1. Tuomioistuinlaitoksen ulkopuolinen riitojenratkaisu – vaihtoehtoiset riidanratkaisumenetelmät siviili- ja kauppaoikeuden alalla Euroopan unionissa 103
- 12.2. Eurooppalaiset menettelysäännöt sovittelijoille 103
- 12.3. EU:n sovitteludirektiivi 103

13. Tuomioiden täytäntöönpano 106

- 13.1. Taustaa 107
- 13.2. Eurooppalainen tilivarojen turvaamismääräys 107
- 13.3. Toimivalta 109
- 13.4. Eurooppalaisen tilivarojen turvaamismääräyksen saaminen 109
- 13.5. Eurooppalaisen tilivarojen turvaamismääräyksen myöntämisen jälkeiset toimet 111
- 13.6. Oikeussuojakeinot ja muut velallisen edun suojaamista koskevat säännökset 112

14. Oikeudellisen yhteistyön helpottaminen ja tiedonsaantikäytännöt 114

- 14.1. Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto 115
- 14.2. Tietojen asettaminen saataville Euroopan oikeusportaalissa 117

Luettelo oppaassa mainituista säädöksistä 120

Johdanto

1.1. ”Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeuden alalla” – EU-maiden oikeusjärjestelmien lähentäminen

Viimeksi kuluneiden 15 vuoden aikana eurooppaoikeuden alalla on tapahtunut merkittävää kehitystä, josta useimmat oikeusalalla toimivat eivät kuitenkaan ole tietoisia. Kansainvälisestä yksityisoikeudesta eli perustamissopimuksen sanamuodon mukaan ”oikeudellisesta yhteistyöstä yksityisoikeuden alalla” on kehittynyt itsenäinen ja erillinen eurooppaoikeuden ala. Saatuaan Amsterdamin sopimuksessa toimivallan antaa lainsäädäntöä kansainvälisen yksityisoikeuden alalla Euroopan unioni on antanut suuren määrän tätä alaa koskevia säädöksiä. Muiden Euroopan unionin sääntelyn osa-alueiden tavoin tälläkin alalla annetut säädökset ovat ensisijaisia jäsenvaltioiden lakeihin nähden ja ovat kytköksissä kansalliseen sääntelyyn, kun tarkoituksena on ottaa unionissa käyttöön menettelyä koskevia yhteisiä vähimmäisvaatimuksia tietyillä oikeudellisilla aloilla.

EU:n kansainvälisellä yksityisoikeudella on käytännön merkitystä oikeusalalla toimiville – tuomareille, asianajajille, notaareille ja muille oikeusalan ammattilaisille – jotka tekevät päätöksiä siviili- ja kauppaoikeutta koskevista asioista tai toimivat asiakkaidensa neuvonantajina tai edustajina kyseisissä asioissa. Tavaroiden, palvelujen, pääoman ja henkilöiden vapaan liikkuvuuden periaate edistää Euroopan kansalaisten liikkuvuutta ja kaupallisen toiminnan lisääntymistä koko Euroopan unionin alueella. Tästä syystä oikeusalan toimijat kohtaavat työssään yhä useammin tilanteita, joiden vaikutukset ulottuvat valtioiden rajojen yli, ja EU:n oikeuden alaan kuuluvia ongelmia ja oikeudellisia kysymyksiä. Niitä voivat olla esimerkiksi

tavaroiden toimittamista koskevien sopimusten täytäntöönpano ja rajat ylittävien palveluiden tarjoaminen, matkailijoiden liikkumiseen ja ulkomailla tapahtuviin liikenneonnettomuuksiin liittyvät oikeusasiat, kysymykset, jotka liittyvät kiinteän tai irtaimen omaisuuden hankintaan ja luovuttamiseen luonnollisten henkilöiden ja yritysten toimesta yhdessä tai useammassa muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa kuin niiden sijoittautumisvaltiossa sekä sellaisten luonnollisten henkilöiden perimykseen, joilla on omaisuutta useissa jäsenvaltioissa tai liittymiä useisiin jäsenvaltioihin. Myös perheoikeuden alalla eri kansalaisuutta olevien henkilöiden henkilökohtaiset suhteet yleistyvät ja rajat ylittäviin perhesuhteisiin ja lasten huoltoon liittyviä oikeusasioita käsitellään säännöllisesti. Nykyisin pienet ja keski suuret yritykset – pk-yritykset – joiden osuus Euroopan kotimarkkinoista on suuri, harjoittavat lähes poikkeuksetta rajat ylittävää liiketoimintaa, useimmiten verkossa. Siksi jäsenvaltioiden oikeusalan toimijoiden on välttämätöntä pysyä viimeisimmän kehityksen tasalla tällä yhä monitahoisemmalla ja merkittävämmällä Euroopan unionin toiminta-alalla.

1.2. Kohti todellista Euroopan oikeusaluetta yksityisoikeuden alalla

Oikeudellista yhteistyötä yksityisoikeuden alalla koskevat säännöt perustuvat olettamalle, jonka mukaan yksittäisten jäsenvaltioiden oikeus- ja tuomioistuinjärjestelmät ja niiden tuomioistuinten antamat tuomiot ovat samanarvoisia, päteviä ja samassa asemassa, ja siten tuomioistuimia ja oikeusjärjestelmiä kohtaan osoitettuun **keskinäisen luottamuksen periaatteeseen**. Keskeinen osa tätä periaatetta on jäsenvaltioiden tuomioistuinten määräysten vastavuoroinen tunnustaminen, johon sisältyy

myös **yksittäisten tuomioistuinten ja oikeusviranomaisten rajat ylittävä yhteistyö**. Alalla tarvitaan yhdenmukaiset säännöt oikeusvarmuuden edistämiseksi ja ennakoinnin parantamiseksi sellaisissa oikeudellisissa tilanteissa, joilla on rajat ylittäviä vaikutuksia: jos kukin jäsenvaltio päättäisi itsenäisesti, mitä lakia sovelletaan ja millä tuomioistuimella on toimivalta kussakin rajat ylittävässä oikeussuhteessa ja mitkä muiden jäsenvaltioiden tuomiot tunnustetaan, tämä aiheuttaisi oikeudellista epävarmuutta kansalaisille ja yrityksille sekä toimivaltaisen tuomioistuimen että sovellettavan lain osalta.

Tampereen Eurooppa-neuvostossa 15. ja 16. lokakuuta 1999 neuvosto hahmotteli tavoitteen ”todellisen Euroopan oikeusalueen” luomisesta. Sen perustana oli periaate, jonka mukaan jäsenvaltioiden oikeus- ja hallintojärjestelmien eroavuudet tai monimutkaisuus eivät saisi estää yksityishenkilöitä ja yrityksiä käyttämästä oikeuksiaan eivätkä hankaloittaa näiden oikeuksien käyttöä. Neuvosto asetti toiminnan ensisijaisiksi tavoitteiksi tällä alalla erityisesti **parantaa oikeussuojan saatavuutta** Euroopassa, tehostaa oikeudellisten päätösten **vastavuoroista tunnustamista** sekä lisätä **lähentämistä** yksityisoikeuden alalla.

Ilmaisu ”**oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeuden alalla**” on peräisin **Maastrichtin sopimuksesta** eli Euroopan unionista tehdystä sopimuksesta, jossa tämän alan oikeudellinen yhteistyö määritellään jäsenvaltioiden yhteistä etua koskevaksi asiaksi. **Amsterdamin sopimuksessa** tätä yhteistyötä, joka oli siihen asti koskenut ainoastaan jäsenvaltioiden toteuttamia toimia, alettiin soveltaa myös Euroopan yhteisön toimielinten lainsäädäntötoiminnassa. **Lissabonin sopimuksessa**

viitataan nimenomaisesti tuomioiden **vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen** yksityisoikeudellisissa asioissa, mutta siinä ei tehty olennaisia muutoksia lainsäädäntövaltaan. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen **81 artiklassa** esitetään tyhjentävä luettelo toimista, joista voidaan antaa säädöksiä. Monet niistä on mainittu jo aikaisemmissa perussopimuksissa, mutta nyt luettelossa mainitaan erikseen tehokas oikeussuojan saatavuus sekä tuomareiden ja oikeuslaitoksen henkilöstön koulutus. Kyseisessä artiklassa myös täsmennetään, että yksityisoikeuden alan oikeudelliseen yhteistyöhön voi kuulua jäsenvaltioiden lakien ja asetusten lähentämistä koskevien toimenpiteiden hyväksymistä. Perheoikeuden alan toimenpiteitä lukuun ottamatta kaikki kyseisiä aloja koskevat säädökset annetaan tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen, jonka puitteissa Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyvät yhdessä unionin lainsäädäntöä lainsäädäntövallan käyttäjinä. Perheoikeuden alan toimenpiteet hyväksytään erityisessä lainsäätämisyjärjestyksessä, jossa neuvosto tekee ratkaisunsa yksimielisesti Euroopan parlamenttia kuultuaan.

1.3. Tanskan, Irlannin ja Yhdistyneen kuningaskunnan erityisasema

Kansainvälisen yksityisoikeuden säädöksiä soveltaessaan oikeusalan toimijoiden on otettava huomioon, ettei kaikkia säädöksiä sovelleta kaikkiin jäsenvaltioihin. Tanska, Irlanti ja Yhdistynyt kuningaskunta noudattavat perussopimuksen nojalla erityisjärjestelyjä, jotka koskevat yksityisoikeuden alalla annettavaa lainsäädäntöä. Tanska ei osallistu lainkaan tämän alan säädösten antamiseen, eivätkä kyseiset säädökset myöskään velvoita sitä. Osa säädöksistä on kuitenkin ulotettu koskemaan myös Tanskaa EU:n ja

Tanskan kahdenvälisellä sopimuksella. Yhdistyneellä kuningaskunnalla ja Irlannilla on oikeus päättää, osallistuvatko ne tämän alan säädösten antamiseen, ja säädös velvoittaa niitä vain siinä tapauksessa, että ne osallistuvat siihen. Tähän mennessä Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti ovat osallistuneet useimpien säädösten antamiseen siviili- ja kauppaoikeuden alalla. Ne eivät kuitenkaan osallistuneet esimerkiksi perintöasioita koskevan asetuksen antamiseen. Kun tällä alalla sovelletaan jotakin oikeudellista välinettä, on suositeltavaa tarkastaa, sovelletaanko välinettä myös yhdessä näistä maista tai kummassakin maassa ja missä määrin Tanska on suostunut osallistumaan säädöksen soveltamiseen.

1.4. Tiiviimpi yhteistyö

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen **tiiviimpää yhteistyötä** koskevien määräysten mukaisesti vähintään yhdeksän jäsenvaltion ryhmä voi tehdä keskenään tiiviimpää yhteistyötä toteuttamalla EU:n tavoitteita edistäviä toimenpiteitä, mutta ainoastaan viimeisenä keinona, jos käy ilmi, ettei koko jäsenvaltioiden ryhmä voi toteuttaa kyseessä olevia toimenpiteitä. Toistaiseksi ainoa yksityisoikeudellisen yhteistyön alalla tällä tavoin toteutettu toimenpide koskee avioeroon sovellettavaa lakia ("Rooma III" -asetus).

1.5. Yksityisoikeudellinen säännöstö ("acquis")

Siviili- ja kauppaoikeuden alan oikeudellista yhteistyötä koskeva lainsäädäntö – nk. *acquis communautaire* eli unionin säännöstö – on laajentunut huomattavasti viimeisten 15 vuoden aikana. Säädöksiä on annettu muun muassa tuomioistuinten toimivallasta, tuomioiden

vastavuoroisesta tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä lukuisilla eri aloilla sovellettavasta lainsäädännöstä sopimuksista perintöasioihin ja elatusvelvollisuuteen. EU:n lainsäädäntö mahdollistaa myös tuomioistuinten ja jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten välisen suoran yhteistyön esimerkiksi vastaanotettaessa todisteita ulkomailla tai lapsikaappauksia koskevista asioista. Oikeussuojan saatavuutta valtioiden rajat ylittävissä asioissa on parannettu antamalla säännöksiä oikeusavusta, sovittelusta sekä vähäisiä ja riittämättömiä saatavia koskevista yksinkertaistetuista ja edullisista menettelyistä. Unionin säännösten käytännön soveltamisen helpottamiseksi on perustettu siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto.

Säännöstöä on annettu jo niin pitkään, että nykyiset säädökset ovat toisen tai jopa kolmannen sukupolven säädöksiä. Nykyisten toimenpiteiden **saattamiseksi ajan tasalle** on otettava huomioon niiden käytännön toimivuudesta saadut kokemukset **sekä** uudenlainen ajattelutapa siitä, miten säädösten pitäisi vaikuttaa vastatakseen nykyisiä yhteiskunnallistaloudellisia olosuhteita.

1.6. Vastavuoroisen tunnustamisen periaate ja eksekvatuurimenettelyn poistaminen

Vastavuoroisen tunnustaminen on EU:n siviili- ja kauppaoikeuden alalla tapahtuvan oikeudellisen yhteistyön keskeinen toimintaperiaate. Tehostamalla oikeudellisten päätösten ja tuomioiden vastavuoroista tunnustamista ja lähentämällä lainsäädäntöä tarvittavasti on tarkoitus helpottaa viranomaisten välistä yhteistyötä ja edistää yksilön oikeuksille

annettavaa oikeussuojaa. Vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen lopullisena tavoitteena on mahdollistaa siviili- ja kauppaoikeuden alalla annettavien tuomioistuinten päätösten vapaa liikkuvuus jäsenvaltioiden välillä, jotta ne voidaan tunnustaa ja panna täytäntöön muissa jäsenvaltioissa ilman välivaiheita.

Tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon esteiden asteittainen poistaminen jäsenvaltioiden tuomioistuinjärjestelmien väliltä on keskeinen osa EU:n lainsäädännön kehittämistä tällä alalla. Lokakuussa 1999 kokoontunut Tampereen Eurooppa-neuvosto kehotti vähentämään edelleen välivaiheita, jotka ovat vielä tarpeen päätösten ja tuomioiden tunnustamiseksi ja täytäntöönpanemiseksi pyynnön vastaanottavassa maassa, ja luopumaan kokonaan menettelystä, jota toisen maan antaman tuomion julistaminen täytäntöönpanokelpoiseksi edellyttää (eksekvatuurimenettely).

Ensimmäiseksi välivaiheen menettelyt poistettiin vähäisten kuluttajia koskevien ja kaupallisten vaatimusten sekä riitauttamattomien vaatimusten osalta. Muutetussa Bryssel I -asetuksessa mennään vielä pidemmälle ja luovutaan yleisesti tuomioistuinten päätösten eksekvatuurimenettelystä siviili- ja kauppaoikeuden alalla. Menettelystä on luovuttu myös tiettyjen perheoikeuteen ja elatusapuun liittyvien päätösten osalta.

Tähän mennessä annetuista säädöksistä kerrotaan tarkemmin jäljempänä tässä oppaassa. Kunkin säädöksen kuvauksessa pyritään antamaan yleiskuva säädöksen sisällöstä, mutta sen ei ole tarkoitus korvata tutustumista varsinaiseen säädöstekstiin. Jäljempänä viitataan myös joistakin säädöksistä laadittuihin erillisiin oppaisiin.

Tuomioistuimen toimivalta sekä tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano siviili- ja kauppaoikeuden alalla – Bryssel I -asetus

2.1. Yleinen johdanto

Euroopan unionissa yksityisoikeuden alalla tehtävän oikeudellisen yhteistyön ytimessä ovat jäsenvaltioiden tuomioistuinten toimivaltaa ja lainvalintaa koskevat säännöt **siviili- ja kauppaoikeuden** alalla. Kansainvälisen yksityisoikeuden alaa ja riita-asian oikeudenkäyntiä koskevat kansalliset säännökset ovat erilaisia. Tämä voi vaikeuttaa Euroopan unionin sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa. Jotta tällaista ongelmaa ei syntyisi, EU:lla on välttämätöntä olla yhdenmukaiset säännökset, joissa määritellään tuomioistuinten toimivalta sekä nopeat ja yksinkertaiset menettelyt toisissa jäsenvaltioissa annettujen tuomioiden tunnustamiseksi ja täytäntöön panemiseksi. Siten varmistetaan tuomioistuinten päätösten vapaa liikkuvuus jäsenvaltioiden välillä.

Esimerkki 1

Jäsenvaltioon 1 sijoittautunut yritys A tekee sopimuksen messujärjestäjänä toimivan yrityksen B:n kanssa, jonka pääkonttori sijaitsee jäsenvaltiossa 2. Sopimusehtojen mukaan yritys A varaa 500 m² näyttelytilaa ja siihen kuuluvia palveluita sovittuun hintaan jäsenvaltiossa 2 järjestettävillä kolmipäiväisillä messuilla, joihin se aikoo osallistua näytteilleasettajana. Viisi päivää ennen messujen alkua yritys A:n tärkein asiakas ilmoittaa sille, ettei se voi osallistua kyseisille messuille. Tästä syystä yritys A peruuttaa yritykseltä B tekemänsä varauksen. Koska peruutuksesta ilmoitetaan vasta myöhäisessä vaiheessa, yritys B ei saa vuokratuksi 500 m²:n näyttelytilaa toiselle näytteilleasettajalle ja vaatii yrityksen A:ta maksamaan sopimusehtojen mukaisen hinnan.

Yritys A kieltäytyy maksamasta. Yritys B haluaa nostaa kanteen yrityksen A:ta vastaan ja tiedustelee, miten ja missä kanne olisi sen etujen mukaisesti parasta panna vireille.

Tämänkaltaisissa tilanteissa riita-asian oikeudenkäyntiä siviili- ja kauppaoikeuden alalla koskevat EU:n säännöt perustuvat tuomioistuinten toimivallan osalta pääasiassa asetukseen 44/2001⁽¹⁾. Asetus, joka tunnetaan yleisesti ja johon myös viitataan jäljempänä nimellä **”Bryssel I -asetus”**, on lisännyt oikeusvarmuutta tällaisissa tilanteissa. Bryssel I -asetuksen tuomioistuinten toimivaltaa koskevat säännökset ovat samat kaikissa jäsenvaltioissa.⁽²⁾ Yhdessä jäsenvaltiossa tämän asetuksen mukaisesti annettu tuomio tunnustetaan ja pannaan täytäntöön yhtäläisesti kaikissa muissa jäsenvaltioissa, joita asia koskee. Euroopan unionissa on erikseen vahvistettu yhdenmukaiset lainvalintaa koskevat säännöt sen varmistamiseksi, että tuomioistuimet noudattavat samoja sääntöjä ratkaistessaan, mitä lakia sovelletaan oikeussuhteisiin eri aloja koskevista asioista.

Soveltamalla Bryssel I -asetuksessa säädettyjä tuomioistuimen toimivaltaa koskevia sääntöjä yhtiö B voi valita kahden erilaisen menettelytavan välillä: Ensinnäkin se voi nostaa kanteen siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen yrityksen A:n kotipaikan suhteen jäsenvaltiossa 1: nykyisen 2 artiklan yleissäännön mukaan kanne voidaan nostaa vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa. Vaihtoehtoisesti yritys B voi päättää mieluummin

- (1) Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22 päivänä joulukuuta 2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001.
- (2) Bryssel I asetus ei sido Tanskaa suoraan, mutta se osallistuu silti säädöksen soveltamiseen EU:n ja sen jäsenvaltioiden kanssa tätä tarkoitusta varten tekemänsä erillisen sopimuksen nojalla, EUVL L 299, 16.11.2005, s. 62.

nostaa kanteen oman jäsenvaltionsa eli jäsenvaltion 2 tuomioistuimessa, joka on Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan toimivaltainen, koska se on paikka, jossa sopimuksenmukaiset palvelut oli tarkoitus suorittaa. Jäsenvaltion 2 tuomioistuimen antama edullinen tuomio tunnustettaisiin ja voitaisiin panna verrattain yksinkertaisin menettelyin täytäntöön kaikissa niissä jäsenvaltioissa, joissa yritys A:lla on varallisuutta. Yritys B:n ei tarvitse olla huolissaan siitä, että nämä tuomioistuimet antaisivat ratkaisunsa sovellettavan lain eri sääntöjen perusteella, sillä useimmissa EU:n jäsenvaltioissa⁽³⁾ sovellettavan Rooma I -asetuksen mukaan sovellettavan lain määrittelyssä noudatetaan samoja sääntöjä (ks. jäljempänä tämän oppaan 5 luku "Sovellettava laki").

(3) Tanskaa lukuun ottamatta.

2.2. Bryssel I -asetus ja uudelleenlaadittu Bryssel I -asetus

2.2.1. Yleiskatsaus

Bryssel I -asetus tuli voimaan 1. maaliskuuta 2002. Sillä korvattiin samasta aiheesta vuonna 1968 tehty Brysselin yleissopimus, jota sovelletaan edelleen eräiden jäsenvaltioiden merentakaisiin alueisiin. Bryssel I -asetusta tarkistettiin myöhemmin, ja joulukuussa 2012 hyväksyttiin asetuksen uusi – uudelleenlaadittu – toisinto⁽⁴⁾, jossa on tehty useita merkittäviä muutoksia

- (4) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1215/2012, annettu 12 päivänä joulukuuta 2012, EUVL L 351, 20.12.2012, s. 1. Tätä asetusta, jota käytetään tässä oppaassa nimitystä "uudelleenlaadittu Bryssel I -asetus", sovelletaan 10.1.2015 alkaen. Tanska on ilmoittanut, että se aikoo EU:n kanssa tekemänsä sopimuksen mukaisesti soveltaa uudelleenlaadittua Bryssel I -asetusta suhteessa EU:n jäsenvaltioihin, EUVL L 79, 21.3.2013, s. 4.

alkuperäiseen Bryssel I -asetukseen. Näitä muutoksia käsitellään jäljempänä tässä luvussa.⁽⁵⁾ Uudelleenlaaditun toisinnon hyväksymisen jälkeen asetusta tarkistettiin uudelleen, jotta voitiin ottaa huomioon Euroopan patenttisopimuksen täytäntöönpanon alkaminen ja mahdollistaa yhdistetyn patenttituomioistuimen toimivalta.⁽⁶⁾

Brysselin yleissopimuksen määräykset ulotettiin 1980-luvulla kansainvälisellä yleissopimuksella koskemaan Euroopan vapaakauppaliiton (EFTA) jäsenvaltioita. Luganon yleissopimukseksi kutsutusta sopimuksesta neuvoteltiin uudelleen Bryssel I -asetuksen oltua voimassa useita vuosia, ja neuvottelujen tuloksena syntyi tarkistettu yleissopimus. Nykyisin uutta Luganon yleissopimusta sovelletaan EU:n jäsenvaltioiden ja Islannin, Norjan ja Sveitsin väliin oikeudenkäyntimenettelyihin⁽⁷⁾.

2.2.2. Bryssel I -asetuksen soveltamisala

Asetusta sovelletaan siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa, lukuun ottamatta vero- ja tullikysymyksiä ja hallinto-oikeudellisia asioita. Sitä ei

- (5) Tässä oppaassa asetuksen eri artikloihin viitataan uudelleenlaaditun toisinnon numeroinnin mukaisesti. Uudelleenlaatimisen seurauksena tehtyjen sisällöllisten muutosten lisäksi artiklojen numerointia on asetuksen uudessa toisinnossa muutettu, ja tässä oppaassa käytetään kyseistä uutta numerointia. Uudelleenlaaditun toisinnon liitteessä III on hyödyllinen vastaavuustaulukko, josta näkee, mitkä asetuksen eri toisintojen artikkelit vastaavat toisiaan. Uudelleenlaadinnassa käytetty menettely perustui koko säädöksen uudelleenlaatimiseen useiden tekstiin tehtävien muutosten sijasta.
- (6) Ks. jäljempänä tämän oppaan 2.2.8 kohta, jossa on esitetty tarkempi kuvaus patenttituomioistuinta koskevan säädöksen säännöksistä.
- (7) Alkuperäinen Luganon yleissopimus, joka sai nimensä Sveitsin Luganossa käydyistä neuvotteluista, allekirjoitettiin 16.9.1988. Uusi yleissopimus allekirjoitettiin 30.10.2007, ja EU:n ratifioitua sen se tuli voimaan EU:n ja sen jäsenvaltioiden välillä. Tanska ja Norjan kuningaskunta liittyivät sopimukseen 1.1.2010. Sen jälkeen Sveitsi ratifioi sen 1.1.2011 alkaen ja Islanti 1.5.2011 alkaen.

sovelleta tiettyihin yksityisoikeuden aloihin, kuten luonnollisten henkilöiden oikeudelliseen asemaan tai oikeuskelpoisuuteen, aviosuhteisiin, testamenttiin ja perintöön tai konkurssiin. Sitä ei myöskään sovelleta elatusapua koskeviin asioihin (siirtymäkauden oikeustapauksia lukuun ottamatta) toisin kuin alkuperäistä Bryssel I -asetusta, sillä elatusapu kuuluu nykyisin kyseisestä aiheesta annetun asetuksen soveltamisalaan.⁽⁸⁾

2.2.3. Bryssel I -asetuksen toimivaltajärjestelmä

Bryssel I -asetuksessa säädetään suljetusta toimivaltajärjestelmästä, jossa tuomioistuinten toimivalta ratkaista rajat ylittäviä siviili- ja kauppaoikeudellisia riita-asioita jaetaan jäsenvaltion tuomioistuinten kesken. Sen jäsenvaltion, jolla on asetuksen mukaan toimivalta asiassa, toimivaltainen tuomioistuin määritellään tämän jälkeen kyseisen jäsenvaltion riita-asian oikeudenkäyntiä koskevien kansallisten sääntöjen mukaisesti. EU:n jäsenvaltioiden välillä voidaan soveltaa ainoastaan Bryssel I -asetuksen toimivaltasääntöjä, ja tietyt jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön toimivaltasääntöjä ei sovelleta henkilöihin, joiden kotipaikka on jäsenvaltiossa⁽⁹⁾, vaikka niitä sovelletaan edelleen henkilöihin, joilla ei ole kotipaikkaa EU:ssa⁽¹⁰⁾. Näistä nk. poikkeuksellisista toimivaltasäännöistä on julkaistava luettelot Euroopan unionin virallisessa lehdessä sen jälkeen kun niistä on ilmoitettu komissiolle.⁽¹¹⁾

(8) Neuvoston asetus (EY) N:o 4/2009, annettu 18 päivänä joulukuuta 2008; asetusta käsitellään erikseen jäljempänä tämän oppaan 7 luvussa.

(9) Ks. 5 artikla.

(10) Ks. 6 artikla.

(11) Ks. 76 artikla. Luettelo näistä säännöistä oli aiemmin Bryssel I -asetuksen liitteessä I.

Esimerkki 2

Jäsenvaltion 3 yritys C on myynyt koneen jäsenvaltion 4 yritys D:lle. Yritys D oli tehnyt ostotarjouksen, jossa todettiin muun muassa, että ostoon sovelletaan yritys D:n yleisiä myyntiehtoja, jotka oli painettu ostotarjouksen kääntöpuolelle.

Näissä ehdoissa oli toimivaltaisen tuomioistuimen valintaa koskeva lauseke, jossa todettiin, että toimivaltainen tuomioistuin kaikissa sopimuksesta johtuvissa riita-asioissa on jäsenvaltion 4 tuomioistuin E. Yritys C hyväksyi ostotarjouksen vahvistuskirjeessään. Toimituksen jälkeen yritys D reklamoi koneen merkittävistä vioista ja nosti sopimusrikkomusta koskevan vahingonkorvauskanteen yritys C:tä vastaan tuomioistuin E:ssä. Oikeudenkäynnissä yritys C väittää, ettei tuomioistuin E ole toimivaltainen. Se väittää, että jäsenvaltion 3 lainsäädännön mukaan yhden asianosaisen yleisiin myyntiehtoihin sisältyvä tuomioistuimen valintaa koskeva lauseke on pätevä ainoastaan, jos vastapuoli nimenomaisesti sen hyväksyy.

Bryssel I -asetuksen 25 artiklan 1 kohdan mukaan asianosaiset voivat kotipaikastaan riippumatta sopia, että jäsenvaltion tuomioistuimella tai tuomioistuimilla on toimivalta ratkaista tietyistä oikeussuhteesta syntyneet tai mahdollisesti syntyvät riidat.

Toimivalta on yksinomainen, jos asianosaiset eivät toisin ole sopineet. Bryssel I -asetuksen alalla toimivaltaisen tuomioistuimen valintaa

koskeva muodollinen pätevyys perustuu yksinomaan asetukseen, jossa säädetään itsenäisestä säännöstöstä. Näillä säännöksillä on etusija suhteessa riita-asian oikeudenkäyntiä koskeviin jäsenvaltioiden kansallisiin säännöksiin (ks. tästä tarkemmin jäljempänä). Näin ollen yritys D:n on osoitettava, että yleisten myyntiehtojen muoto on 25 artiklan 1 kohdan mukainen, jotta tuomioistuin E:n yksinomaista toimivaltaa koskeva väite olisi pätevä.

2.2.3.1. Perussääntö: vastaajan kotipaikan tuomioistuimen toimivaltaisuus

Bryssel I -asetuksen 4 artiklan mukaan **tuomioistuinten toimivaltaa koskeva perussääntö** on, että tuomiovaltaa käyttävät sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa **vastaajalla on kotipaikka**, riippumatta hänen kansallisuudestaan. Kotipaikka määräytyy sen jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaisesti, jossa asia on saatettu tuomioistuimen käsiteltäväksi. Oikeushenkilöiden ja yritysten kotipaikka määräytyy sen mukaan, missä maassa niillä on sääntömääräinen kotipaikka, keskushallinto tai pääasiallinen liikepaikka. Jos vastaajalla ei ole kotipaikkaa jäsenvaltiossa, asetuksen 6 artiklan mukaan kunkin jäsenvaltion tuomioistuinten toimivalta määräytyy kyseisen jäsenvaltion lain mukaisesti, jollei 18 artiklan kuluttajia koskevista ja 21 artiklan työntekijöitä koskevista suojaavista toimivaltasäännöistä sekä 24 artiklan yksinomaista toimivaltaa koskevista säännöistä ja 25 artiklan mukaisesta tuomioistuimen toimivaltaa koskevasta sopimuksesta muuta johdu.

2.2.3.2. Toimivaltaa koskevat vaihtoehtoiset säännöt ja erityissäännöt

Asetuksen 7–9 artiklassa säädetään erityistä toimivaltaa koskevista säännöistä, joita voidaan käyttää vaihtoehtona 4 artiklan mukaiselle yleissäännölle. Joidenkin tällaisten sääntöjen nojalla kantaja voi valita, nostaako hän kanteen vastaajan kotipaikan tuomioistuimissa vai toisen jäsenvaltion tuomioistuimissa, joilla on erityinen toimivalta. Käytännössä tärkein erityistä toimivaltaa koskeva säännös sisältyy 7 artiklan 1 kohtaan, joka koskee sopimusasioita, lukuun ottamatta työ-, vakuutus- ja kuluttajasopimuksia. Kansainvälinen toimivalta tällaisissa asioissa on sen paikkakunnan tuomioistuimilla, jossa kanteen perusteena oleva **sopimusvelvoite on täytetty**. Niiden kahden sopimustyyppin osalta, jotka ovat yleisimpiä eurooppalaisessa rajat ylittävässä oikeudenkäyntimenettelyssä, velvoitteen täyttämisaikka kattaa kaikki samaan sopimukseen perustuvat velvoitteet. Jollei muuta ole sovittu, irtaimen tavarankaupassa velvoitteen täyttämisaikka on se paikkakunta jäsenvaltiossa, jossa tavarat sopimuksen mukaan toimitettiin tai oli toimitettava, ja palvelujen osalta se paikkakunta jäsenvaltiossa, jossa palvelut sopimuksen mukaan suoritettiin tai oli suoritettava.

Asetuksen 7 artiklassa säädetään lisäksi erityisestä toimivallasta useissa erityistapauksissa, kuten esimerkiksi yksityisoikeudellista korvaus- tai hyvitysvaativuudesta koskevista asioissa ja sivuliikkeen, agentuurin tai muun toimipaikan toimintaa koskevista riita-asioissa.⁽¹²⁾ Asetuksen 7 artiklan 2 kohta, joka koskee toimivaltaa sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa, on saanut entistä suuremman

(12) Asetuksen 44/2001 5 artiklan 2 kohdassa säädettiin aikaisemmin erityisestä toimivallasta elatusapuasioissa; elatusapua koskevan asetuksen toimivaltasäännöksiä on sovellettu asetuksen tultua voimaan 18.6.2011.

merkityksen. Sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevissa asioissa kanne on nostettava sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa vahinko sattui tai saattaa sattua. Unioniin tuomioistuin on todennut, että tällä tarkoitetaan paikkaa, jossa vahinko sattuu, tai vaihtoehtoisesti paikkaa, jossa vahingoittava teko tehtiin tai tuotettiin.

2.2.3.3. Tuomioistuimen toimivaltaa koskeva sopimus ja vastaajan vastaaminen tuomioistuimessa

Sopiminen tuomioistuimen toimivallasta eli oikeuspaikan valinta tarkoittaa tilannetta, jossa sopimuspuolet ovat sopineet antavansa sopimuksesta johtuvat riita-asiat tietyn tuomioistuimen tai tiettyyn oikeusjärjestelmään kuuluvien tuomioistuinten ratkaistavaksi. Tällainen sopimus voidaan sisällyttää sopimuspuolten oikeussuhteen sisältöä koskevaan laajempaan sopimukseen tai kyseeseen voi tulla erillinen sopimus. Tämänkaltaisessa sopimuksessa voidaan käsitellä myös muita kuin sopimuksesta johtuvia riita-asioita. Asetuksen säännöksissä ei mitenkään rajoiteta oikeuspaikan valinnan käyttöä tilanteisiin, joissa on kyseessä sopimussuhteesta johtuva riita-asia. Riita-asia voi kuitenkin liittyä tilanteeseen, jossa osapuolten välillä ei ole ennestään oikeussuhdetta, kuten sopimukseen perustumattomista vahingonkorvauksista johtuvissa riita-asioissa. Kyseisissä tapauksissa sopimus voidaan oikeastaan useimmiten tehdä vasta riidan syntymisen jälkeen.⁽¹³⁾

Bryssel I -asetuksen 25 artiklaan sisältyvä oikeuspaikkasopimukseen liittyvä sääntö on yksi kyseisen asetuksen tärkeimmistä ja eniten käytetyistä

säännöksistä. Yleisesti ottaen tuomioistuimen toimivaltaa koskevat sopimukset ovat sallittuja. Sopimusvapautta on kuitenkin rajoitettu niiden asianosaisten eduksi, joihin sovelletaan vakuutus-, kuluttaja- tai työsopimusasioihin liittyviä suojaavia toimivaltasääntöjä.⁽¹⁴⁾ On huomattava, etteivät tuomioistuimen toimivaltaa koskevat sopimukset voi mennä 24 artiklassa säädettyjen yksinomaista toimivaltaa koskevien perusteiden edelle.⁽¹⁵⁾

Bryssel I -asetuksen edellisen toisinnon mukaisesti⁽¹⁶⁾ asianosaisten, joista ainakin yhden kotipaikka on jäsenvaltiossa, tekemä oikeuspaikkasopimus vaikutti siten, että vaikka oikeuspaikaksi valitulle tuomioistuimelle oli toimivaltaa koskevassa sopimuksessa annettu yksinomainen toimivalta ratkaista asia, se voitiin panna vireille muussa kuin oikeuspaikaksi valitussa tuomioistuimessa edellyttäen, että kanne oli ensin nostettu tässä viimeksi mainitussa tuomioistuimessa. Uudelleenlaaditussa Bryssel I -asetuksessa⁽¹⁷⁾ edellä mainittua säännöstä on muutettu siten, että jäsenvaltion tuomioistuimen toimivaltaa koskeva sopimus – jos se todetaan päteväksi – on etusijalla asianosaisten kotipaikasta riippumatta.⁽¹⁸⁾ Uudelleenlaadittuun Bryssel I -asetukseen lisättiin myös säännöksiä, joiden mukaan toimivaltaa koskevan sopimuksen aineellinen pätevyys määritellään oikeuspaikaksi

(14) Ks. 15, 19 ja 23 artiklan säännökset.

(15) Ks. 27 artikla.

(16) Asetuksen 44/2001/23 artiklan 1 kohta; tätä tilannetta voidaan verrata tilanteeseen, jossa yhdelläkään oikeuspaikkasopimuksen sopimuspuolista ei ole kotipaikkaa jäsenvaltiossa. Kyseisessä tilanteessa jäsenvaltion muilla kuin oikeuspaikaksi valituilla tuomioistuimilla ei ole toimivaltaa ratkaista asianosaisten välisiä riita-asioita, ellei oikeuspaikaksi valittu tuomioistuin ole itse katsonut, ettei sillä ole toimivaltaa asiassa; ks. asetuksen 44/2001/23 artiklan 3 kohta.

(17) Asetus 1215/2012.

(18) Ks. 25 artiklan 1 kohta.

(13) Sopimukseen perustumattomista vahingonkorvauksista johtuvista riidanalaisista vahingonkorvausvaatimuksista on yleensä mahdollista tehdä oikeuspaikkasopimus vasta vaatimuksen perusteena olevan tapahtuman jälkeen.

valitun jäsenvaltion lainsäädännön nojalla ⁽¹⁹⁾ ja että tuomioistuimen toimivaltaa koskevaa sopimusta, joka muodostaa sopimuksen osan, pidetään varsinaisen sopimuksen muista ehdoista riippumattomana sopimuksena eikä tuomioistuimen toimivaltaa koskevan sopimuksen pätevyyttä voida riitauttaa vain sillä perusteella, ettei varsinainen sopimus ole pätevä. ⁽²⁰⁾ Tarkoituksena on myös ratkaista oikeuspaikan valintaa koskevan sopimuksen pätevyyteen liittyvät kysymykset sen jäsenvaltion lain mukaisesti, jossa oikeuspaikaksi valittu tuomioistuin sijaitsee. ⁽²¹⁾

Uudelleenlaadittuun Bryssel I -asetukseen sisältyy toinen tärkeä muutos, jolla vahvistetaan sopimusvapautta oikeuspaikkasopimusten osalta edellyttämällä, että tuomioistuin, jossa asia on vireillä ja joka ei ole sopimuspuolten yksinomaisella oikeuspaikkasopimuksella valitsema tuomioistuin, keskeyttää asian käsittelyn kunnes oikeuspaikaksi valittu tuomioistuin – riippumatta siitä, onko kanne ensin nostettu siinä – on ratkaissut, onko sillä toimivalta oikeuspaikkasopimuksen nojalla. Kun oikeuspaikaksi valittu tuomioistuin on todennut olevansa toimivaltainen, muiden tuomioistuinten, joissa asia on pantu vireille, on jätettävä se tutkimatta. ⁽²²⁾

(19) Ks. edellinen alaviite.

(20) Ks. 25 artiklan 5 kohta.

(21) Ks. johdanto-osan 20 kappale.

(22) Ks. uudelleenlaaditun Bryssel I -asetuksen 31 artiklan 2 kohta.

Esimerkki 2 – jatkoa

Edellä esimerkissä 2 mainitussa tapauksessa kaksi eri jäsenvaltioista olevaa yritystä riitelee toisen yrityksen, yritys D:n, yleisiin myyntiehtoihin sisältyneen tuomioistuimen toimivaltaa koskevan sopimusklauselien pätevyydestä. Asia voidaan ratkaista Bryssel I -asetuksen 25 artiklan perusteella.

Bryssel I -asetuksen 25 artiklassa on erilaisia sääntöjä tuomioistuimen toimivaltaa koskevan sopimusklauselien muotovaatimuksista. Perussäännön mukaan asianosaisten on tehtävä tuomioistuimen toimivaltaa koskeva sopimus kirjallisena, vaikka ei edellytetä, että kummatkin asianosaiset allekirjoittavat asiakirjan. Vaatimus täyttyy myös vaihtamalla kirjallisia ilmoituksia tai tekemällä kirjallisesti vahvistettu suullinen sopimus. Sama koskee sopimusta, joka on sellaisessa muodossa, joka vastaa asianosaisten keskenään vahvistamia käytäntöjä, tai kansainvälisen kaupan alalla muodossa, joka vastaa kauppatapaa, joka on kyseisellä kaupan alalla laajalti tunnettu ja säännöllisesti noudatettu ja jonka asianosaiset tuntevat tai joka heidän olisi pitänyt tuntea.

Edellä esimerkissä 2 todettiin, että yritys D teki kirjallisen ostotarjouksen, jonka yritys C vahvisti kirjallisesti. Ostotarjouksessaan yritys D viittasi nimenomaisesti yleisiin myyntiehtoihinsa, jotka se toimitti yritys C:lle asianosaisten käyttämällä kielellä. Tuomioistuimen toimivaltaa koskeva lauseke yritys D:n myyntiehdossa on siten Bryssel I -asetuksen 25 artiklan 1 kohdan mukainen. Näin ollen siinä annetaan tuomioistuin E:lle yksinomainen toimivalta ottaa asia käsiteltäväksi, ja siksi yritys D:n väite hyväksytään.

Sen toimivallan lisäksi, joka jäsenvaltion tuomioistuimella on Bryssel I -asetuksen muiden säännösten nojalla, jäsenvaltion tuomioistuin on 26 artiklan nojalla toimivaltainen, jos vastaaja vastaa kyseisessä tuomioistuimessa. Tätä säännöstä ei sovelleta, jos vastaaja on vastannut kiistääkseen toimivallan tai jos toisella tuomioistuimella on 24 artiklan mukaan yksinomainen toimivalta. Tämä sääntö on käytännössä tärkeä sen vuoksi, että se edellyttää, että vastaaja on varma toimivallasta ennen kuin hän vastaa tuomioistuimessa. Kun toimivalta on kerran hyväksytty, sitä ei voida kumota ja tuomioistuimen toimivalta on lopullisesti vahvistettu.

Uudelleenlaaditussa Bryssel I -asetuksessa on lisäksi annettu kyseiseen säännökseen liittyvä tärkeä tae, jonka mukaan vakuutus-, työ- ja kuluttajasopimuksissa, joissa vastaaja on sopimuksesta riippuen vakuutettu, vakuutuksenottaja tai vakuutus sopimuksen edunsaaja, vahingon kärsinyt, työntekijä tai kuluttaja, vastaaminen tuomioistuimessa ei tarkoita sitä, että kyseinen vastaaja hyväksyy tuomioistuimen toimivallan, ellei tuomioistuin, jossa asia on pantu vireille, varmista, että vastaajalle on annettu tietoa hänen oikeudestaan kiistää tuomioistuimen toimivalta sekä haasteeseen vastaamisen tai vastaamatta jättämisen seurauksista. ⁽²³⁾

2.2.3.4. Vakuutus-, kuluttajansuoja- ja työ sopimusasioihin liittyvät erityissäännöt

Vakuutuksiin, kuluttajansuojaan ja työ sopimuksiin liittyvistä asioista on annettu erityissääntöjä. Näiden sopimusten perusperiaatteena on erityinen tarve suojata heikompaa osapuolta, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan vakuutettua, kuluttajaa tai työntekijää. Bryssel I -asetuksessa säädetään

näitä oikeusriitoja varten erityissäännöt, joiden tarkoituksena on antaa suojelun tarpeessa olevalle heikommalle osapuolelle mahdollisuus vedota sopivaksi katsomaansa tuomioistuimeen. Useimmissa tilanteissa kyseinen osapuoli voi nostaa kanteen kotipaikkansa tuomioistuimessa ja häntä vastaan voidaan nostaa kanne vain siellä.

Esimerkki 3

Jäsenvaltiossa 1 asuva A tilaa kirjan verkkokirjakaupasta ja maksaa etukäteen kirjan hinnan, 26,80 euroa. Kirja ei koskaan tule perille. A on saanut selville, että verkkokirjakauppa on yritys, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa 2. Hän päättää viedä asian oikeuteen ja kysyy, missä kanne pitäisi nostaa. Kirjakauppa väittää, että sen yleisissä myyntiehdossa vahvistetaan jäsenvaltion 2 tuomioistuimet toimivaltaisiksi.

Bryssel I -asetuksen 18 artiklan 1 kohdan mukaan kuluttaja voi nostaa kanteen toista sopimuspuolta vastaan joko tämän kotijäsenvaltion tuomioistuimissa tai oman kotipaikkakuntansa tuomioistuimessa. Asetuksen 17 artiklan 1 kohdan c alakohdassa säädetään, että kuluttaja voi tehdä tämän valinnan, jos sopimus on tehty sellaisen henkilön kanssa, joka harjoittaa kaupallista tai elinkeinotoimintaa kuluttajan kotijäsenvaltiossa tai joka millä keinoin tahansa suuntaa tällaista toimintaa kyseiseen jäsenvaltioon tai useisiin valtioihin kyseinen jäsenvaltio mukaan lukien, ja sopimus kuuluu kyseisen toiminnan piiriin. Koska tästä säännöstä ei 17 artiklan mukaan voida poiketa ennen riidan syntymistä tehdyllä sopimuksella ja koska kirjakaupan verkkosivujen

(23) Ks. uudelleenlaaditun Bryssel I -asetuksen 26 artiklan 2 kohta.

tarkoituksena oli nimenomaan hankkia asiakkaita jäsenvaltiosta 1 kohdistamalla kaupallinen toimintansa A:n kotijäsenvaltioon, A voi nostaa kanteen kirjakauppiasta vastaan oman kotipaikkansa toimivaltaisessa tuomioistuimessa.⁽²⁴⁾

(24) Unionin tuomioistuin on käsitellyt tätä kysymystä oikeuskäytännössään, jossa on mainittu joitakin niistä seikoista, jotka on voitava todeta sen vahvistamiseksi, että toiminta on suunnattu tiettyyn jäsenvaltioon verkkosivuston kautta. Sellaisia seikkoja, joiden perusteella voidaan osoittaa, että tarkoituksena on suunnata liiketoiminta kuluttajan jäsenvaltioon, ovat muun muassa kyseessä olevan jäsenvaltion kielen – joka on muu kuin yrityksessä käytetty kieli – käyttäminen, hintojen ilmoittaminen kyseisen jäsenvaltion valuutassa, sellaisten reittien kuvaus, jotka johtavat yhdestä tai useasta muusta jäsenvaltiosta paikkaan, jossa palvelu tarjotaan, muun päätason verkkotunnuksen kuin sen jäsenvaltion, jossa elinkeinonharjoittajalla on kotipaikka, verkkotunnuksen käyttö sekä sellaisen kansainvälisen asiakaskunnan, joka koostuu asiakkaista, joilla on kotipaikka eri jäsenvaltioissa, mainitseminen. Ks. yhdistetyt asiat C-585/08, Pammer v. Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG ja C-144/09, Hotel Alpenhof GesmbH v. Oliver Heller, tuomio 7.12.2010.

2.2.3.5. Yksinomainen toimivalta

Bryssel I -asetuksen 24 artiklassa luetellaan ne olosuhteet, jotka oikeuttavat yksinomaiseen toimivaltaan silloin, kun on olemassa oletus erityisen läheisestä liittymästä tietyn jäsenvaltion tuomioistuihin tai kun on erityinen oikeusvarmuuden tarve. Tällaisiin tapauksiin kuuluvat muun muassa asiat, jotka koskevat esineoikeutta kiinteään omaisuuteen tai kiinteän omaisuuden vuokrasopimusta, ja asiat, jotka koskevat patentin rekisteröintiä tai pätevyyttä tai muita teollisoikeuksia. Missään 24 artiklassa luetelluista tapauksista kanteita ei voida nostaa toisissa tuomioistuimissa, kuten vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa tai muussa tuomioistuimessa,

josta asianosaiset ovat mahdollisesti sopineet oikeuspaikan valintaa koskevassa lausekkeessa.⁽²⁵⁾

2.2.4. Väliaikaiset toimenpiteet ja turvaamistoimet

Väliaikaisten toimenpiteiden osalta Bryssel I -asetuksen 35 artiklassa säädetään myös mahdollisuudesta pyytää jäsenvaltion tuomioistuimilta väliaikaisia toimenpiteitä silloin, kun nämä keinot ovat käytettävissä kyseisen valtion lainsäädännön mukaan. Näitä toimenpiteitä voi hakea myös silloin kun toisen jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia tutkimaan pääasian. On huomattava, että uudelleenlaaditussa Bryssel I -asetuksessa esitetään ilmaisen "tuomio" uusi määritelmä, jonka mukaan sen merkitys kattaa väliaikaisia toimenpiteitä ja turvaamistoimia koskevat määräykset, jotka on antanut sellainen tuomioistuin, joka on asetuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan pääasian. Niihin eivät kuulu väliaikaiset toimenpiteet ja turvaamistoimet, jotka tällainen tuomioistuin on määrännyt kutsumatta vastaajaa – oletettavasti henkilöä, jota vastaan toimenpide on määrätty – oikeudenkäyntiin ennen toimenpiteen määräämistä, paitsi jos toimenpiteen sisältävä tuomio on annettu vastaajalle tiedoksi ennen täytäntöönpanoa. Jos tuomioistuimella ei ole toimivaltaa tutkia pääasiaa Bryssel I -asetuksen mukaisesti, sen määräämiä väliaikaisia toimenpiteitä ja turvaamistoimia ei tunnusteta eikä panna täytäntöön asetuksen nojalla.

(25) Ks. 27 artikla.

2.2.5. Rinnakkaisoikeudenkäyntien välttäminen – vireilläolo (*lis pendens*) Euroopassa

Tuomioistuimen toimivaltaa koskevista Bryssel I -asetuksen säännöksistä huolimatta on edelleen mahdollista, että useammalla kuin yhdellä tuomioistuimella Euroopan unionissa voi olla toimivalta tutkia samaa yksityisoikeudellista riita-asiaa. Sääntö vireilläolosta Euroopassa estää sen, että kahden tai useamman jäsenvaltion tuomioistuimet tutkivat samanaikaisesti samojen asianosaisten välillä nostettuja samaa asiaa koskevia kanteita. Tähän liittyy riski, että ne päätyvät eri ratkaisuihin ja haaskaavat siten tuomioistuinten ja muita resursseja. Jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa nostetaan tällaisia kanteita, muiden tuomioistuinten kuin sen, jossa kanne on ensin nostettu, on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, onko tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, toimivaltainen. Kun on ratkaistu, että se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen, tulee muiden tuomioistuinten tuon tuomioistuimen toimivallan vuoksi jättää asia tutkimatta.⁽²⁶⁾ Tällä säännöllä on suuri merkitys rajat ylittävässä oikeuskäytännössä. Uudelleen laaditussa Bryssel I -asetuksessa on tehty tärkeitä muutoksia vireilläoloa (*lis pendens*) koskeviin sääntöihin: ensinnäkin tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, voi pyytää jotakin muuta tuomioistuinta, jossa kanne on nostettu, ilmoittamaan sille päivämäärän, jona kanne nostettiin tuossa tuomioistuimessa, ja sen on annettava tieto viipymättä. Jos kanne on nostettu useissa tuomioistuimissa, joista kukin on 26 artiklan nojalla yksinomaisesti toimivaltainen, on muiden tuomioistuinten kuin sen, jossa kanne on ensin nostettu, jätettävä asia tutkimatta. Oikeuspaikan valinnassa on suuri merkitys myös sillä, että

uudelleenlaaditussa Bryssel I -asetuksessa tätä sääntöä on muutettu yksinomaisten oikeuspaikkasopimusten osalta⁽²⁷⁾ seuraavasti: jos kanne nostetaan asianosaisten valitsemassa tuomioistuimessa ja sillä on oikeuspaikkasopimuksen nojalla yksinomainen toimivalta, on muiden tuomioistuinten, joissa kanne on myös nostettu, keskeytettävä asian käsittely, ja jos oikeuspaikaksi nimetty tuomioistuin todetaan toimivaltaiseksi, niiden on jätettävä asia tutkimatta.⁽²⁸⁾ Vireilläoloa koskevia sääntöjä sovelletaan lisäksi, joskin muutettuina, EU:n ulkopuolisissa valtioissa nostettuihin kanteisiin, jos jäsenvaltion tuomioistuimessa nostetaan kanne asetuksen 4 tai 7–9 artiklan säännösten perusteella ja samojen asianosaisten välillä on vireillä samaa asiaa koskeva kanne.⁽²⁹⁾

2.2.6. Toisissa jäsenvaltioissa annettujen tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano uudelleen laaditun Bryssel I -asetuksen mukaisesti

Bryssel I -asetuksella on yksinkertaistettu yhden jäsenvaltion (alkuperäjäsenvaltio) tuomioistuimen antaman tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia muodollisuuksia⁽³⁰⁾ toisessa jäsenvaltiossa (vastaanottava jäsenvaltio). Asetuksessa otettiin alun perin käyttöön yksinkertainen ja yhdenmukainen menettely, joka mahdollistaa tuomion julistamisen täytäntöönpanokelpoiseksi toisessa jäsenvaltiossa (nk. eksekvaaturimenettely). Tämä on viety vielä pidemmälle uudelleenlaaditussa Bryssel I -asetuksessa, jossa eksekvaaturimenettely

(26) Ks. 29 artikla; 30 artiklaan sisältyy samankaltainen toisiinsa liittyviä kanteita koskeva sääntö. Toisiinsa liittyvät kanteet on määritelty 30 artiklan 3 kohdassa.

(27) Ks. edellä tämän oppaan 2.2.3.3. kohta ja alaviite 15.

(28) Ks. 31 artikla ja johdanto-osan 22 kappale.

(29) Ks. 33 artikla; toisiinsa liittyvistä kanteista on annettu vastaava sääntö; nämä säännökset lisättiin asetukseen osaksi sen takia, että EU voisi ratifioida oikeuspaikkasopimuksista tehdyn Haagin yleissopimuksen; ks. myös johdanto-osan 4 ja 23 kappale.

(30) Ks. 2 artiklan d alakohdassa esitetty määritelmä.

on poistettu kokonaan. Täytäntöönpanoa pyytävän asianosaisen ei tammikuun 10. päivästä 2015 enää tarvitse hakea tuomion julistamista täytäntöönpanokelpoiseksi, vaan hän voi hakea suoraan tuomion täytäntöönpanoa.⁽³¹⁾

2.2.6.1. Tunnustaminen

Uudelleenlaaditun asetuksen 36 artiklan mukaan jäsenvaltiossa annettu tuomio tunnustetaan muissa jäsenvaltioissa automaattisesti ilman eri menettelyä. Tunnustamisesta voidaan kieltäytyä vain muutamissa poikkeustapauksissa. Oikeuskäytännön kannalta tärkein tällainen tapaus on 45 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetty tapaus, jossa tuomio on annettu poisjäänyttä vastaajaa vastaan.

2.2.6.2. Täytäntöönpano

Kuten edellä todettiin, uudelleenlaaditussa Bryssel I -asetuksessa on tehty merkittävä muutos menettelyyn, jolla jäsenvaltiossa annetusta tuomiosta tulee täytäntöönpanokelpoinen toisessa jäsenvaltiossa. Sen sijaan, että tuomion täytäntöönpanoa pyytävän asianosaisen olisi haettava tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista, tällainen tuomio on suoraan täytäntöönpanokelpoinen toisessa jäsenvaltiossa, jos asianosainen toimittaa tietyt asiakirjat. Täytäntöönpanoa pyytävä asianosainen pyytää tuomion antanutta tuomioistuinta antamaan todistuksen, jossa vahvistetaan tuomion täytäntöönpanokelpoisuus ja annetaan tuomion tiedot⁽³²⁾. Todistus ja jäljennös tuomiosta antavat riittävät valtuudet täytäntöönpanoon vastaanottavassa jäsenvaltiossa.⁽³³⁾

(31) Ks. 39 artikla.

(32) Ks. 53 artikla ja liite I.

(33) Ks. 37 artikla.

Sen lisäksi, että täytäntöönpanoa pyytävä asianosainen saa valtuudet tuomion täytäntöönpanoon vastaanottavassa jäsenvaltiossa kyseisen jäsenvaltion lain mukaisesti ja samoin edellytyksin kuin kyseisessä jäsenvaltiossa annettu tuomio⁽³⁴⁾, täytäntöönpanokelpoinen tuomio oikeuttaa ryhtymään kaikkiin vastaanottavan jäsenvaltion lain mukaisiin väli- ja turvaamistoimiin.⁽³⁵⁾ Jos tuomio sisältää määräyksen, jota vastaanottavan jäsenvaltion laissa ei tunneta, määräys on mukautettava määräykseen, jolla on vastaava vaikutus kyseisessä valtiossa.⁽³⁶⁾

2.2.6.3. Tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta kieltäytyminen

Tunnustamisesta voi kieltäytyä, jos on olemassa 45 artiklassa tarkoitettu tunnustamisesta kieltäytymisen peruste. Tuomiota ei tunnusteta, jos a) tunnustaminen on selkeästi vastoin sen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita (*ordre public*), jossa tunnustamista pyydetään, b) tuomio on annettu poisjäänyttä vastaajaa vastaan eikä haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ole annettu tiedoksi vastaajalle niin hyvissä ajoin ja siten, että vastaaja olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa tai c) se on ristiriidassa yksinomaista toimivaltaa koskevien sääntöjen tai vakuutus- taikka kuluttajasopimuksiin liittyviä asioita koskevien erityissääntöjen kanssa.⁽³⁷⁾ Kaikissa muissa tapauksissa vastaanottavan jäsenvaltion tuomioistuimen on hyväksyttävä tuomion antaneen tuomioistuimen toteamat toimivaltaa koskevat tosiseikat, eikä se saa tutkia tuomion antaneen tuomioistuimen toimivaltaa uudelleen.⁽³⁸⁾ Asetuksen 36 artiklassa

(34) Ks. 41 artikla.

(35) Ks. 40 artikla.

(36) Ks. 54 artikla.

(37) Ks. 45 artiklan 1 kohdan e alakohta.

(38) Ks. 45 artiklan 2 ja 3 kohta.

todetaan, ettei ulkomaista tuomiota saa sen sisältämän asiaratkaisun osalta ottaa missään tapauksessa uudelleen tutkittavaksi.⁽³⁹⁾ Asianosainen voi hakea päätöstä siitä, ettei mitään tunnustamisesta kieltäytymisen perustetta sovelleta tiettyyn tuomioon.⁽⁴⁰⁾ Asianosainen voi tehdä tunnustamisesta kieltäytymistä koskevan hakemuksen ja tuomittu vastapuoli täytäntöönpanosta kieltäytymistä koskevan hakemuksen jossakin niistä tuomioistuimista, jotka on merkitty komission tätä tarkoitusta varten laatimaan luetteloon.⁽⁴¹⁾ Hakemus koskee ainoastaan tuomion täytäntöönpanoa, ei sen asiaratkaisua.⁽⁴²⁾ Lisäksi tuomittu vastapuoli voi hakea tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytymistä jonkin tunnustamisesta kieltäytymistä koskevan perusteen nojalla.⁽⁴³⁾ Asianosaiset voivat hakea muutosta täytäntöönpanosta kieltäytymistä koskevasta hakemuksesta annettuun päätökseen erityisessä menettelyssä.⁽⁴⁴⁾

2.2.7. Virallisten asiakirjojen ja tuomioistuimessa tehtyjen sovintojen täytäntöönpano

Useimpien jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmissä on mahdollista antaa rahasuorituksen maksamista tai jonkin muun sopimusvelvoitteen täyttämistä koskeva määräys joko sopimuksessa tai muussa notaarin laatimassa asiakirjassa taikka jollain muulla viranomaisen valtuuttamalla ja oikeaksi todistetulla tavalla, esimerkiksi julkisella rekisterimerkinnällä tai

tuomioistuimen kirjaamismenettelyllä. Tällaista sopimusta tai asiakirjaa kutsutaan viralliseksi asiakirjaksi. Bryssel I -asetuksessa säädettiin aiemmin⁽⁴⁵⁾, että jos tällainen asiakirja on täytäntöönpanokelpoinen tuomiojäsenvaltiossa, jossa se on laadittu tai rekisteröity, se on täytäntöönpanokelpoinen kaikissa jäsenvaltioissa samoin edellytyksin kuin tuomio. Tämän menettelyn ansiosta voidaan suhteellisen nopeasti ja yksinkertaisesti varmistaa rahasuorituksen maksaminen tai muiden velvoitteiden täyttäminen, koska virallinen asiakirja voidaan panna suoraan täytäntöön täytäntöönpanoa pyytävän asianosaisen vastaanotettua täytäntöönpanokelpoisuudesta annetun päätöksen. Ainoa täytäntöönpanosta kieltäytymisen peruste oli se, että täytäntöönpano olisi selvästi vastoin vastaanottavan jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita.

Uudelleenlaaditun Bryssel I -asetuksen mukaan täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta luopuminen tarkoittaa, että täytäntöönpanoa pyytävä asianosainen tarvitsee vain kyseessä olevan asiakirjan ja toimivaltaisen viranomaisen tai tapauskohtaisesti alkuperäjäsenvaltion tuomioistuimen antaman todistuksen.⁽⁴⁶⁾ Uudelleenlaaditussa Bryssel I -asetuksessa on myös esitetty virallisen asiakirjan määritelmä.⁽⁴⁷⁾ Tuomioistuimessa tehtyihin sovintoihin sovelletaan samankaltaisia säännöksiä kuin virallisten asiakirjojen täytäntöönpanoon.⁽⁴⁸⁾

(39) Ks. 52 artikla.

(40) Ks. 36 artiklan 2 kohta; hakemusmenettely on sama kuin haettaessa täytäntöönpanosta kieltäytymistä, jonka osalta ks. 46–51 artikla.

(41) Ks. 47 ja 75 artikla; komission on annettava tiedot saataville Euroopan oikeudellisen verkon kautta.

(42) Ks. 52 artikla.

(43) Ks. 46–48 artikla ja johdanto-osan 29 kappale.

(44) Ks. 49–51 artikla.

(45) Ks. 57 artikla.

(46) Ks. uudelleenlaaditun asetuksen 58 ja 60 artikla.

(47) Ks. 2 artiklan c alakohta.

(48) Ks. 57, 59 ja 60 artikla ja uudelleenlaaditun asetuksen 2 artiklan b alakohta.

2.2.8. Yhdistettyä patenttitoimioistuinta ja Benelux-maiden tuomioistuinta koskevat erityisjärjestelyt

Uudelleenlaaditun Bryssel I -asetuksen kanssa sovelletaan 15. tammikuuta 2015 alkaen samanaikaisesti uutta asetusta, jossa vahvistetaan toisaalta yhdistetyssä patenttitoimioistuimessa ja Benelux-maiden tuomioistuimissa, jäljempänä 'yhteiset tuomioistuimet', ja toisaalta jäsenvaltioiden tuomioistuimissa Bryssel I -asetuksen nojalla pidettävien oikeudenkäyntien välisiä suhteita koskevat erityissäännöt.⁽⁴⁹⁾ Uudessa asetuksessa säädetään myös suhteista kolmansien valtioiden eli EU:n ulkopuolisten valtioiden tuomioistuihin. Neuvosto ja Euroopan parlamentti antoivat tämän asetuksen perustana olevan ehdotuksen kesäkuussa 2014. Asetuksessa annetaan säännöksiä Bryssel I -asetuksen toimivaltasäännöksiin perustuvasta jäsenvaltioiden tuomioistuinten suhteellisesta toimivallasta ja näiden säännösten suhteesta yhteisten tuomioistuinten toimivaltaan. Lisäksi siinä annetaan vireillä oloa koskevia säännöksiä ja käsitellään edellä mainittujen tuomioistuinjärjestelmien tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa.

Uudelleenlaadittua Bryssel I -asetusta oli välttämätöntä tarkistaa, jotta voitiin panna täytäntöön kahdesta asetuksesta (yhtenäistä patenttia koskevat asetukset) koostuva nk. patenttipaketti⁽⁵⁰⁾ ja kansainvälinen sopimus (sopimus yhdistetystä patenttitoimioistuimesta (*Unified Patent Court*) eli UPC-sopimus), joka muodostaa perustan yhtenäisen patenttisuojan luomiselle Euroopan unionissa. UPC-sopimuksen ja asetusten nojalla on mahdollista hankkia vaikutuseltaan yhtenäinen eurooppapatentti, jolla annetaan keksinnölle yhtenäinen suoja 25 jäsenvaltiossa⁽⁵¹⁾ keskitetysti yhdestä paikasta, mikä tuo kustannusetuja ja keventää hallinnollista taakkaa.

Benelux-maiden tuomioistuin on vuonna 1965 perustettu Belgian, Luxemburgin ja Alankomaiden yhteinen tuomioistuin, jonka tehtävänä on varmistaa yhteisten sääntöjen yhdenmukainen soveltaminen Benelux-maissa eri aloilla, kuten immateriaalioikeuksien alalla (erityisesti tietäntyyppiset tavaramerkkeihin ja malleihin liittyvät oikeudet). Tähän asti Benelux-maiden tuomioistuimen tehtävänä on lähinnä ollut ennakkoratkaisujen antaminen näiden sääntöjen tulkinnasta. Vuonna 2012 nämä kolme jäsenvaltiota ottivat käyttöön mahdollisuuden laajentaa Benelux-maiden tuomioistuimen toimivaltaa siten, että siihen sisältyy toimivalta tietyissä Bryssel I -asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

(50) Yhtenäisen patenttisuojan luomiseksi toteutettavasta tiiviimmästä yhteistyöstä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1257/2012; yhtenäisen patenttisuojan luomiseksi toteutettavan tiiviimmän yhteistyön täytäntöönpanoon sovellettavista käännösjärjestelyistä annettu neuvoston asetus (EU) N:o 1260/202.

(51) Yhtenäistä patenttia koskevat asetukset annettiin tiiviissä yhteistyössä kaikkien jäsenvaltioiden kanssa Italiaa ja Espanjaa lukuun ottamatta.

(49) Ks. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 542/2014.

Uudelleenlaadittuun Bryssel I -asetukseen tehdyillä muutoksilla varmistettiin, että näitä yhteisiä tuomioistujia koskeva sopimus on uudelleenlaaditun Bryssel I -asetuksen mukainen, ja ratkaistiin yhteisiin toimivaltasääntöihin liittyvä ongelma Euroopan unionin ulkopuolisista maista tulevien vastaajien osalta.

Tuomioistuimen toimivaltaa koskevan pääsäännön mukaan yhteinen tuomioistuin on toimivaltainen Bryssel I -asetuksen säännösten mukaan, jos kyseisen tuomioistuimen perustamisesta tehdyn sopimuksen sopimuspuolena olevan jäsenvaltioon tuomioistuimilla olisi tällaista toimivaltaa sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan oikeudellisen kysymyksen osalta. Kun on kyse asianosaisista, joilla ei ole kotipaikkaa EU:ssa, Bryssel I -asetuksen säännöksiä laajennetaan koskemaan vastaajia, joilla on kotipaikka kolmannessa valtiossa, yhteisten tuomioistuinten toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Lisäksi yhteiset tuomioistuimet voivat toissijaisen toimivaltasäännöksen nojalla kuulla vastaajia, joiden kotipaikka on EU:n ulkopuolella. Jos yhteisellä tuomioistuimella on toimivalta riita-asiaa, joka koskee eurooppapatenttiin kohdistunutta rikkomusta, josta on aiheutunut vahinkoa EU:n sisällä, se voi käsitellä myös vahingonkorvausvaatimuksen, joka on esitetty tällaisesta rikkomuksesta EU:n ulkopuolella aiheutuvista vahingoista sellaiselle vastaajalle, jolla ei ole kotipaikkaa EU:ssa, jos vastaajalle kuuluvaa omaisuutta on jossakin yhteisen tuomioistuimen perustamisesta tehdyn sopimuksen osapuolena olevassa jäsenvaltiossa.⁽⁵²⁾ Vireilläoloa koskevia Bryssel I -asetuksen säännöksiä sovelletaan kanteisiin, jotka on nostettu samanaikaisesti yhteisessä tuomioistuimessa ja muussa kuin asiaa koskevan sopimuksen osapuolena olevan jäsenvaltion

tuomioistuimessa⁽⁵³⁾. Tuomioiden tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon sovelletaan yleisesti Bryssel I -asetuksen säännöksiä, paitsi jos yhteisen tuomioistuimen antamat tuomiot on pantava täytäntöön jäsenvaltiossa, joka ei ole yhteisen tuomioistuimen perustamisesta tehdyn sopimuksen osapuoli ja kyseisessä sopimuksessa on tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä, jolloin sovelletaan kyseisiä määräyksiä.⁽⁵⁴⁾

(52) Ks. 71 b artikla.

(53) Ks. 71 c artikla.

(54) Ks. 71 d artikla.

Siviili- ja kauppaoikeudellisia asioita koskevat
eurooppalaiset menettelyt

3.1. Yleiskatsaus

Euroopan unioni on antanut neljä erillistä asetusta, joilla helpotetaan maksamattomien saatavien nopeaa ja tehokasta takaisinperintää, jäljempänä yhteisesti 'eurooppalaiset menettelyt'. Kolmella asetuksella luodaan yhdenmukaiset eurooppalaiset menettelyt, jotka ovat asianosaisten käytettävissä vaihtoehtona kansallisessa lainsäädännössä säädetyille menettelyille. Neljännessä asetuksessa säädetään, että tuomion antanut jäsenvaltio varmistaa tiettyjen menettelyä koskevien vähimmäisvaatimusten täytymisen. Menettelyjen yhteydessä tehdyt päätökset tunnustetaan ja pannaan täytäntöön muissa jäsenvaltioissa ilman päätöksen täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista (täytäntöönpanomääräys). Asetuksissa perustetut menettelyt ovat asetusten antamisjärjestyksessä riitauttamattomia vaatimuksia koskeva eurooppalainen täytäntöönpanoperuste⁽⁵⁵⁾, eurooppalainen maksamismääräys⁽⁵⁶⁾, eurooppalainen vähäisiin vaatimuksiin sovellettava menettely⁽⁵⁷⁾ ja eurooppalainen tilivarojen turvaamismääräys⁽⁵⁸⁾. Menettelyjä käytetään vain rajat ylittävissä asioissa.

(55) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 805/2004, annettu 21 päivänä huhtikuuta 2004.

(56) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1896/2006, annettu 12 päivänä joulukuuta 2006.

(57) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 861/2007, annettu 11 päivänä heinäkuuta 2007.

(58) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 655/2014, annettu 15 päivänä toukokuuta 2014.

3.2. Riitauttamattomia vaatimuksia koskeva eurooppalainen täytäntöönpanoperuste

Riitauttamattomia vaatimuksia koskevan eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen käyttöönotosta annetun **asetuksen**⁽⁵⁹⁾

tarkoituksena on poistaa välivaiheen toimenpiteet, jotka on toteutettava ennen tuomion täytäntöönpanoa muussa kuin tuomion antaneessa jäsenvaltiossa, säätämällä menettelyä koskevat vähimmäisvaatimukset. Tätä asetusta sovelletaan tietyin poikkeuksin siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa, riippumatta siitä, millaisessa tuomioistuimessa niitä käsitellään.

Riitauttamattomien vaatimusten käsite kattaa kaikki tilanteet, joissa velkoja tilanteessa, jossa velallinen on todistettavasti jättänyt riitauttamatta rahamääräisen vaatimuksen laadun tai suuruuden, on joko saanut kyseistä velallista vastaan tuomioistuimen päätöksen tai velan takaamista taikka antamista koskevan täytäntöönpanokelpoisen asiakirjan, joka edellyttää velallisen nimenomaista suostumusta virallisen asiakirjan tai tuomioistuimessa tehdyn sovinnon muodossa.

Jos jäsenvaltiossa on annettu riitauttamatonta vaatimusta koskeva tuomio, joka on tunnustettava ja pantava täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa, velkojalla on kaksi vaihtoehtoa: hän voi joko hakea tuomionsa vahvistamista eurooppalaiseksi täytäntöönpanoperusteeksi tai hakea tuomion julistamista täytäntöönpanokelpoiseksi Bryssel I -asetuksen mukaisesti. Tuomiojäsenvaltiossa eurooppalaiseksi täytäntöönpanoperusteeksi vahvistettu riitauttamatonta vaatimusta koskeva tuomio on tunnustettava ja pantava täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa vaatimatta tuomion

(59) Asetusta sovelletaan kaikissa jäsenvaltioissa Tanskaa lukuun ottamatta.

julistamista täytäntöönpanokelpoiseksi. Eksekvatuurimenettely on poistettu uudelleenlaaditussa Bryssel I -asetuksessa niiden tuomioiden osalta, jotka annetaan 10. tammikuuta 2015 jälkeen vireille pannussa oikeudenkäynnissä. Eurooppalaisella täytäntöönpanoperusteella on erityisesti merkitystä näiden tuomioiden kannalta Yhdistyneessä kuningaskunnassa esitettyjen elatusapuvaateiden täytäntöönpanon suhteen, koska elatusapua koskevassa asetuksessa vaaditaan edelleen tuomion julistamista täytäntöönpanokelpoiseksi kyseistä jäsenvaltiota koskevissa asioissa.

Esimerkki 4

A on pannut vireille kanteen ja esittänyt rahavaateen B:tä vastaan jäsenvaltiossa 1, jossa heillä kummallakin on asuinpaikka. Tuomioistuin on määrännyt B:n, joka ei ole kiistänyt vaadetta oikeudenkäynnin aikana, maksamaan 10 000 euroa A:lle. Koska B on hiljattain siirtänyt kaikki varansa jäsenvaltion 2 pankkiin, A kysyy, kuinka hän saa annetun tuomion pannaaksi täytäntöön jäsenvaltiossa 2.

Tällä hetkellä A:lla on kaksi vaihtoehtoa: hän voi hakea tuomion antaneelta jäsenvaltion 1 tuomioistuimelta tuomion vahvistamista riittauttamattomia vaatimuksia koskevaksi eurooppalaiseksi täytäntöönpanoperusteeksi, jolloin vahvistettu tuomio tunnustettaisiin ja olisi täytäntöönpanokelpoinen jäsenvaltiossa 2 edellyttämättä minkään erityisen menettelyn noudattamista. Toinen vaihtoehto on, että A hakee tuomion julistamista täytäntöönpanokelpoiseksi Bryssel I -asetuksen mukaisesti jäsenvaltiossa 2, jossa täytäntöönpanoa haetaan. Asetuksessa säädetty eksekvatuurimenettely edellyttää jäsenvaltiossa 2 oikeudenkäyntiä, joka

on erillinen oikeudenkäynnistä jäsenvaltiossa 1, jossa tuomio on annettu. Tämä saattaa aiheuttaa lisäkustannuksia ja viivästymistä.

Uudelleenlaaditun Bryssel I -asetuksen nojalla A:n ei tarvitse tulevaisuudessa toisen vaihtoehdon yhteydessä enää hakea tuomion julistamista täytäntöönpanokelpoiseksi, koska tuomio on tunnustettava ja pantava täytäntöön jäsenvaltiossa 10. tammikuuta 2015 alkaen ilman nykyisessä Bryssel I -asetuksessa säädettyjen välivaiheen toimenpiteiden toteuttamista.

Eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen vahvistamisen menettelystä on tuntuvaa etua velkojille, joille se tarjoaa mahdollisuuden riittauttamattomia vaatimuksia koskevien tuomioiden nopeaan ja tehokkaaseen täytäntöönpanoon muissa jäsenvaltioissa tarvitsematta kääntyä sen jäsenvaltion oikeuslaitoksen puoleen, jossa täytäntöönpanoa haetaan, tai kärsiä tästä aiheutuvista viivytyksistä tai kustannuksista. Enää ei yleensä myöskään ole tarvetta kääntää asiakirjoja, koska varmennuksessa käytetään monikielisiä vakiolomakkeita. Tuomion antanut tuomioistuin antaa eurooppalaisen täytäntöönpanomääräyksen vahvistavan todistuksen tuomion antamiskielellä käyttäen liitteessä I olevaa vakiolomaketta. Eurooppalaista täytäntöönpanoperustetta koskevassa asetuksessa vahvistetaan vähimmäisvaatimukset tuomioon johtavalle oikeudenkäynnille sen varmistamiseksi, että velallislle ilmoitetaan häneen kohdistuvasta vaateesta, vaatimuksesta osallistua aktiivisesti oikeudenkäyntiin kyseessä olevan vaateen kiistämiseksi sekä seurauksista, joita voi aiheutua, jos hän ei osallistu riittävän ajoissa menettelyyn, jotta hän ehtisi valmistella puolustustaan. Tuomiojäsenvaltion tuomioistuinten tehtävänä on tarkastaa, että kaikki oikeudenkäynnin vähimmäisvaatimukset täyttyvät, ennen kuin ne antavat eurooppalaista täytäntöönpanoperustetta koskevan vakiomuotoisen todistuksen, jolla todennetaan tarkastelun ja sen lopputuloksen avoimuus. Velallisen edut suojataan täytäntöönpanovaiheessa antamalla rajoitettu oikeus täytäntöönpanoperusteen hylkäämiseen täytäntöönpanojäsenvaltiossa ennen pääasian tutkimista.

Eurooppalaista täytäntöönpanoperustetta alettiin soveltaa 21. lokakuuta 2005. Lisätietoa eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen menettelyistä annetaan siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston julkaisemassa käsikirjassa eurooppalaisesta täytäntöönpanoperusteesta annetun asetuksen soveltamista varten⁽⁶⁰⁾.

3.3. Eurooppalainen maksamismääräysmenettely

Tässä menettelyssä on joitakin samankaltaisuuksia eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen kanssa siltä osin, että se kattaa rajat ylittävät rahalliset vaatimukset, joita ei ole riitautettu, ja sen perusteella voidaan antaa määräys, joka on täytäntöönpanokelpoinen muissa jäsenvaltioissa ilman Bryssel I -asetuksessa säädettyjä välivaiheita. Eurooppalaisesta täytäntöönpanoperusteesta poiketen se ei kuitenkaan edellytä ensin tuomioistuimen määrystä tai velkakirjaa, kuten virallista asiakirjaa tai tuomioistuimessa tehtyä sovintoa. Eurooppalaista maksamismäärystä voidaan käyttää vain tietyin suuruisen rahamääräisten saatavien perimistä varten, jotka ovat erääntyneet siihen mennessä, kun määräystä koskeva hakemus tehdään. Eurooppalainen maksamismääräys on pelkästään kirjallinen menettely, eikä siihen sinänsä sisälly tuomioistuin käsittelyä, ellei vaatimusta riitauteta tai vastusteta, tai siihen saakka kunnes niin tehdään. Jos eurooppalaista maksamismäärystä vastustetaan, asian käsittely kyseisen menettelyn mukaisesti keskeytetään; jos kantaja haluaa jatkaa asian käsittelyä, se on tehtävä muuta asianmukaista menettelyä noudattaen.

Eurooppalainen maksamismääräys on vapaaehtoinen siinä suhteessa, että kantajan asiana on päättää sen käytöstä muiden mahdollisten menettelyjen sijasta, joissa voitaisiin esittää sama vaatimus, mukaan luettuna kansallinen

prosessioikeus. Menettelyn käynnistämiseksi on ainoastaan täytettävä hakemuslomake, lomake A, joka on asetuksen (EY) N:o 1896/2006 liitteenä. Lomake A ja muut eurooppalaista maksamismääräystä koskevat lomakkeet ovat saatavana myös sähköisessä muodossa internetissä Euroopan oikeusportaalissa⁽⁶¹⁾.

Eurooppalaisesta maksamismääräyksestä on etua erityisesti niille kantajille, joilla on vaatimuksia, joita ei todennäköisesti vastusteta, erityisesti yritysten ja kuluttajien välisissä oikeusriidoissa. On kuitenkin muistettava, että eurooppalaisen maksamismääräyksen mukaisissa kuluttajiin kohdistuvissa vaatimuksissa tuomioistuinten toimivaltasäännöt on mukautettu Bryssel I -asetuksen toimivaltasäännöistä, joita sovellettaisiin muussa tapauksessa. Kun eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn mukainen vaatimus syntyy kuluttajasopimuksen perusteella ja vastaajana on kuluttaja, toimivalta on sen jäsenvaltion tuomioistuimella, jossa vastaajalla on Bryssel I -asetuksen 59 artiklassa tarkoitettu kotipaikka.

Jos eurooppalaisen maksamismääräyksen mukainen vaatimus hyväksytään, eikä vastaaja vastusta sitä, tuomioistuin antaa määräyksen ja todistuksen, minkä jälkeen määräys voidaan panna täytäntöön muissa jäsenvaltioissa edellyttämättä lisämenettelyä tai Bryssel I -asetuksen mukaista täytäntöönpanomenettelyä. Tältä osin eurooppalaisen maksamismääräyksen käyttöönotosta annetulla asetuksella kumotaan täytäntöönpanomenettely.⁽⁶²⁾ Täytäntöönpano tapahtuu vastaavin edellytyksin kuin eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen täytäntöönpano.

(61) https://e-justice.europa.eu/content_dynamic_forms-155-fi.do

(62) Ks. eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöönotosta annetun asetuksen 19 artikla.

(60) Käsikirja on saatavana verkossa osoitteessa http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_european_enforcement_order_en.pdf

Eurooppalaista maksamismääräystä alettiin soveltaa 12. joulukuuta 2008. Lisätietoa eurooppalaisesta maksamismääräysmenettelystä annetaan siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston julkaisemassa käsikirjassa eurooppalaisesta maksamismääräyksestä annetun asetuksen soveltamista varten.⁽⁶³⁾

3.4. Eurooppalainen vähäisiin vaatimuksiin sovellettava menettely

Eurooppalainen vähäisiin vaatimuksiin sovellettava menettely on kolmas niistä menettelyistä, joissa on noudatettu Tampereella pidetyn Eurooppa-neuvoston vaatimusta vähentää tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon edellyttämiä välivaiheen toimenpiteitä.⁽⁶⁴⁾ Tässä suhteessa se muistuttaa eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen ja eurooppalaisen maksamismääräyksen vahvistamis- menettelyjä, mutta muilta osin se poikkeaa niistä selvästi.

Vähäisiin vaatimuksiin sovellettavassa menettelyssä käsitellään sekä riitautettuja että riitauttamattomia vaatimuksia, ja siten siihen sisältyy menettelyyn liittyviä säännöksiä muun muassa kuulemismenettelyn järjestämisestä ja todisteiden vastaanottamisesta. Siihen sisältyy myös useita määräaikoja, joita noudattamalla menettely pitäisi saada päätökseen varsin paljon nopeammin kuin muut menettelyt siinäkin tapauksessa, että vastaaja kiistää vaatimukset. Vähäisiin vaatimuksiin sovellettava menettely on lähtökohtaisesti kirjallinen menettely, jota kantajan ja vastaajan on voitava käyttää mahdollisimman helposti ilman oikeudellista apua, jota ei kuitenkaan suljeta pois.

Eurooppalaisen maksamismääräyksen tavoin eurooppalainen vähäisiin vaatimuksiin sovellettava menettely on käytettävissä vain rajat ylittävissä asioissa ja se on vaihtoehtoinen samankaltaisille kansallisille menettelyille. Vähäisiin vaatimuksiin sovellettavan menettelyn voittanut osapuoli voi otaksua saavansa kulut takaisin vastapuolelta, mutta vain jos kulut ovat oikeassa suhteessa vaatimuksen arvoon. Menettelyn kulujen vähentäminen on keskeistä sen tavoitteen kannalta, että eurooppalaisen vähäisiin vaatimuksiin sovellettavan menettelyn avulla pyritään parantamaan sekä yksityisten kuluttajien että pienten yritysten omistajien oikeussuojan saatavuutta. Muutoin kyseiset ryhmät eivät välttämättä ole halukkaita viemään vaateitaan käsiteltäväksi muussa kuin kotijäsenvaltiossaan.

Vähäisiin vaatimuksiin sovellettavan menettelyn tärkein tekijä on kuvaus niistä vaatimuksista, jotka voidaan ottaa käsiteltäväksi menettelyssä. Niiden arvo ei ensinnäkään saa olla enempää kuin 2000 euroa. Määrä on laskettava vaatimuksen esittämisestä alkaen, eikä siinä oteta huomioon korkoja tai kuluja. Jos vastaaja kiistää vaatimuksen ja esittää vastavaatimuksen, myöskään se ei saa ylittää 2000 euron enimmäismäärää, mutta enimmäismäärää laskettaessa vaatimusta ja vastavaatimusta ei lasketa yhteen. Asiasisällön osalta siviili- ja kauppaoikeudelliset vaatimukset voidaan käsitellä eurooppalaisessa vähäisiin vaatimuksiin sovellettavassa menettelyssä vastaavin poikkeuksin kuin Bryssel I -asetuksessa säädetty poikkeukset. Menettelyn soveltamisalan ulkopuolelle on jätetty lisäksi muun muassa vaatimukset, jotka liittyvät palkkoihin tai kiinteän omaisuuden vuokrasopimuksiin, yksityiselämän kunnioittamista koskevan oikeuden loukkaamiseen tai kunnianloukkauksiin.

Määräyksen täytäntöönpano eurooppalaisessa vähäisiin vaatimuksiin sovellettavassa menettelyssä on samankaltainen kuin eurooppalaisessa täytäntöönpanoperusteessa ja eurooppalaisessa maksamismääräyksessä: määräyksen antanut tuomioistuin antaa asetuksen mukaisen todistuksen ja

(63) Käsikirja on saatavana verkossa osoitteessa http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm

(64) Ks. edellä tämän oppaan 1.5 kohta.

tuomio annetaan tiedoksi asianosaisille. Kun todistus ja tuomio on annettu, ei täytäntöönpano toisessa jäsenvaltiossa edellytä muita menettelyjä. Eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn lomakkeiden tavoin eurooppalaisen vähäisiin vaatimuksiin sovellettavan menettelyn lomakkeet ovat saatavana verkossa EU:n eri kielillä, ja verkkolomake voidaan täydentää ja toimittaa toimivaltaiselle tuomioistuimelle sähköisesti kyseisen tuomioistuimen luvalla.⁽⁶⁵⁾

Eurooppalainen vähäisiin vaatimuksiin sovellettava menettely tuli voimaan 1. tammikuuta 2009. Lisätietoa eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä annetaan siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston julkaisemassa käsikirjassa eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä annetun asetuksen soveltamista varten.⁽⁶⁶⁾

Tätä opasta laadittaessa komissio on tehnyt ehdotuksen eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä annettuun asetukseen tehtävistä muutoksista.⁽⁶⁷⁾

3.5. Eurooppalainen tilivarojen turvaamismääräysmenettely

Uudelleenlaaditun Bryssel I -asetuksen, eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen, eurooppalaisen maksamismääräyksen ja eurooppalaisen vähäisiin vaatimuksiin sovellettavan menettelyn ansiosta EU:n yksityisoikeudellinen säännöstö on

kehittynyt maksamista koskevien vaatimusten osalta niin pitkälle, että velkoja, joka on saanut täytäntöönpanokelpoisen määräyksen yhdessä jäsenvaltiossa, voi suhteellisen yksinkertaisesti ja edullisesti toimittaa määräyksen täytäntöönpanoa varten toiseen jäsenvaltioon siten, että menettely edellyttää vain vähän tai ei lainkaan välivaiheita. Tähän saakka määräyksen täytäntöönpanossa on noudatettu kansallista lakia ja menettelyjä, jotka vaihtelevat huomattavasti eri jäsenvaltioissa. Täytäntöönpanotoimista yleisimpiä on pankkitilien jäädyttäminen, jolla estetään tuomioistuimen toteamaa vastahakoista velallista siirtämästä varojaan pois tililtä tai tililtä toiselle vastoin velkojan etua. Tämä on erityinen ongelma velkojalle, joka pyrkii samanaikaisesti turvaamaan useissa jäsenvaltioissa sijaitsevia velallisen pankkitilejä. Tilien turvaaminen useiden eri kansallisten menettelyjen mukaisesti voi osoittautua työlääksi ja kalliiksi. Näistä syistä komissio alkoi valmistella eurooppalaista tilivarojen turvaamismääräystä koskevaa ehdotusta. Ehdotukseen perustuva asetus annettiin 15. toukokuuta 2014 ja sitä aletaan soveltaa 18. tammikuuta 2017.⁽⁶⁸⁾ Eurooppalaisen tilivarojen turvaamismääräyksen merkittävä piirre on se, että menettelyn ansiosta yhden jäsenvaltion tuomioistuimissa voidaan antaa yksi ainoa määräys, jolla voidaan jäädyttää mikä tahansa velallisen pankkitili missä tahansa jäsenvaltiossa. Määräys on annettava kuulematta velallista, jotta estetään häntä siirtämästä turvattavia varoja määräyksen täytäntöönpanoon saakka. Tämän vastapainoksi menettelyssä annetaan takeet myös velalliselle sen varmistamiseksi, että jäädytettävien varojen määrässä otetaan huomioon velkojan oikeutettu vaatimus ja että velallinen saa mahdollisuuden viedä asian oikeuteen varhaisessa vaiheessa ja riitauttaa määräyksen. Menettelystä annetaan tarkempi selvitys jäljempänä 13 luvussa "Tuomioiden täytäntöönpano".

(65) Eurooppalaisen vähäisiin vaatimuksiin sovellettavan menettelyn lomakkeet ovat osoitteessa https://e-justice.europa.eu/content_small_claims_forms-177-en.do

(66) Käsikirja on verkossa osoitteessa http://ec.europa.eu/justice/civil/files/small_claims_practice_guide_en.pdf

(67) Ks. 19 päivänä marraskuuta 2013 annettu asetusehdotus COM(2013) 794 final, 2013/0403(COD).

(68) Eurooppalaisen tilivarojen turvaamismääräysmenettelyn käyttöön ottamisesta rajat ylittävää velkojen perintää varten siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa 15 päivänä toukokuuta 2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 655/2014.

Maksukyvyttömyys

4.1. Taustaa

Maksukyvyyttömyys oli yksi Bryssel I -asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle jätetyistä aihealueista. Asetuksen mukaan oli kuitenkin suuri tarve sellaiselle eurooppalaiselle välineelle, jossa säädetään mahdollisuudesta tunnustaa ja panna täytäntöön määräyksiä maksukyvyyttömyyslainsäädäntöön liittyvissä asioissa kaikissa jäsenvaltioissa ja jonka soveltamista eivät rajoita jäsenvaltioiden rajat tai niiden hyvin moninaiset kansalliset menettelyt. Sisämarkkinoiden kehittäminen on lisännyt entisestään yritystoiminnan kansainvälisiä ja rajat ylittäviä vaikutuksia. Lisäksi oli välttämätöntä pyrkiä poistamaan yrityksiltä kannustimet siirtää omaisuutta jäsenvaltiosta toiseen velkojen etujen heikentämiseksi ja edullisemman oikeusaseman saamiseksi. Sisämarkkinoiden moitteeton toiminta edellyttää rajat ylittävien maksukyvyyttömyysmenettelyjen tehokasta ja vaikuttavaa toimintaa Euroopan unionissa. Tällaisia tavoitteita ei voitu saavuttaa riittävällä tavalla jäsenvaltiotasolla, ja näin ollen tuomioistuinten toimivaltaa, tuomioiden tunnustamista ja maksukyvyyttömyyteen sovellettavaa lakia koskevat säännökset oli välttämätöntä sisällyttää unionin säädökseen. Tähän tavoitteeseen tähtäävät jäsenvaltioiden väliset neuvottelut aloitettiin 1990-luvun alkupuolella Maastrichtin sopimuksen tultua voimaan, ja niiden päätteeksi silloiset jäsenvaltiot hyväksyivät 23. marraskuuta 1995 kansainvälisen yleissopimuksen tekstin. Yleissopimus ei tosin koskaan tullut voimaan, mutta sillä luotiin käytännössä perusta 29. toukokuuta 2000 annettulle asetukselle.

4.2. Maksukyvyyttömyysmenettelyistä annettu unionin aset⁽⁶⁹⁾

Maksukyvyyttömyysmenettelyistä annetussa unionin asetuksessa säännellään EU:n jäsenvaltioiden maksukyvyyttömyysmenettelyjen keskinäisiä suhteita. **Asetus** tuli voimaan 31. toukokuuta 2002 ja sitä sovelletaan kaikkiin kyseisen ajankohdan jälkeen aloitettuihin menettelyihin.

4.2.1. Maksukyvyyttömyysmenettelyistä annetun unionin asetuksen soveltamisala

Maksukyvyyttömyysasetusta sovelletaan velallisen kaikkia velkoja koskeviin menettelyihin, joissa velallinen menettää osittain tai kokonaan määräysvallan omaisuuteensa ja velallista varten määrätään selvittäjä tai pesänhoitaja. Asetusta sovelletaan riippumatta siitä, onko velallinen luonnollinen henkilö vai oikeushenkilö, elinkeinonharjoittaja vai yksityishenkilö. Kyseessä olevat menettelyt on määritelty asetuksen 1 artiklan 1 kohdassa ja ne luetellaan erikseen asetuksen liitteissä A ja B. Jotta maksukyvyyttömyysasetusta voidaan soveltaa, menettelyjen on oltava virallisesti tunnustettuja ja oikeudellisesti tehokkaita siinä jäsenvaltiossa, jossa ne aloitetaan.

4.2.2. Tuomioistuimen toimivaltaa koskevat säännökset – 3 artikla

Asetuksessa on toimivaltaista tuomioistuinta koskevia säännöksiä, joissa määritellään, mitkä tuomioistuimet ovat missäkin jäsenvaltiossa toimivaltaisia aloittamaan maksukyvyyttömyysmenettelyn ja vastaamaan sen kulusta. Perusperiaatteena on, että EU:ssa tietyn velallisen

(69) Maksukyvyyttömyysmenettelyistä 29 päivänä toukokuuta 2000 annettu neuvoston aset⁽⁶⁹⁾ (EY) N:o 1346/2000.

maksukyvyyttömyyteen sovelletaan vain yhtä menettelyä. Se käsittää soveltamisalaltaan yleisen päämenettelyn ja mahdollisia myöhempiä sekundäärimenettelyjä. Sen jäsenvaltion tuomioistuin, jossa velallisella on pääintressien keskus, on toimivaltainen aloittamaan päämenettelyn⁽⁷⁰⁾. Päämenettelyn rinnalla sallitaan myös kansalliset menettelyt – nk. sekundäärimenettelyt – jotka koskevat ainoastaan menettelyn aloittavassa valtiossa olevaa omaisuutta.⁽⁷¹⁾ Ennen päämenettelyä aloitettuja kansallisia menettelyjä kutsuaan alueelliseksi menettelyiksi ja niitä jatketaan päämenettelyn aloittamiseen saakka.

4.2.3. Päämenettelyt, sekundäärimenettelyt ja alueelliset menettelyt

Yleensä päämaksukyvyyttömyysmenettelyn ja sekundäärimenettelyn kulusta vastaavat eri selvittäjät, ja ne hoidetaan erillisinä menettelyinä. Menettelyillä voidaan kuitenkin edistää koko omaisuuden tehokasta rahaksimuuttoa vain, jos rinnakkaiset menettelyt sovitetaan yhteen. Tämä edellyttää, että selvittäjät ovat keskenään tiiviissä yhteistyössä erityisesti antamalla toisilleen riittävästi tietoja menettelyn edistymisestä. Selvittäjien on annettava toisilleen tietoa muun muassa saatavien ilmoittamisesta ja tutkimisesta sekä menettelyn päättämiseen tähtäävistä toimenpiteistä.⁽⁷²⁾ Päämenettelyn hallitsevan aseman varmistamiseksi sen selvittäjälle olisi annettava useita mahdollisuuksia vaikuttaa samanaikaisesti vireillä oleviin sekundäärimenettelyihin.

(70) Ks. 3 artiklan 1 kohta.

(71) Ks. 3 artiklan 2 ja 3 kohta.

(72) Ks. 31 artikla.

4.2.4. Velkojat

Jokaisella velkojalla, jolla on asuin- tai kotipaikka taikka sääntömääräinen kotipaikka jossakin jäsenvaltiossa, on oikeus ilmoittaa saatavansa jokaisessa velallisen omaisuutta koskevassa maksukyvyyttömyysmenettelyssä, joka on vireillä missä tahansa jäsenvaltiossa.⁽⁷³⁾ Velkojien tasapuolisen kohtelun turvaamiseksi varojen jako on kuitenkin sovittava yhteen. Kukin velkoja saa pitää itsellään, mitä hän on saanut maksukyvyyttömyysmenettelyssä, mutta hän saa osallistua kokonaisvarojen jakoon toisissa menettelyissä vain, jos muut samassa asemassa olevat velkojat ovat saaneet saman osuuden saamisistaan (20 artiklan 2 kohta). Se, voiko velkoja pyytää sekundäärimenettelyn aloittamista ja jos voi, millä edellytyksillä, määräytyy sen jäsenvaltion lain mukaan, jonka alueella kyseiset menettelyt aloitetaan.⁽⁷⁴⁾ Samoin menettelyn vaikutukset rajoittuvat siihen velallisen omaisuuteen, joka sijaitsee jäsenvaltiossa, jossa sekundäärimenettelyt toteutetaan.⁽⁷⁵⁾

Esimerkki 5

Yritys A on perustettu jäsenvaltion 1 lainsäädännön mukaan ja sillä on siellä toimipaikka ja sen pääintressit sijaitsevat siellä. Se on hakenut maksukyvyyttömyyden vahvistamista jäsenvaltion 1 toimivaltaiselta tuomioistuimelta, jossa maksukyvyyttömyysmenettelyt on aloitettu ja joka on asettanut selvittäjän. Yritys B:llä, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa 2, on merkittäviä saatavia A:lta. B on tietoinen siitä, että A:lla

(73) Ks. 40 artikla.

(74) Ks. 29 artikla.

(75) Ks. 27 artikla.

on edelleen liiketiloja jäsenvaltiossa 2, mukaan lukien iso varasto ja kiinteistö. B kysyy, miten se voi parhaiten turvata intressinsä maksukyvyyttömyysmenettelyn aikana.

Ennen maksukyvyyttömyysasetuksen voimaantuloa B olisi voinut yrittää saada tuomioistuimelta määräyksen, joka olisi mahdollistanut A:n varoihin kohdistuvat täytäntöönpanotoimet jäsenvaltiossa 2. Maksukyvyyttömyysmenettelyjä koskevien oikeudellisten päätösten vaikutukset oli rajoitettu koskemaan jäsenvaltioita, joissa nämä päätökset tehtiin, eivätkä ne useinkaan estäneet yksittäisiä täytäntöönpanotoimia toisissa jäsenvaltioissa. Tämä tilanne on muuttunut olennaisesti asetuksen säännösten ansiosta. Asetuksessa annettujen nykyisten säännösten mukaan yksittäiset täytäntöönpanotoimet eivät ole mahdollisia muissa jäsenvaltioissa siitä päivästä lähtien, jolloin maksukyvyyttömyysmenettelyt aloitetaan yhdessä jäsenvaltiossa. Yrityksistä A ja B annetussa esimerkissä B:n on maksukyvyyttömyysmenettelyistä annetun asetuksen perusteella nykyään esitettävä vaateensa jäsenvaltiossa 1 aloitetun A:n maksukyvyyttömyysmenettelyn yhteydessä.

A:n tilannetta vastaavissa tapauksissa, joissa maksukyvyyttömällä yrityksellä on huomattavaa varallisuutta toisessa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa päämaksukyvyyttömyysmenettelyä käydään, voidaan maksukyvyyttömyysasetuksen mukaan aloittaa nk. sekundäärimenettely. Nämä menettelyt voidaan aloittaa tietyn edellytyksin. Menettelyjen vaikutukset on rajattu koskemaan kyseisen jäsenvaltion alueella olevia velallisen varoja. Näin ollen B:tä voidaan kehottaa selvittämään, onko jäsenvaltiossa 2 aloitettu sekundäärimenettely, tai jos erityisedellytykset täyttyvät, hakemaan niiden aloittamista.

4.2.5. Maksukyvyyttömyysmenettelyissä sovellettava laki – 4 artikla

Maksukyvyyttömyysmenettelyitä koskevan asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa säädetyn periaatteen mukaan maksukyvyyttömyysmenettelyyn ja sen vaikutuksiin sovelletaan menettelyn aloittaneen jäsenvaltion lakia. Kaikki maksukyvyyttömyysmenettelyn oikeusvaikutukset – sekä prosessuaaliset että aineelliset – asianomaisiin henkilöihin ja oikeussuhteisiin määräytyvät konkurssilain mukaan. Asetuksessa säädetään lisäksi sen piiriin kuuluville asioille **yhtenäiset lainvalintasäännöt**, jotka niiden soveltamisalalla korvaavat yksittäisten valtioiden kansainvälisen yksityisoikeuden säännökset. Asetuksessa säädetään sovellettavaa lainsäädäntöä koskevista erityissäännöistä erityisen merkityksellisten oikeuksien ja oikeussuhteiden, kuten esineoikeuden, kuittauksen, omistuksenpidätyksen ja työ sopimusten, osalta.⁽⁷⁶⁾ Näistä poikkeuksista pääsääntöön on säädetty velkojien perustellun luottamuksen ja oikeustoimien varmuuden turvaamiseksi muissa kuin menettelyn aloitusjäsenvaltiossa.

4.2.6. Maksukyvyyttömyysmenettelyn tunnustaminen – 16–18 ja 26 artikla

Asetuksessa säädetään, että sen soveltamisalaan kuuluvat, maksukyvyyttömyysmenettelyjen aloittamista, kulkua ja päättämistä koskevat tuomiot sekä tällaisiin menettelyihin välittömästi liittyvät **tuomiot on tunnustettava välittömästi**. Pääsääntöisesti maksukyvyyttömyysmenettelyn aloittamispäätös on tunnustettava kaikissa muissa jäsenvaltioissa siitä alkaen, kun päätöstä on noudatettava menettelyn aloitusvaltiossa⁽⁷⁷⁾. Päätös saa ilman

(76) Ks. 5–10 artikla.

(77) Ks. 16 artikla.

eri muodollisuuksia muissa jäsenvaltioissa samat vaikutukset kuin sillä on menettelyn aloitusvaltion lain mukaan ⁽⁷⁸⁾, ellei päätöksen tunnustaminen olisi vastoin sen valtion oikeusjärjestyksen perusteita. ⁽⁷⁹⁾ Tuomioistuimen määräämä selvittäjä ja tälle menettelyn aloitusvaltion lain mukaan kuuluvat toimivaltuudet on tunnustettava täysin muissa jäsenvaltioissa. ⁽⁸⁰⁾

4.2.7. Ehdotus maksukyvyttömyysasetuksen uudistamiseksi

Komissio julkaisi ehdotuksen maksukyvyttömyysasetuksen uudistamisesta 12. joulukuuta 2012 eli samana päivänä kuin kertomuksen maksukyvyttömyysmenettelyistä 29 päivänä toukokuuta 2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1346/2000 soveltamisesta. ⁽⁸¹⁾ Ehdotuksesta käytävät neuvottelut ovat loppusuoralla. Uudistuksen pääkohdat ovat seuraavat:

- **Soveltamisala:** Asetuksen soveltamisalan laajentaminen muuttamalla maksukyvyttömyysmenettelyn määritelmää siten, että siihen sisältyvät sekä hybridimenettely että maksukyvyttömyyttä edeltävä menettely samoin kuin velkavastuusta vapautumista koskeva menettely ja muut luonnollisten henkilöiden maksukyvyttömyyttä koskevat menettelyt, jotka eivät nykyään kuulu määritelmään. Jos muutokset hyväksyttäisiin, asetus noudattaisi paremmin rajat ylittäviä maksukyvyttömyysmenettelyjä koskevassa Uncitralin mallilaissa valittua lähestymistapaa. ⁽⁸²⁾

⁽⁷⁸⁾ Ks. 17 artikla.

⁽⁷⁹⁾ Ks. 26 artikla.

⁽⁸⁰⁾ Ks. 18 artikla.

⁽⁸¹⁾ COM(2012)0743 final ja COM(2012)0744 final: 2012/0360 (COD).

⁽⁸²⁾ Ks. http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/insolvency/1997Model.html

- **Toimivalta:** Selkiytetään toimivaltaa koskevia sääntöjä täydentämällä velallisen pääintressien keskuksen määritelmää ja parantamalla toimivallan määrittelyä koskevia menettelysääntöjä edellyttämällä, että tuomioistuimet ja selvittäjät selvittävät maksukyvyttömyysmenettelyn toimivalta-perusteet.
- **Sekundäärimenettelyt:** Säännökset, joilla tehostetaan maksukyvyttömyysmenettelyjen hallinnointia antamalla tuomioistuimelle mahdollisuus kieltäytyä aloittamasta sekundäärimenettelyä tietyin edellytyksin, erityisesti jos se ei ole välttämätöntä paikallisten velkojien intressien suojaamiseksi. Tätä varten ehdotuksessa poistetaan vaatimus, jonka mukaan sekundäärimenettelyn on oltava likvidaatiomenettely, ja parannetaan pää- ja sekundäärimenettelyn välistä koordinaatiota erityisesti laajentamalla yhteistyövaatimukset koskemaan myös asianomaisia tuomioistuimia.
- **Menettelyn julkisuus ja saatavien ilmoittaminen:** Jäsenvaltiot veloitetaan julkaisemaan rajat ylittäviä maksukyvyttömyystapauksia koskevat tuomioistuinten päätökset yleisön saatavilla olevassa sähköisessä rekisterissä ja liittämään yhteen kansalliset maksukyvyttömyysrekisterit.
- **Yritysryhmät:** Luodaan oikeudelliset puitteet useita saman yritysryhmän jäseniä käsittävän maksukyvyttömyysmenettelyn hoitamista varten, erityisesti ottamalla käyttöön yritysryhmiä koskeva koordinointimenettely ja velvoittamalla eri päämenettelyissä mukana olevat selvittäjät ja tuomioistuimet vaihtamaan keskenään tietoja.

Sovellettava laki

5.1. Sovellettavan lain ongelma ⁽⁸³⁾

Sisämarkkinoilla sen varmistaminen, että kansalaiset ja yritykset pystyvät varmasti selvittämään, mitä lakia sovelletaan erilaisiin syntyviin tai muodostettaviin oikeussuhteisiin, on aivan yhtä tärkeää – ellei tärkeämpää – kuin tuomioistuinmenettelyihin liittyvien toimivaltasääntöjen vahvistaminen. Joka päivä toteutetaan useita miljoonia liiketoimia tai syntyy oikeudellisia tilanteita, joihin liittyy tosiasiallisesti tai mahdollisesti kysymys sovellettavasta laista. Jokaiseen yksityishenkilön tekemään jäsenvaltioiden rajat ylittävään hankintaan liittyy kysymys siitä, mitä lakia kyseiseen hankintaan sovelletaan. Yritysten tekemien tavara- tai palveluhankintasopimusten yhteydessä kysymys sovellettavasta laista otetaan – tai se pitäisi ottaa – huomioon sen selvittämiseksi, minkä lain nojalla sopimuksen oikeusvaikutukset määritellään, ja siten sen varmistamiseksi, että sopimuspuolet ovat tietoisia kyseisistä vaikutuksista. Jos perhe lomaillessaan toisessa jäsenvaltiossa ja matkustaessaan autolla useiden jäsenvaltioiden kautta joutuu matkallaan toisen henkilön aiheuttamaan liikenneonnettomuuteen, jonka seurauksena perheenjäseniä loukkaantuu ja auto ja sen sisältö kärsivät vahinkoja, perheen on erittäin tärkeää tietää, minkä oikeusjärjestelmän mukaisesti heidän korvausvaatimuksensa arvioidaan. Jotta tällainen tilanne olisi näin ollen paremmin ennakoitavissa, jäsenvaltioiden laeissa annetut säännökset korvataan sovellettavaa lakia koskevilla yhdenmukaisilla säännöillä.

(83) Sovellettavaa lakia kokevia säännöksiä on annettu muissakin säädöksissä, esimerkiksi maksukyvyttömyyttä, elatusvelvollisuutta, avioeroa ja perintöasioita koskevista asetuksista. Näihin aloihin sovellettavaa lakia käsitellään jäljempänä kyseisiä säädnöksiä koskeissa luvuissa.

5.2. Sopimusvelvoitteisiin sovellettava laki – Rooma I -asetus

5.2.1. Vuoden 1980 Rooman yleissopimus ja Rooma I -asetus

Ensimmäiset toimet sovellettavaa lakia koskevien sääntöjen yhdenmukaistamiseksi toteutettiin neuvottelemalla ja hyväksymällä sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskeva Rooman yleissopimus, joka allekirjoitettiin 19. kesäkuuta 1980. Yleissopimus tuli voimaan 1. huhtikuuta 1991 kahdeksan jäsenvaltion ratifioitua sen. Yleissopimus korvattiin myöhemmin, Tanskaa lukuun ottamatta, samasta aiheesta annetulla Rooma I -asetuksella. Yleissopimus on näin ollen edelleen voimassa Tanskan ja muiden EU:n jäsenvaltioiden välisten suhteiden osalta.

Yleissopimuksessa annetaan sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevat yhdenmukaiset säännöt. Niiden noudattamisessa on kuitenkin tietyissä kohdin ollut olennaisia eroja erityisesti sen takia, että jäsenvaltiot pystyivät esittämään varauksia tietyihin yleissopimuksen määräyksiin. Paremman yhdenmukaisuuden ja oikeusvarmuuden turvaamiseksi tällä alalla annettiin 17. kesäkuuta 2008 asetus, jota alettiin soveltaa 17. joulukuuta 2009.

5.2.2. Rooma I -asetuksen soveltamisala

Asetusta sovelletaan sopimusvelvoitteisiin siviili- ja kauppaoikeuden alalla. Asetusta ei sovelleta tietyihin asioihin, joihin kuuluvat yleisesti kaikki perheoikeuteen ja luonnollisten henkilöiden oikeudelliseen asemaan, välimiesmenettelyyn, yhtiöoikeuteen, trusteeihin, perintöön ja edustukseen liittyvät seikat. Rooma I -asetuksen säännöksiä sovelletaan

yksinomaisesti asetuksen soveltamisalaan kuuluviin asioihin sovellettavan lain määrittämiseen, silloinkin kun valittu laki on muu kuin jäsenvaltion laki.

5.2.3. Sopimusvapauden periaate ja sitä koskevat rajoitukset – 3 artikla

Yleissopimuksen tavoin asetuksen pääperiaatteena on sopimusvapauden periaate, jonka mukaan osapuolet voivat valita sopimukseen sovellettavan lain. Osapuolet voivat määrätä valitsemansa lain sovellettavaksi koko sopimukseen tai vain sen osaan. Valinta on tehtävä nimenomaisesti tai sen on käytävä ilmi selvästi sopimusehdoista tai tapaukseen liittyvistä olosuhteista. Osapuolet voivat muuttaa aiempaa lainvalintaansa. Jos kaikki sopimukseen liittyvät seikat sovellettavaa lakia lukuun ottamatta liittyvät toiseen maahan kuin siihen, jonka laki on valittu, voidaan soveltaa niitä toisen maan lain säännöksiä, joista ei voida sopimuksin poiketa. Sopimusvapauden periaatetta on rajoitettu tietyntyyppisten sopimusten osalta. Niihin sovelletaan erityissääntöjä, joilla useimmissa tapauksissa rajataan sovellettavan lain valinta tiettyjen yksittäisten maiden lakiin. Niihin kuuluvat kuljetus-, vakuutus- ja työ sopimukset sekä sopimukset, joissa yhtenä osapuolena on kuluttaja. Tarkemmat tiedot näitä sopimuksia koskevista säännöistä esitetään jäljempänä tässä luvussa.

5.2.4. Sovellettava laki lakiviittauksen puuttuessa – 4 artikla

Asetuksessa säädetään siitä, mitä lakia sovelletaan tietyn tyyppisten sopimusten tapauksessa, kun osapuolet eivät ole valinneet sovellettavaksi jotakin nimenomaista lakia. Nämä säännöt perustuvat periaatteeseen, jonka mukaan sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, johon sopimus

lähiesimmin liittyy. Tiettyjen erityisten sopimustyyppien osalta nämä säännöt on esitetty seuraavassa taulukossa.

Sopimuksen tyyppi	Sovellettava laki	
Irtaimen tavar an kauppa	sen maan laki, jossa	myyjä
Palvelujen suorittaminen	seuraavan osa-	palvelun suorittaja
Franchise-sopimus	puolen asuin-	toimiluvan haltija
Jakelusopimus	paikka sijaitsee:	jakelija
Oikeus kiinteään omaisuuteen tai kiinteän omaisuuden vuokraaminen	- sen maan laki, jossa kiinteä omaisuus sijaitsee - lyhytaikaisissa vuokrasopimuksissa sen maan laki, jossa vuokranantajan asuinpaikka on, jos vuokralainen on luonnollinen henkilö ja hänen asuinpaikkansa on samassa maassa	
Huutokaupalla tehty irtaimen tavar an kauppa	sen maan laki, jossa huutokauppa pidetään, jos tämä maa voidaan määrittää	
Tietyn tyyppiset monenkeskisen järjestelmän puitteissa tehdyt, rahoitusvälineiden osto- ja myynti-intressejä koskevat sopimukset	siihen monenkeskiseen järjestelmään sovellettava laki, jonka puitteissa sopimus on tehty, jos järjestelmään sovelletaan vain yhtä lakia	

Niihin sopimuksiin, jotka eivät kuulu edellä mainittuihin ryhmiin tai kuuluvat useampaan kuin yhteen ryhmään, sovelletaan sen maan lakia, jossa on sopimukselle luonteenomaisesta suorituksesta vastaavan osapuolen asuinpaikka. Jos sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen kuin näissä säännöissä tarkoitettuun maahan, sovelletaan tämän toisen maan lakia. Jos sovellettavaa lakia ei voida määrittää näiden sääntöjen mukaisesti, sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, johon sopimus läheisimmin liittyy.

Esimerkissä 1 kuvatussa tapauksessa, joka koski messujärjestäjän kanssa näyttelytilasta tehtyä sopimusta, yritys A perui viisi päivää ennen messujen alkamista yritys B:ltä tekemänsä varauksen (ks. edellä 2.1 kohdassa oleva esimerkki 1). B haluaa varmistua siitä, että sen sopimukseen A:n kanssa sovelletaan sen oman sijoittautumismaan eli jäsenvaltion 2 lakia.

Messujärjestäjät yleensä edellyttävät yleisissä sopimusehdoissaan, että näytteilleasettajien kanssa tehtäviin sopimuksiin sovelletaan sen valtion lakia, jossa kyseisellä järjestäjällä on toimipaikka. Rooma I -asetuksessa samoin kuin sitä edeltäneessä yleissopimuksessa vahvistetaan sopimusvapauden periaate, jonka mukaan osapuolilla on vapaus valita sopimukseen sovellettava laki: ks. 3 artiklan 1 kohta. Jos osapuolet ovat yritysten A ja B välisen sopimuksen osalta sopineet soveltavansa B:n kotivaltion eli valtion 2 lakia, sopimukseen sovelletaan kyseistä lakia.

Jos sovellettavaa lakia ei ole valittu, on tarpeen turvautua asetuksen oletussääntöihin sen selvittämiseksi, millä perusteella sovellettava laki määritetään lakiviittauksen puuttuessa. Tätä varten sopimuksen yksilöinti on välttämätöntä, sillä jos se kuuluu johonkin 4 artiklassa tarkoitetuista

ryhmistä, sovellettava laki määräytyy kyseisen artiklan säännösten mukaisesti. artiklassa mainituista sopimuksista läheisimmin näyttelytilan vuokraamiseen messuilla liittyy todennäköisesti 4 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettu palvelun suorittamista koskeva sopimus. Jos kyseessä on sopimusehtojen perusteella tällainen sopimus, lakiviittauksen puuttuessa sovellettava laki on palvelunsuorittajan eli yrityksen B:n kotipaikan laki, toisin sanoen tässäkin tapauksessa valtion 2 laki.

Ellei sopimusta voida luokitella kuuluvaksi mihinkään ryhmään, turvaututaan sen maan lakiin, jossa on sopimukselle luonteenomaisesta suorituksesta vastaavan osapuolen asuinpaikka. Todennäköisesti sen todettaisiin jälleen olevan valtion 2 laki, sillä näyttelytilan vuokraaminen ja siihen liittyvät messupalvelut, jotka B:n piti hoitaa, olivat sopimuksen luonteenomaisin suoritus. Tämä eroaa olennaisesti A:n maksuvelvoitteesta, joka on velvoitteena kaikkein yleisin. Siksi sopimukseen sovellettaisiin tällä perusteella jälleen jäsenvaltion 2 lakia, koska B:llä on kyseisessä jäsenvaltiossa keskushallinto ja näin ollen myös asetuksen 19 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu "asuinpaikka".

5.2.5. Heikompaan osapuoleen sovellettavat erityissäännöt ja turvaamistoimet – 5–8 artikla

Tavaroiden ja matkustajien kuljetusta koskeviin sopimuksiin sekä sopimuksiin, joiden osapuolena on esimerkiksi kuluttaja, vakuutuksenottaja tai työntekijä, sovelletaan niitä koskevia erityissääntöjä.

5.2.5.1. Kuljetussopimukset – 5 artikla

Kuljetussopimuksiin, joissa noudatetaan yleensä vakioehtoja, sovelletaan yleistä sääntöä, joka mahdollistaa sovellettavan lain valinnan, mutta sääntö on erilainen tavara- ja matkustajakuljetuksissa, koska niissä on noudatettava tiettyjä kansainvälisiä yleissopimuksia. Tavarakuljetusten osalta sovellettava laki on valittavissa rajoituksetta sopimusvapautta koskevien yleisten sääntöjen mukaisesti. Jos sopimukseen sovellettavaa lakia ei ole valittu, tällaisiin sopimuksiin sovelletaan joko sen maan lakia, jossa rahdinkuljettajan asuinpaikka on, jos myös lähtetäjän asuinpaikka on kyseisessä maassa; ellei näin ole, sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa tavaroiden toimituspaikka sijaitsee. Matkustajien kuljettamista koskeviin sopimuksiin sovellettavaksi laiksi voidaan valita vain sen maan laki, jossa

- on matkustajan asuinpaikka
- on rahdinkuljettajan asuinpaikka
- on rahdinkuljettajan keskuhallinnon sijaintipaikka
- lähtöpaikka sijaitsee tai
- määräpaikka sijaitsee.

Jos sopimukseen sovellettavaa lakia ei ole valittu, tällaisiin sopimuksiin sovelletaan sen maan lakia, jossa sijaitsee matkustajan asuinpaikka, jos joko matkan lähtöpaikka tai määräpaikka on kyseisessä maassa. Ellei kumpikaan niistä ole kyseisessä maassa, sovelletaan sen maan lakia, jossa on rahdinkuljettajan asuinpaikka.

5.2.5.2. Heikomman osapuolen suojele

5.2.5.2.1. Kuluttajat – 6 artikla

Asetuksen 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisiin sopimuksiin sovelletaan sen maan lakia, jossa kuluttajan asuinpaikka on, jos elinkeinonharjoittaja joko harjoittaa liiketoimintaa kyseisessä maassa tai suuntaa millä tahansa tavalla tällaista toimintaa kyseiseen maahan. Kyseisten osapuolten välisessä sopimuksessa tehdyllä lainvalinnalla ei voi olla vaikutusta, jos kuluttaja jää sen takia vaille suojaustoimia, jotka olisivat hänen käytettävissään sovellettaessa sen maan lakia, jossa on hänen asuinpaikkansa. Näitä sääntöjä ei sovelleta tiettyihin sopimuksiin, joissa kuluttajalle suoritetaan palveluja muussa kuin siinä maassa, jossa on hänen asuinpaikkansa, muihin kuin matkapaketteja koskeviin kuljetussopimuksiin eikä muuhun kuin kiinteän omaisuuden osakaikasta käyttöoikeutta ja tiettyjä rahoitusvälineitä koskeviin sopimuksiin.

Edellä 2.2.3.4. kohdan esimerkissä 3 on kuvattu A:n oikeusriita. Jäsenvaltiossa 1 asuva A on tilannut kirjan verkkokirjakaupasta ja maksanut etukäteen kirjan hinnan 26,80 euroa, mutta kirja ei ole tullut perille. A on saanut selville, että verkkokirjakauppa on yritys, jonka päätoimipaikka on jäsenvaltiossa 2. Hän on päättänyt viedä asian oikeuteen saadakseen rahansa takaisin, sillä hän on tällä välin hankkinut kirjan toisesta verkkokaupasta. Esimerkissä 1 käsitellyn toimivaltakysymyksen lisäksi on käsiteltävä kysymystä sovellettavasta laista, koska A haluaa hyödyntää jäsenvaltiossa 1 verkko-ostajiin sovellettavia erityisiä turvaamistoimia, joiden mukaan todistustaakka siitää,

että tilatut tavarat toimitettiin, on elinkeinonharjoittajalla eikä asiakkaalla.

A on kuitenkin lukenut verkkosopimuksen tarkkaan, ja sopimusehdoista, jotka hänen oli hyväksyttävä ennen tilauksen tekemistä, ilmenee, että sopimuksessa sovelletaan jäsenvaltion 2 lainsäädäntöä, jossa ei ole vastaavaa kuluttajansuojaa. Kirjakauppa väittää, että yleisiä myyntiehtoja sovelletaan kaikkeen myyjän harjoittamaan myyntiin verkkomyynti mukaan luettuna ja että näin ollen A:n on todistettava, ettei kirjaa ole toimitettu, sen sijaan, että myyjällä olisi todistustaakka sen toimittamisesta. A haluaa tietää, voiko asetuksesta olla hänelle apua tässä tapauksessa.

Sovellettaessa asetuksen 6 artiklan 1 kohdan säännöksiä tähän oikeusriitaan on ensinnäkin huomattava, että kyseessä on kuluttajasopimus, koska A ei kirjaa hankkiessaan toiminut ammatinharjoittajana, kuten kirjakauppa toimi. Toiseksi voidaan todeta, että kirjakauppa harjoittaa joka tapauksessa liiketoimintaa siinä maassa, jossa A:lla on asuinpaikka, tai ainakin suuntaa toimintansa kyseiseen maahan. Se tarkoittaa, että A:n hyväksyttyä jäsenvaltiossa 2 sovellettavan lain valinnan sovelletaan 6 artiklan 2 kohdan säännöksiä. Lainvalinta ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että A menettää hänelle jäsenvaltion 1 lain mukaan kuuluvan suojan. Koska kirjakauppa ei pysty todistamaan toimittaneensa kirjaa, A:lla on hyvät mahdollisuudet saada määräys kirjan hinnan hyvittämisestä.

5.2.5.2.2. Vakuutukset – 7 artikla

Vakuutus sopimuksiin sovellettavaa lakia koskevat erityissäännöt jaetaan kahteen ryhmään: asiaa koskevassa EU:n lainsäädännössä määriteltäviin suurta riskiä koskeviin ⁽⁸⁴⁾ ja muun tyyppisiin vakuutus sopimuksiin sovellettaviin sääntöihin. Suurta riskiä koskevien vakuutus sopimusten osalta sovelletaan ensisijaisesti sopimusvapauden periaatetta ja osapuolet voivat vapaasti valita sovellettavan lain. Jos sovellettavaa lakia ei ole valittu, oletussääntöjä on kaksi: vakuutus sopimukseen sovelletaan joko sen maan lakia, jossa vakuutuksenantajan asuinpaikka on, tai toisen maan lakia, jos tapaukseen liittyvistä seikoista ilmenee, että sopimus liittyy selvästi läheisemmin johonkin toiseen maahan. Muiden kuin suurta riskiä koskevien vakuutus sopimusten osalta sopimukseen sovellettavaksi laiksi voidaan valita ainoastaan jokin seuraavista:

- sen valtion laki, jossa riski sijaitsee sopimuksen teko hetkellä
- sen valtion laki, jossa vakuutuksenottajan asuinpaikka on
- henkivakuutuksen yhteydessä sen jäsenvaltion laki, jonka kansalainen vakuutuksenottaja on
- jos sopimus kattaa sellaisiin tapahtumiin liittyviä riskejä, jotka sattuvat muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa riski sijaitsee, kyseisen jäsenvaltion laki
- jos sopimus kattaa eri jäsenvaltioissa sijaitsevia kaupalliseen tai teolliseen toimintaan taikka ammatinharjoittamiseen liittyviä riskejä, minkä tahansa tällaisen jäsenvaltion laki tai sen maan laki, jossa vakuutuksenottajan asuinpaikka on.

(84) Ensimmäinen neuvoston direktiivi 73/239/ETY, annettu 24 päivänä heinäkuuta 1973.

Ensimmäisessä, toisessa ja viidennessä tapauksessa jäsenvaltiot voivat myöntää laajemman vapauden sovellettavan lain valinnassa. Jos osapuolet eivät edellä mainituissa tapauksissa valitse sopimukseen sovellettavaa lakia, kyseiseen sopimukseen sovelletaan sen jäsenvaltion lakia, jossa riski sijaitsee sopimuksen tekoahjella. Tiettyjen lisäsääntöjen mukaan jäsenvaltion lainsäädännön mukaisen vakuutus sopimuksen tekeminen on pakollista sen maan määrittämiseksi, jossa riski sijaitsee, jolloin on viitattava muiden kuin henkivakuutusten tapauksessa neuvoston toiseen vakuutusdirektiiviin⁽⁸⁵⁾ ja henkivakuutusten tapauksessa henkivakuutusdirektiiviin.⁽⁸⁶⁾

5.2.5.2.3. Työsopimukset – 8 artikla

Työsopimukseen sovelletaan osapuolten valitsemaa lakia, ja ellei sovellettavaa lakia ole valittu, sen maan lakia, jossa tai josta työntekijä tavallisesti tekee työnsä sopimuksen täyttämiseksi. Jos sovellettavaa lakia ei voida määrittää edellä esitetyn mukaisesti, esimerkiksi jos työntekijä ei tavallisesti tee työtään yhdessä tietyssä maassa, sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa sijaitsee liiketoimipaikka, jossa työntekijä otettiin työhön. Jos tapaukseen liittyvistä seikoista kokonaisuutena ilmenee, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen maahan, sovelletaan tämän toisen maan lakia. Jos osapuolet valitsevat sopimukseen sovellettavan lain, työntekijältä ei voida poistaa työ lainsäädännön pakollisista määräyksistä johtuvaa suojaa sen lain nojalla, jota olisi lakiviittauksen puuttuessa sovellettu asetuksessa mainittuun sopimukseen.

(85) Ks. 22 päivänä kesäkuuta 1988 annetun toisen neuvoston direktiivin 88/357/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 2005/14/EY, 2 artiklan d alakohta.

(86) Ks. henkivakuutuksesta 5 päivänä marraskuuta 2002 annetun direktiivin 2002/83/EY 1 artiklan 1 kohdan g alakohta, EYVL L 345, 19.12.2002, s. 1.

5.2.6. Sovellettavan lain soveltamisala – 12 artikla

Sovellettavan lain mukaan säännellään

- sopimuksen tulkintaa ja sopimusvelvoitteiden suorittamista
- sopimusvelvoitteiden täydellisen tai osittaisen rikkomisen seurauksia ja vahingon arviointia
- velvoitteiden raukeamisen muotoja, kuten vanhentumista ja määräajan päättymiseen perustuvia oikeudenmenetyksiä
- sopimuksen pätemättömyyden seurauksia.

Sopimusvelvoitteiden suoritustavan ja puutteellisen suorittamisen osalta sovelletaan sen maan lakia, jossa suoritus tapahtuu.

5.2.7. Muut sopimukseen sovellettavaa lakia koskevat säännökset

Asetuksessa on muita merkittäviä säännöksiä, joissa käsitellään tiettyjä sovellettavaan lakin liittyviä erityiskysymyksiä, kuten sopimuksen täytäntöönpanomaan pakollisia sääntöjä, jotka on saatettava voimaan siten, että otetaan huomioon niiden luonne ja vaikutus sekä niiden soveltamisen seuraukset erityisesti siltä kannalta, että ne tekisivät sopimuksesta lainvastaisen. Säännöillä voidaan turvata kyseessä olevan maan edut ja niitä pidetään ratkaisevina tämän tavoitteen kannalta. Muut erityissääntöjen piiriin kuuluvat kysymykset koskevat sopimuksen aineellista ja muodollista pätevyyttä, esteellisyys liittyviä kysymyksiä, luovutusta ja sijaantuloa, useampia velallisia, kuittausta ja todistustaakkaa. Sääntöjä on annettu myös elinkeinotoimintaa harjoittavien oikeushenkilöiden ja luonnollisten henkilöiden asuinpaikan määrittelemiseksi, jotta voidaan sulkea pois

takaisin- ja edelleenviittaaminen kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöihin niiden maiden osalta, joiden lakia sovelletaan asetuksen nojalla, käsitellä asetuksen soveltamista usean oikeusjärjestelmän valtioihin sekä suhteita muihin EU:n oikeuden säännöksiin ja Rooman yleissopimukseen.

5.3. Sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettava laki – Rooma II -asetus

5.3.1. Taustaa

Vaikka sekä Brysselin yleissopimuksessa että Bryssel I -asetuksessa annettiin sekä sopimusvelvoitteisiin että sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin liittyviä toimivaltasääntöjä, Rooman yleissopimuksessa yhdenmukaistettiin ainoastaan sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lainsäädäntöä koskevia sääntöjä. Rooman yleissopimuksen tekemisen jälkeen neuvottelut sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevasta yleissopimuksesta edistyivät jonkin verran. Kun työtä ei kuitenkaan saatu päätökseen Amsterdamin sopimuksen voimaantuloon mennessä vuonna 1999, hankkeen toteuttamista lykättiin usealla vuodella. Hieman myöhemmin komissio teki ehdotuksen sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevaksi säädökseksi. Ehdotukseen perustuva asetus, joka tunnetaan yleisemmin nimellä ”Rooma II -asetus”, annettiin 11. heinäkuuta 2007 ja sitä alettiin soveltaa 11. tammikuuta 2009.

5.3.2. Rooma II -asetuksen soveltamisala – 1 ja 2 artikla

Asetuksessa käsitellään sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavaa lakia siviili- ja kauppaoikeuden alalla. Muiden tämän alan säädösten tapaan Rooma II -asetusta ei sovelleta vero- ja tulliasioihin

eikä hallinto-oikeudellisiin asioihin. Tarkoituksena on, että Rooma I- ja Rooma II -asetukset kattaisivat yhdessä kaikki yksityisoikeudelliset velvoitteet, ainakin jollei edellä mainituista ja muista soveltamisalan ulkopuolelle rajatuista asioista muuta johdu. Asetuksen alueellinen soveltamisala kattaa kaikki jäsenvaltiot Tanskaa lukuun ottamatta. On huomattava, että sääntöjä sovelletaan myös tilanteisiin, joissa saattaa syntyä korvausvastuu, kuten ennakoituihin lainrikkomuksiin, joita seuraa sopimukseen perustumaton vahingonkorvausvastuu.

5.3.2.1. Sopimukseen perustumattomien velvoitteiden määritelmä – 2 artikla

Asetuksen 2 artiklassa määritellään asetuksen soveltamisalaan kuuluvat sopimukseen perustumattomat velvoitteet. Näihin velvoitteisiin sisältyvät vahingonkorvausvastuun perustaviin tapahtumiin kuuluvat tavanomaisiksi luokiteltavat vahingot. Niihin sisältyvät kuitenkin myös velvoitteet, joita ei aikaisemmin luokiteltu sopimukseen perustumattomiksi eikä sopimusperusteisiksi, kuten perusteeton etu, asiainhuolto (*negotiorum gestio*) eli oikeus korvaukseen toiselle vapaaehtoisesti suoritetusta palvelusta sekä velvoitteet, jotka johtuvat sopimusneuvottelujen katkaisemisesta, kun siitä aiheutuu tappiota osapuolelle, jolle oli neuvottelujen perusteella syntynyt kustannuksia hänen suorittuaan ennakkoivasti sopimuksessa edellytetyjä toimia (*culpa in contrahendo*). Kolme viimeksi mainittua velvoiteeryhmää ovat niin poikkeuksellisia, että asetuksessa on annettu erityisesti niitä koskevia säännöksiä.

5.3.2.2. Soveltamisalan ulkopuolelle jätetyt asiat – 1 artikla

Asetusta ei sovelleta tiettyihin sopimukseen perustumattomien velvoitteiden aloihin, kuten perhesuhteisiin tai muihin vastaaviin suhteisiin,

aviovarallisuussuhteisiin tai trusteihin ja perinnöstä johtuviin velvoitteisiin. Sitä ei sovelleta myöskään erilaisista liikesuhteista, kuten vekseleistä tai muista juoksevista arvopapereista ja yhtiöoikeuden alaan kuuluvista asioista johtuviin velvoitteisiin. Ydinvahingosta johtuvia velvoitteita koskeva aihealue on myös jätetty soveltamisalan ulkopuolelle, koska sitä on käsitelty laajemmissa kansainvälisissä yleissopimuksissa ja aihe sinänsä on hyvin kiistanalainen tietyissä jäsenvaltioissa. Erityisesti on huomattava, ettei asetusta sovelleta myöskään valtion vastuuseen teoista ja laiminlyönneistä, jotka on tehty julkista valtaa käytettäessä. Myös kunnianloukkaus ja yksityisyyden tai henkilöllisyyteen liittyvien oikeuksien loukkaukset, jätettiin lopullisen säädöksen soveltamisalan ulkopuolelle, vaikka ne sisältyivät asetusehdotukseen.⁽⁸⁷⁾

5.3.3. Sovellettavaa lakia koskevat säännöt

Asetuksessa säädetään erilaisista säännöistä, joiden nojalla voidaan määritellä sovellettava laki asetuksen soveltamisalaan kuuluvien kahden sopimukseen perustumattomien velvoitteiden luokan, nimittäin vahingoista johtuvien velvoitteiden ja muista oikeussuhteista johtuvien velvoitteiden osalta. Sen lisäksi, että asetuksessa annetaan näitä kahta luokkaa koskevat yleiset säännöt vahingoista johtuvien velvoitteiden alalla, siinä säädetään erityissäännöistä viittä eri tilannetta varten. Nämä liittyvät tuotevastuuseen, kilpailuun, ympäristövahinkoihin, teollis- ja tekijänoikeuksiin sekä työtaistelutoimenpiteisiin.

(87) Komissio antoi asetusta annettaessa soveltamisalan ulkopuolelle jätettäviä asioita koskevan lausuman, jossa se sitoutui toimittamaan aiheesta tutkimuksen Euroopan parlamentille ja neuvostolle viimeistään joulukuussa 2008. Tutkimus julkaistiin helmikuussa 2009.

5.3.3.1. Sopimusvapaus – 14 artikla

Rooma I -asetuksen säännöksistä poiketen sovellettavan lain valinnalla on rajatumpi merkitys vahingoista johtuvissa oikeusriidoissa. Asianosaiset eivät yleensä voi valita sovellettavaa lakia ennen vahingonkorvausvaatimuksen aiheuttanutta tapahtumaa, koska tavanomaisissa olosuhteissa he eivät ole ennakoineet tällaista tapahtumaa eikä vahinkoa kärsinyt osapuoli näin ollen voi tehdä etukäteen sopimusta toisen osapuolen kanssa. Se tarkoittaa, ettei asetuksen nojalla voida tehdä ennen tällaista tapahtumaa tehtävää yleistä lainvalintasopimusta. Sovellettava laki voidaan siis valita vasta vahingon aiheuttaneen tapahtuman jälkeen. Osapuolet voivat sopia sovellettavan lain valinnasta ennen tapahtumaa yhdessä asetuksen soveltamisalaan kuuluvassa tapauksessa, nimittäin jos kaikki asianosaiset osapuolet harjoittavat kaupallista toimintaa. Kaikissa tapauksissa lainvalintaan sovelletaan poikkeusta, jonka mukaan valittua lakia ei sovelleta, jos se liittyy läheisesti toisen maan valittuun lakiin ja jos sovelletaan tämän maan lain sellaisia säännöksiä, joista ei voida tehdä lainvalintasopimusta. Sovellettavaan lakiin viitataan joko nimenomaisesti tai sen on käytävä selvästi ilmi tapaukseen liittyvistä olosuhteista.

5.3.3.2. Sovellettava laki lainvalintasopimuksen puuttuessa – 4 artikla

Vahingonkorvausvastuun perustavasta tapahtumasta johtuvaan velvoitteeseen sovelletaan pääsääntöisesti sen maan lakia, jossa vahinko aiheutuu tai todennäköisesti aiheutuu riippumatta siitä, missä maassa vahinkotapahtuma sattui tai missä maassa tai maissa tuon tapahtuman välilliset seuraukset ilmenevät. Sovellettava laki on siis *lex loci delicti commissi* eli tekopaikan laki. Tämän yleissäännön tavoitteena on taata oikeusvarmuus lainvalinnassa ja samalla varmistaa kohtuullinen tasapaino

vastuulliseksi väitetyn henkilön ja vahingonkäräjien etujen välillä. Jos vastuulliseksi väitetyn henkilön ja väitetyn vahingonkäräjien asuinpaikka on vahingon aiheutuessa samassa maassa, sovelletaan tämän maan lakia. Asetuksessa säädetään lisäksi yleisestä poikkeuksesta, jonka tavoitteena on antaa tiettyä joustavuutta, niin että tuomioistuimien voi luopua yleissääntöjen tiukasta soveltamisesta yksittäistapauksessa ja soveltaa sen maan lakia, johon tapahtumalla on läheisin liittymä. Aina kun vahingonkorvausvastuun perustava tapahtuma liittyy selvästi läheisemmin johonkin toiseen maahan, sovelletaan siis kyseisen toisen maan lakia. Asetuksessa säädetään lisäksi erityissäännöistä, joita sovelletaan joihinkin lain osa-alueisiin, kuten tuotevastuuseen, vilpilliseen kilpailuun tai teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaan lainsäädäntöön.

Esimerkki

Vuonna 2010 Olomucissa Tšekissä asuva Ranskan kansalainen loukkaantui liikenneonnettomuudessa, jossa ajoneuvo törmäsi häneen hänen ylittäessään katua Bratislavassa. Onnettomuusauto oli rekisteröity Unkarissa, ja onnettomuushetkellä sitä ajoi Unkarin kansalainen, jolla oli asuinpaikka Unkarissa. Auto oli vakuutettu Wieniin sijoittautuneessa itävaltalaisessa vakuutusyhtiössä.

Vuonna 2012 onnettomuuden uhri nosti henkilö- ja omaisuusvahingon korvaamista koskevan kanteen vakuutuksenantajaa vastaan Tšekissä sijaitsevassa tuomioistuimessa. Mitä lakia sovelletaan asianosaisten oikeuksien ja velvollisuuksien määrittämiseen, mukaan luettuna vastuun ja vahingonkorvausten määrän määrittäminen? Entä mitä lakia sovelletaan sen kysymyksen ratkaisemiseksi, voidaanko vakuutuksenantajaa vastaan nostaa kanne ilman että se voi nostaa takautumiskannetta onnettomuuden aiheuttajaa vastaan? Entä vakuutuksenantajan kyseiselle henkilölle esittämään korvausvaatimukseen?

Sovellettaessa asetuksen 14 artiklan 1 kohdan a alakohtaa osapuolet voivat sopia sovellettavasta laista vahinkotapahtuman jälkeen. Jos he eivät tee niin, sovelletaan 4 artiklan yleissääntöä. Koska vahingonkäräjien ja vahingontekijän asuinpaikka on eri maassa, 4 artiklan 2 kohtaa ei sovelleta. Sen sijaan sovelletaan 4 artiklan 1 kohdan mukaisesti sen maan lakia, jossa vahinko aiheutui. Koska on kysymys liikenneonnettomuudesta, tällä tarkoitetaan sen maan lakia, jossa onnettomuus tapahtui, eli tässä tapauksessa sovelletaan Slovakian lakia.

Se, voidaanko kanne nostaa suoraan itävaltalaisista vakuutusyrittästä vastaan, määräytyy sen mukaan, onko se mahdollista rikkomiseen sovellettavan lain, toisin sanoen Slovakian lain, tai vakuutussopimuksen nojalla sovellettavan lain mukaan.

Laki, jota sovelletaan vakuutuksenantajan sijaantulo-oikeuteen sitä henkilöä vastaan, joka on vastuussa onnettomuudessa aiheutuneista menetyksistä ja vahingoista, on asetuksen 19 artiklan mukaan sama laki, jota sovelletaan vakuutuksenantajan velvollisuuteen maksaa vahingonkäräjälle, tässä tapauksessa siis myös Slovakian laki.

5.3.3.3. *Vahingonkorvausvastuun perustaviin tapahtumiin sovellettavat erityissäännöt – 5–9 artikla*

Asetuksen mukaan useita erityissääntöjä voidaan soveltaa viidessä eri tilanteessa:

- Tuotevastuu (5 artikla); tuotevastuuseen sovellettavaa lakia on arvioitava porrastettujen ja toisiinsa liittyvien tekijöiden valossa. Ensisijaisesti sovelletaan sen maan lakia, jossa vahingon kärsineen henkilön asuinpaikka sijaitsi vahingon aiheutuessa, jos tuote oli saatettu kyseisen maan markkinoille. Elleivät nämä ehdot täyty, sovelletaan sen maan lakia, jossa tuote hankittiin, jos se oli saatettu kyseisen maan markkinoille, tai ellei tämäkään ehto täyty, sen maan lakia, jossa vahinko aiheutui, jos tuote oli saatettu kyseisen maan markkinoille. Jos vastuulliseksi väitetty henkilö ei ole voinut kohtuudella ennakoida tuotteen saattamista markkinoille missään edellä mainituista maista, sovelletaan sen

maan lakia, jossa on vastuulliseksi väitetyn henkilön asuinpaikka. Jos tapahtuma liittyy selvästi läheisemmin johonkin toiseen maahan, sovelletaan tämän toisen maan lakia.

- Vilpillinen kilpailu (6 artikla). Vilpilliseen kilpailuun voidaan soveltaa tilanteen mukaisesti useita eri sääntöjä. Näillä säännöillä on yleisesti tarkoitus suojata sekä kuluttajien että yritysten etuja kilpailua rajoittavaa toimintaa vastaan. Vilpilliseen kilpailuun sovelletaan siis sen maan lakia, jonka kilpailuetuihin tai kuluttajien yhteisiin etuihin asia vaikuttaa tai saattaisi vaikuttaa. Asetuksen 4 artiklassa säädettyä yleissääntöä sovelletaan, kun vilpillinen kilpailu vaikuttaa tietyn yksittäisen kilpailijan etuihin. Asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa säädettyissä erityissäännöissä käsitellään kilpailua rajoittavia käytäntöjä ja painotetaan niiden maiden lain soveltamista, joiden asianomaisiin markkinoihin rajoittaminen vaikuttaa. Näitä sääntöjä ei ole mahdollista jättää soveltamatta asetuksen 14 artiklan mukaisella lainvalinnalla.
- Ympäristövahinko (7 artikla). Velvoitteisiin, jotka johtuvat ympäristövahingosta tai tällaisen vahingon aiheuttamista henkilö- tai omaisuusvahingoista, sovelletaan ensisijaisesti osapuolten valitsemaa lakia. Korvauksen hakija voi kuitenkin valita, perustaako hän vaatimuksensa sen maan lakiin, jossa vahingon aiheuttanut tapahtuma sattui. Yksipuolisella valinnanmahdollisuudella korostettiin EU:n yleistä sitoutumista ympäristönsuojelun edistämiseen.
- Teollis- ja tekijänoikeudet (8 artikla). Tässä artiklassa erotetaan EU:n teollis- ja tekijänoikeudet kansallisista oikeuksista. Kansallisiin teollis- ja tekijänoikeuksiin sovelletaan sen maan lakia, jonka osalta suojaa vaaditaan. Niihin EU:n teollis- ja tekijänoikeuksiin, joihin ei sovelleta asiaa koskevaa EU:n säädöstä, sovelletaan sen

maan lakia, jossa oikeutta loukkaava teko tehtiin. Lainvalinta ei ole mahdollinen myöskään näissä tapauksissa.

- Työtaistelutoimenpiteet (9) artikla. Tämä viimeinen erityistilanne koskee sopimukseen perustumattomia velvoitteita, jotka liittyvät työntekijän tai työnantajan asemassa olevan henkilön tai näiden ammatillisia etuja ajavien järjestöjen, kuten ammattiliittojen tai työnantajajärjestöjen, vastuuseen vahingoista, jotka ovat syntyneet käynnissä olevista tai toteutetuista työtaistelutoimenpiteistä. Vaikka 4 artiklan 2 kohdassa säädetyn yleissäännön mukaan sovellettaisiin sen maan lakia, jossa asianosaisten asuinpaikka on, 9 artiklassa säädetään, että sovelletaan sen maan lakia, jossa työtaistelutoimenpide toteutetaan tai toteutettiin.

5.3.3.4. *Perusteetonta etua koskevissa oikeusriidoissa sovellettava laki – 10 ja 11 artikla*

Sellaisen sopimukseen perustumattoman velvoitteen varalta, joka ei johdu vahinkotapahtumasta vaan esimerkiksi perusteettomasta edusta tai asiainhuollosta, asetuksessa annetaan säännöt sen varmistamiseksi, että velvoitteeseen sovelletaan sen valtion lakia, joka liittyy läheisimmin kyseisen velvoitteen aiheeseen. Samalla kuitenkin jätetään tuomioistuimille riittävä joustovara, jotta ne voivat mukauttaa säännön kansallisiin järjestelmiinsä. Molemmissa tapauksissa säännöt on asetettu keskinäiseen arvojärjestykseen.

- Perusteeton etu (10 artikla). Ensisijaisen säännön mukaan perusteettomasta edusta johtuvaan velvoitteeseen, joka koskee perusteettomaan etuun läheisesti liittyvää osapuolten välistä suhdetta (esimerkiksi sopimusta), sovelletaan tätä suhdetta

koskevaa lakia. Jos ensisijaista sääntöä ei voida soveltaa ja osapuolten asuinpaikka oli samassa maassa silloin kun velvoite aiheutui, sovelletaan tämän maan lakia. Jos sovellettavaa lakia ei voida määritellä edellä esitetyn perusteella, sovelletaan sen maan lakia, jossa perusteeton etu syntyi. Jos tilanne liittyy muita säännöksissä tarkoitettuja maita selvästi läheisemmin johonkin toiseen maahan, sovelletaan tämän toisen maan lakia.

- Asiainhuolto (*Negotiorum gestio*) (11 artikla). Tässä asiassa ensisijainen sääntö vastaa perusteettomaan etuun liittyvää sääntöä: jos osapuolten välillä on velvoitteeseen läheisesti liittyvä suhde, sovelletaan tätä suhdetta koskevaa lakia. Toiseksi sovelletaan osapuolten yhteisen asuinpaikan lakia ja kolmanneksi sen maan lakia, jossa velvoitteen aiheuttanut toiminta tapahtui. Lisäksi voidaan vielä soveltaa 10 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua läheisimpään liittymään perustuvaa sääntöä.

Esimerkki

Ranskaan sijoittautuneen yritys A:n työntekijä siirsi sähköisellä pankkisiirrolla varoja suorittaakseen yritys B:lle maksun messuista, jotka se oli järjestänyt Italiassa. Täydentäessään sähköistä siirtolomaketta hän teki virheen, jonka seurauksena suoritettun maksun määräksi tuli 5 000 euron sijasta 50 000 euroa. Lisäksi maksu suoritettiin sellaisen kolmannen osapuolen tilille, joka ei millään tavoin liittynyt Italiaan sijoittautuneeseen yritykseen eikä kyseessä olevaan liiketoimeen. Kolmannella osapuolella, jonka kotipaikka oli Itävallassa, oli sattumalta yritys B:n kanssa samassa pankissa tili, jonka tilinumero poikkesi vain yhdellä numerolla B:n

tilinumerosta. Kolmas osapuoli kieltäytyy varojen takaisinmaksusta, joten yritys A:n on nostettava sitä vastaan kanne sen kotipaikan eli Itävallan tuomioistuimessa, koska Bryssel I -asetuksessa ei ole säädetty erityisiä toimivaltaperusteita tämän kaltaisten perusteetonta etua koskevien oikeusriitojen osalta. Kysymys kuuluu: mitä lakia itävaltalaisen tuomioistuimen on sovellettava?

Koska tapauksessa on kyse kolmannen osapuolen perusteettomasta edusta, siihen on sovellettava Rooma II -asetuksen 10 artiklaa. Ensimmäisellä vaihtoehdolla eli siihen tosiasialliseen tilanteeseen, josta perusteeton etu johtuu, liittyvän sopimus- tai vahingonkorvaussuhteen olemassaololla ei ole tässä tapauksessa merkitystä, koska yritys A:n ja itävaltalaisen kolmannen osapuolen välillä ei ole ennestään minkäänlaista suhdetta. Asiassa ei myöskään sovelleta osapuolten yhteiseen asuinpaikkaan perustuvaa sääntöä, koska yritys A:n ja kolmannen osapuolen asuinpaikka on eri maassa.

Näin ollen viimeiseksi yhdistäväksi tekijäksi jää 10 artiklan 3 kohta, jossa viitataan sen maan lakiin, jossa perusteeton etu syntyi. Esimerkitapauksessa tämä johtaisi Italian lain soveltamiseen, sillä itävaltalaisen osapuolen pankkitili sijaitsee Italiassa. Asetuksen 10 artiklan 4 kohdan erityissäännökset eivät todennäköisesti vaikuta asiaan, koska tapaukseen liittyvistä seikoista ei ilmene selvää liittymää toiseen maahan.

5.3.3.5. *Sopimuksentekotuottamuksesta johtuviin velvoitteisiin sovellettava laki – 12 artikla*

Sopimuksentuottamuksella (*culpa in contrahendo*) tarkoitetaan tilannetta, jossa sopimukseen perustumaton velvoite johtuu sopimuksen tekoa edeltävistä neuvotteluista riippumatta siitä, tehtiinkö sopimus tosiasiallisesti vai ei. Näihin tilanteisiin kuuluvat salassapitovelvollisuuden loukkaaminen sekä sopimusneuvottelujen loukkaaminen ja katkaiseminen. Myös 12 artiklassa säädetyt säännöt on asetettu keskinäiseen arvojärjestykseen. Ensisijaisesti sovelletaan sopimukseen sovellettavaa lakia tai lakia, jota olisi sovellettu sopimukseen, jos sellainen olisi tehty. Elleivät nämä ehdot täyty, sovelletaan joko sen maan lakia, jossa vahingon aiheuttanut tapahtuma sattui, riippumatta siitä, missä maassa tai maissa kyseisen tapahtuman välilliset seuraukset ilmenevät, tai sen maan lakia, jossa osapuolten asuinpaikka on, tai jos suhde liittyy selvästi läheisemmin johonkin toiseen kuin muissa säännöissä tarkoitettuun maahan, sovelletaan tämän toisen maan lakia.

5.3.4. **Sovellettavan lain soveltamisala – 15 artikla**

Asetuksen säännösten mukaisesti sovellettavan lain mukaan määräytyvät

- vastuun peruste ja laajuus
- vastuusta vapautumisen perusteet sekä vastuun rajoittaminen ja jakautuminen
- vahingon tai vaaditun hyvityksen olemassaolo, luonne ja arviointi
- toimenpiteet, jotka tuomioistuin voi toteuttaa vahingon aiheutumisen estämiseksi tai lopettamiseksi

- vahingonkorvauksen vaatimista koskevan oikeuden siirtäminen edelleen, mukaan lukien siirtyminen perintönä
- henkilöt, joilla on oikeus korvaukseen henkilökohtaisesti kärsimästään vahingosta
- epäsuora vastuu jonkun muun henkilön teoista
- velvoitteen lakkaaminen toimien vanhentumisen ja määräajan menettämisen sekä vanhentumisajan tai määräajan katkaisemisen ja keskeyttämisen kautta.

osalta, joiden lakia sovelletaan asetuksen nojalla, asetuksen soveltamisesta usean oikeusjärjestelmän valtioihin ja sen suhteesta muihin EU:n oikeuden säännöksiin ja joihinkin kansainvälisiin yleissopimuksiin.

5.3.5. Muut sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevat säännökset

Rooma I -asetuksen tapaan myös Rooma II -asetuksessa on muita merkittäviä säännöksiä, joissa käsitellään tiettyjä sovellettavaan lakiin liittyviä erityiskysymyksiä. Niihin kuuluu myös artikla tuomioistuinvaltion lain pakottavista säännöksistä siinä tapauksessa, että niitä on sovellettava riippumatta muutoin sovellettavasta laista. Muita erityissäännösten soveltamisalaan kuuluvia kysymyksiä ovat muun muassa sääntö, jonka mukaan voimassa olevat turvallisuutta ja menettelyä koskevat säännöt on otettava huomioon vastuun aiheuttaneen tapahtuman sattumispaikassa ja sattumishetkellä, ja sääntö, jonka mukaan henkilö voi nostaa suoran kanteen vastuussa olevaa vakuutusenantajaa vastaan, jos se on sopimukseen perustumattomaan velvoitteeseen tai vakuutus sopimukseen sovellettavan lain mukaan mahdollista. Asetuksessa on saatavan siirtymiseen, useampaan vahingonaiheuttajaan ja sopimukseen perustumattomaan velvoitteeseen liittyvän oikeustoimen pätevyyteen sovellettavia säännöksiä. Lopuksi annetaan säännöksiä todistustaakasta, oikeudellisten henkilöiden ja elinkeinonharjoittajien asuinpaikasta, takaisin- ja edelleenviittauksen poissulkemisesta niiden maiden kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjen

Vanhempainvastuu ja avioero

6.1. Bryssel II a -asetus

6.1.1. Taustaa – Bryssel II -asetus ja Bryssel II a -asetus

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja yhteisten lasten huoltoa koskevissa asioissa 29 päivänä toukokuuta 2000 annettu asetus (EY) N:o 1347/2000 (nk. Bryssel II -asetus)⁽⁸⁸⁾ tuli voimaan 1. maaliskuuta 2001. Asetuksessa käsitellään avioeroon, asumuseroon tai avioliiton pätemättömäksi julistamiseen liittyvää toimivaltaa, tunnustamista tai täytäntöönpanoa siviilioikeudellisessa menettelyssä. Vanhempainvastuuseen liittyviä asioita käsitellään kuitenkin vain silloin kun ne nousevat esiin yhteisiä lapsia koskevien avioliitto-oikeuden alaan kuuluvien menettelyjen yhteydessä. Asetus oli jatkoa jäsenvaltioiden väliselle yleissopimukselle, josta neuvoteltiin ennen Amsterdamin sopimuksen voimaantuloa. Bryssel II -asetuksen ja yleissopimuksen tekstit ovat käytännössä täysin samanlaiset, mutta 28. toukokuuta 1968 tehty yleissopimus⁽⁸⁹⁾ ei koskaan tullut voimaan.

Alueellinen soveltamisala kattaa kaikki jäsenvaltiot Tanskaa lukuun ottamatta. Melko pian Bryssel II -asetuksen voimaantulon jälkeen sen aineellinen soveltamisala todettiin liian kapeaksi vanhempainvastuuasioita koskevien säännösten osalta. Muun muassa tästä syystä komissio esitti elokuussa 2002 ehdotuksen asetusluonnokseksi⁽⁹⁰⁾, jonka oli tarkoitus korvata Bryssel II -asetus ja joka kattaisi kaikki vanhempainvastuuta koskevat päätökset riippumatta vanhempien siviilisäädystä ja siitä, onko

vanhempien välinen aviollisia suhteita koskeva oikeudenkäynti vireillä vai ei. Ehdotuksessa oli tarkoitus käsitellä myös vanhempainvastuuta koskevia asioita, jotka liittyvät lasten huostaanottoon ja sijoittamiseen sijaisperheeseen. Ehdotus noudatti suurelta osin säännöksiä, jotka sisältyvät toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa vuonna 1996 tehtyyn Haagin yleissopimukseen (Haagin lastensuojelusopimus), joka ei tosin tuolloin vielä ollut voimassa missään jäsenvaltiossa. Bryssel II a -asetus annettiin 27. marraskuuta 2003 ja sitä alettiin soveltaa 1. maaliskuuta 2005⁽⁹¹⁾.

6.1.2. Bryssel II a -asetuksen soveltaminen lapsikaappauksiin

Ehdotukseen Bryssel II a -asetukseksi oli määrä sisällyttää myös erityissäännöksiä vanhemman tekemästä rajat ylittävästä lapsikaappauksesta Euroopan unionissa ja ratkaista siten ongelma, joka liittyi lapsen luvattomaan poistamiseen tai palauttamatta jättämiseen huoltoa koskevien oikeuksien vastaisesti jäsenvaltioiden välillä. Lokakuun 25. päivänä 1980 tehty yksityisoikeuden alaa koskeva Haagin yleissopimus kansainvälisestä lapsikaappauksesta on voimassa kaikissa jäsenvaltioissa. Sen mukaan jos lapsi on viety pois luvattomasti tai jätetty palauttamatta jossain toisessa sopimusvaltiossa kuin hänen asuinvaltiossaan, sen valtion viranomaisen, johon lapsi on luvattomasti viety tai jossa hänet on luvattomasti jätetty palauttamatta, on määrättävä lapsi välittömästi palautettavaksi asuinvaltioon, jos kyseinen valtio on sopimusvaltio. Bryssel II a -asetuksen säännöksillä pyrittiin täydentämään ja vahvistamaan yleissopimuksen määräysten

(88) Ks. EYVL L 160/30.6.2000, s.19.

(89) Ks. EYVL C 221, 16.7.1998, s. 1.

(90) Ks. EYVL C 203 E, 27.8.2002, s. 155. Euroopan oikeusportaalien verkkosivustolla on julkaistu erillinen käsikirja asetuksen täytäntöönpanosta.

(91) Tanska ei osallistu asetuksen soveltamiseen.

täytäntöönpanoa jäsenvaltioiden välillä ja siten estämään vanhempia ja muita henkilöitä omavaltaisesti viemästä lasta pois siitä jäsenvaltiosta tai jättämästä häntä palauttamatta siihen jäsenvaltioon, jossa lapsen asuinpaikka on.

6.1.3. Bryssel II a -asetuksen soveltaminen avioliittoa koskeviin asioihin

6.1.3.1. Toimivalta avioliittoa koskevissa asioissa – 3 artikla

Bryssel II a -asetuksen avioliittoasioita koskevat säännökset siirrettiin muuttamattomina Bryssel II a -asetukseen. Asetuksessa annetaan näitä menettelyjä varten säännöksiä

- jäsenvaltioiden tuomioistuinten toimivaltajaosta
- jäsenvaltioiden tuomioistuinten antamien tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta.

Esimerkki

A on jäsenvaltion 1 ja hänen aviomiehensä B jäsenvaltion 2 kansalainen. He ovat olleet naimisissa kolme vuotta. Aviopari on asunut B:n kotimaassa (jäsenvaltio 2). A katsoo avioliiton päättyneen ja haluaa palata kotimaahansa, jossa hänen perheensä asuu. Hän haluaisi lähteä maasta mahdollisimman nopeasti ja hakea avioeroa kotimaassaan. Hän ei ole puhunut B:lle kahteen viikkoon ja pelkää, että avioerosta voi tulla vakava ongelma.

Asetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan avioeroa koskevassa asiassa toimivaltaisista ovat sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa puolisoiden asuinpaikka on tai puolisoiden viimeinen asuinpaikka oli, jos toinen puolisoista asuu siellä edelleen. Toimivaltaisista voivat olla myös sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jonka kansalaisia molemmat puoliset ovat, tai Yhdistyneen kuningaskunnan tai Irlannin tapauksessa sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa on kummankin puolison kotipaikka. Jos A palaisi kotimaahansa (jäsenvaltio 1), hän voisi hakea kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimelta avioeroa vasta kun hänellä on siellä pysyvä asuinpaikka ja jos yksi seuraavista edellytyksistä täyttyy:

- B suostuu yhteisen avioerohakemuksen tekemiseen
- jos B ei suostu yhteiseen hakemukseen, A hakee avioeroa vasta asuttuaan jäsenvaltiossa 1 vähintään kuusi kuukautta. Jos A päättää muuttaa kolmanteen jäsenvaltioon, jonka kansalainen hän ei ole, hän voi hakea siellä avioeroa vasta, kun hänellä on siellä pysyvä asuinpaikka ja hän on asunut siellä vähintään yhden vuoden ennen avioeron hakemista.

A:n on hyvä tietää, että B, joka aikoo edelleen asua puolisoiden nykyisessä yhteisessä asuinpaikassa jäsenvaltiossa 2, on hieman paremmassa asemassa siinä mielessä, että hän voi hakea avioeroa kyseisen valtion tuomioistuimelta välittömästi. Myös A voi hakea eroa jäsenvaltiossa 2, koska B asuu edelleen kyseisessä jäsenvaltiossa, mutta voidakseen hakea eroa jäsenvaltiossa 1 hänen on odotettava vähintään kuusi kuukautta.

Jos B päättäisi hakea avioeroa jäsenvaltiossa 2, hänen hakemuksensa estäisi käytännössä A:ta hakemasta eroa myöhemmin jäsenvaltiossa

1. Tämä johtuu siitä, että jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa, joilla on toimivalta ottaa asia käsiteltäväksi asetuksen nojalla, nostetaan samojen asianosaisten välillä samaa asiaa koskevia kanteita, asetuksen 19 artiklan 1 kohdan mukaan tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, jatkaa asian käsittelyä ja sen tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, onko tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, toimivaltainen. Tämä perustuu kyseisen artiklan vireilläoloa Euroopassa koskevaan nk. *lis pendens* -sääntöön.

Asetusta sovelletaan ainoastaan aviosuhteen purkamiseen eikä siinä puututa kysymyksiin, jotka liittyvät esimerkiksi avioeron syihin, avioliiton varallisuus oikeudellisiin vaikutuksiin, elatusvelvollisuuteen⁽⁹²⁾ tai muihin mahdollisiin liitännäistoimenpiteisiin.

6.1.3.2. *Tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano avioliitto-oikeuden alaan kuuluvien menettelyjen yhteydessä Bryssel II a -asetuksen mukaisesti*

Jäsenvaltiossa annettu tuomio on tunnustettava muissa jäsenvaltioissa keskinäisen luottamuksen periaatteen nojalla. Tunnustamatta jättämisen perusteet rajataan ainoastaan välttämättömpiin. Avioeroa, asumuseroa ja avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevien tuomioiden osalta jäsenvaltion väestörekisteritietojen ajan tasalle saattaminen ei edellytä minkään erityisen menettelyn noudattamista. Bryssel I -asetuksen tapaan Bryssel II a -asetuksen peruseriaatteena on, että se jäsenvaltio, jossa tunnustamista pyydetään, ei saa tutkia tuomiojäsenvaltion tuomioistuimen

toimivaltaa eikä kyseisen tuomioistuimen toteamia tosiseikkoja. Avioliittoasioihin liittyvä tuomio tunnustetaan lain nojalla ja voidaan panna täytäntöön toisissa jäsenvaltioissa, kun täytäntöön panevan jäsenvaltion asianomainen tuomioistuin on julistanut sen täytäntöönpanokelpoiseksi (eksekvatuuri). Täytäntöönpanokelpoisuutta koskeva päätös voidaan tutkia uudelleen valituksen perusteella. Asetuksessa ei edellytetä tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa varten vaadittavien asiakirjojen (kuten avioeropäätöksen) laillistamista.

6.1.4. Bryssel II a -asetuksen soveltaminen vanhempainvastuuseen

6.1.4.1. *Soveltamisala*

Asetuksen soveltamisala vanhempainvastuuta koskevissa kysymyksissä on hyvin laaja. Se kattaa perinteiset vanhemmuuteen liittyvät velvoitteet, kuten päättämisen lapsen asuinpaikasta, tapaamisoikeuden, holhouksen ja lapsen omaisuuteen liittyvät lapsen suojelutoimenpiteet. Se kattaa myös 6.1.8 kohdassa mainitut lapsen sijoittamiseen liittyvät viranomaistoimet. Siinä annetaan säännöksiä tuomioistuinten toimivallasta tämänkaltaisissa asioissa sekä vanhempainvastuuta koskevien tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta.

6.1.4.2. *Tuomioistuimen toimivalta vanhempainvastuuta koskevissa asioissa – 8, 9, 12 ja 13 artikla*

Yleissäännön mukaan toimivalta on lapsen asuinpaikan jäsenvaltion tuomioistuimilla. Asuinpaikan käsitettä ei ole määritelty asetuksessa, mutta sitä on tarkoitus tulkita itsenäisesti, minkä unionin tuomioistuin

(92) Ks. jäljempänä tämän oppaan 7 luku.

on vahvistanut useissa asioissa.⁽⁹³⁾ Asetuksessa säädetään lisäksi, että muun kuin lapsen asuinpaikan jäsenvaltion tuomioistuimilla voi tietyissä tapauksissa ja tietyin edellytyksin olla toimivalta vanhempainvastuuta koskeissa asioissa, jos asia liittyy esimerkiksi asetuksen 3 artiklan mukaiseen, kyseisessä toisessa jäsenvaltiossa vireillä olevaan avioero-oikeudenkäyntiin.⁽⁹⁴⁾ Siinä säädetään myös toimivallasta, joka perustuu lapsen olinpaikkaan jäsenvaltiossa, mutta vain siinä tapauksessa, ettei lapsen asuinpaikkaa kyetä ratkaisemaan.⁽⁹⁵⁾ Lapsen muuttaessa asuinpaikkajäsenvaltiostaan toiseen jäsenvaltioon vanhempainvastuunkantajien (tarkoittaa useimmiten vanhempia) suostumuksella, sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen aiempi asuinpaikka oli, on edelleen toimivalta muuttaa tapaamisoikeutta koskevaa tuomiota, mutta vain kolmen kuukauden ajan muutosta ja jos tapaamisoikeuden saanut henkilö asuu edelleen kyseisessä jäsenvaltiossa.⁽⁹⁶⁾

6.1.4.3. Asian siirtäminen toiseen tuomioistuimeen – 15 artikla

Asetukseen sisältyy myös innovatiivinen eurooppaoikeuden säännös, jonka mukaan pääasiassa toimivaltainen tuomioistuin, jossa kanne on nostettu, voi poikkeuksellisesti siirtää asian toisen jäsenvaltion tuomioistuimeen, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn. Tuomioistuin voi siirtää koko asian tai tietyn osan siitä.

(93) Ks. esimerkiksi asiat C–523/07, A, tuomio 2.4.2009 ja C–497/10 PPU, Mercredi v. Chaffe, tuomio 22.12.2010.

(94) Ks. 12 artiklan 1 kohta.

(95) Ks. 13 artikla.

(96) Ks. 9 artikla.

Koska toimivalta on asetuksen 8 artiklassa säädetyn yleissäännön mukaan sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka on asian vireillepanoajankohdana, toimivalta ei siirry automaattisesti lapsen asuinpaikan vaihtuessa toiseen jäsenvaltioon tuomioistuin käsittelyn aikana. Tietyissä tapauksissa sillä tuomioistuimella, jossa kanne on nostettu (tuomion antanut tuomioistuin), ei kuitenkaan välttämättä ole parempia edellytyksiä asian käsittelyyn. Tällaisissa tapauksissa asetuksen 15 artiklan mukaan tuomion antaneen tuomioistuimen on mahdollista siirtää asia toisen jäsenvaltion tuomioistuimeen edellyttäen, että se on lapsen edun mukaista. artiklassa säädetään menettelyistä tällaisen siirron toteuttamiseksi ja siitä, mihin tuomioistuimiin asia voidaan siirtää. Kun asia on siirretty toisen jäsenvaltion tuomioistuimeen, sitä ei voida siirtää edelleen kolmannen jäsenvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi⁽⁹⁷⁾.

6.1.4.4. Toimivalta lapsikaappaustapauksissa – 10 artikla

Toinen vanhemmista saattaa kaapata lapsensa toiseen jäsenvaltioon esimerkiksi saattaakseen vanhempainvastuuta koskevan asian oman maansa tuomarin käsiteltäväksi ja parantaakseen siten oikeusasemaansa. Asetuksen mukaan lapsen luvaton poisvieminen tai palauttamatta jättäminen ei voi johtaa tuomioistuimen toimivallan siirtämiseen pois sen jäsenvaltion tuomioistuimilta, jossa lapsen aiempi asuinpaikka oli. Tästä poiketaan vain siinä tapauksessa, että ne, joilla on asetuksessa tarkoitettu oikeus lapsen huoltoon, ovat suostuneet poisvientiin tai palauttamatta jättämiseen, tai lapsi on asunut toisessa jäsenvaltiossa vähintään yhden vuoden sen jälkeen, kun se, jolla on oikeus lapsen huoltoon, on saanut tai hänen olisi pitänyt saada tieto lapsen olinpaikasta. Edellä esitetyn lisäksi edellytetään,

(97) Ks. johdanto-osan 13 kappale.

että mainitun vuoden ajanjakson aikana joko ei ole tehty lapsikaappausta koskevan Haagin yleissopimuksen mukaista palauttamispyyntöä, että kyseinen palauttamispyyntö on peruttu tai että siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen aiempi asuinpaikka oli, on tehty huoltoa koskeva päätös, josta ei seuraa lapsen palauttaminen tuohon aiempaan asuinvaltioon. Tällä tavoin estetään vanhempia viemästä lasta omavaltaisesti toiseen jäsenvaltioon, koska on selvää, ettei tällainen toiminta johda Euroopan unionissa toimivallan siirtämiseen vanhempainvastuuta koskevista asioista.

6.1.5. Lapsikaappausta koskevan Haagin yleissopimuksen soveltaminen Euroopan unionissa – 11 artikla

6.1.5.1. Yleissopimuksen ja asetuksen peruseriaatteen

Vuonna 1980 annettu yksityisoikeuden alaa koskeva Haagin yleissopimus kansainvälisestä lapsikaappauksesta on edelleen voimassa Euroopan unionissa, mutta joillakin asetuksen säännöksillä täydennetään yleissopimuksen täytäntöönpanoa jäsenvaltioiden välillä. Kyseisten säännösten tarkoituksena on vahvistaa yleissopimuksen toimintaa ja erityisesti lujittaa sekä yleissopimuksen että asetuksen keskeistä periaatetta, jonka mukaan ei ole lapsen edun mukaista viedä lasta luvottomasti muuhun kuin siihen valtioon tai jättää häntä palauttamatta muusta kuin siitä valtiosta, jossa hänen asuinpaikkansa on. Tätä periaatetta puolestaan tukee se menettelyihin liittyvä periaate, että jos edellä mainittu poisvienti tai palauttamatta jättäminen on tapahtunut, asianomainen lapsi tai lapset on palautettava mahdollisimman pian asuinvaltioon, jos tuomioistuimien päätös. Kyseisen valtion tuomioistuimen on lisäksi tehtävä asianmukaiset päätökset lapsen huoltajuudesta ja tapaamisoikeudesta ja niiden perusteista lapsen edun mukaisesti.

6.1.5.2. Asetuksen täydentävät säännökset – 11 artiklan 1–5 kohta

Asetuksen 11 artiklaan sisältyy useita peruseriaatteiden vahvistamiseen tarkoitettuja säännöksiä, joita sovelletaan haettaessa lapsen palauttamista jäsenvaltiosta toiseen yleissopimuksen mukaisesti. Nämä säännökset ovat seuraavat:

- Kun otetaan huomioon lapsen palauttamista koskeva hakemus ja sen mahdollinen vastustaminen yleissopimuksen 12 ja 13 artiklassa määrättyjen poikkeusten turvin, lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi oikeuskäsittelyn aikana, ellei sitä pidetä perusteettomana lapsen iän tai kehitystason huomioon ottaen. Asetuksessa ei säädetä tarkempia ohjeita kuulemisen toteuttamistavasta, joka jätetään ratkaistavaksi jäsenvaltioiden kansallisen prosessilainsäädännön mukaisesti. Säännöksestä käy kuitenkin selvästi ilmi, että lapsen palauttamista käsittelevä tuomioistuin on velvollinen tutkimaan, pitäisikö lasta kuulla (11 artiklan 2 kohta).
- Yleissopimuksen mukainen palauttamismenettely on saatettava päätökseen mahdollisimman pikaisesti ja tuomioistuimen olisi kaikissa tapauksissa, ellei poikkeusoloista muuta johdu, annettava tuomionsa viimeistään kuuden viikon kuluttua hakemuksen jättämisestä; tämä säännös vastaa yleissopimuksen määräyksiä⁽⁹⁸⁾ ja vahvistaa sitä, että lapsen pikainen palauttaminen on molempien välineiden ensimmäinen tavoite (11 artiklan 3 kohta).
- Vuonna 1980 tehdyn Haagin yleissopimuksen 13 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti toinen vanhemmista voi vastustaa

(98) Ks. 2 ja 11 artikla.

luvattomasti pois viedyn lapsen palauttamista koskevan määräyksen antamista, sillä perusteella, että palauttaminen saattaisi lapsen alttiiksi vakaville ruumiillisille tai henkisille vaurioille tai asettaisi hänet kestävämpään tilanteeseen. Muiden poikkeusten tapaan vastuu lapselle aiheutuvan riskin toteen näyttämisestä tuomioistuimen hyväksymällä tavalla on palauttamatta jättämistä koskevaa päätöstä hakevalla henkilöllä. Tosiasiassa useimpien sopimusvaltioiden tuomioistuimet – EU:n jäsenvaltioiden tuomioistuimet mukaan luettuna – ovat tulkinneet tätä poikkeusta hyvin suppeasti. Suppeaa tulkintaa tukevat myös asetuksen säännökset, joiden mukaan tätä poikkeusta ei voida käyttää palauttamisesta kieltäytymisen perusteena, jos on todettu, että lapsen suojelemiseksi hänen asuinvaltioon palauttamisensa jälkeen on toteutettu riittävät järjestelyt niissä tuomioistuimissa, jotka ratkaisevat lapsen hyvinvointiin liittyvät kysymykset lapsen edun mukaisesti (11 artiklan 4 kohta).

- Tuomioistuin ei voi kieltäytyä lapsen palauttamisesta, ellei lapsen palauttamista pyytäneelle henkilölle ole annettu tilaisuutta tulla kuulluksi (11 artiklan 5 kohta).

6.1.5.3. *Palauttamatta jättämisestä annettuun tuomioon liittyvät menettelyt – 11 artiklan 6–8 kohta*

Kuten edellä on todettu, yleissopimuksessa määrätään vain muutamista poikkeuksista perusteisiin, joiden nojalla tuomioistuin antaa määräyksen luvattomasti toiseen valtioon viedyn tai sieltä palauttamatta jätetyn lapsen palauttamisesta hänen asuinjäsenvaltionsa. Jotta vanhemmat eivät vetoaisi kyseisiin poikkeuksiin usein varsin hatarin perustein, ja sen varmistamiseksi, että luvattoman poisviennin tai palauttamatta

jättämisen kohteeksi joutuneen lapsen tulevaisuudesta pitkällä aikavälillä päätetään hänen asuinvaltiossaan, asetuksessa säädetään, että toimivalta säilyy sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen kaappausta⁽⁹⁹⁾, ja että kaappauksen jälkeen kyseiset tuomioistuimet ratkaisevat kysymyksen lapsen tulevaisuudesta pitkällä aikavälillä. Vaikka sen jäsenvaltioon tuomioistuin, johon lapsi on kaapattu, olisi antanut yleissopimuksen 13 artiklaan perustuvan lapsen palauttamatta jättämistä koskevan tuomion, voi sen jäsenvaltion tuomioistuin, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen kaappausta, myöhemmin antaa lapsen palauttamista edellyttävän tuomion.

6.1.5.4. *Lapsen palauttamatta jättämistä koskevan tuomion jälkeen annetun palauttamista edellyttävän tuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano – nopeutettu menettely – 11 artiklan 8 kohta, 40 artiklan 1 kohdan b alakohhta ja 42 artikla*

Jos tuomioistuin antaa lapsen palauttamista edellyttävän tuomion, se on tunnustettava ja pantava täytäntöön ilman eri menettelyä (kuten eksekvatuurimenettely) edellyttäen, että tietyt menettelylliset takeet täyttyvät. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että lapsella on ollut tilaisuus tulla kuulluksi asuinpaikkajäsenvaltionsa tuomioistuimessa.⁽¹⁰⁰⁾ Palauttamatta jättämistä koskevan määräyksen antanut tuomioistuin toimittaa asiaan liittyvät asiakirjat tuomioistuimeen, jolla oli toimivalta lapsen asuinpaikkajäsenvaltiossa välittömästi ennen lapsen luvaton viemistä tai palauttamatta jättämistä. Tuomioistuin, jolla oli toimivalta lapsen asuinpaikkajäsenvaltiossa välittömästi ennen lapsen luvaton

(99) Ks. asetuksen 10 artikla ja edellä tämän oppaan 6.1.4.4. kohta.

(100) Ks. 42 artiklan 2 kohdan a alakohhta.

poisviemistä tai palauttamatta jättämistä, kehottaa osapuolia esittämään vastineensa mainitulle tuomioistuimelle. Jos vastine esitetään, tuomioistuin tarkastelee huoltajuutta koskevaa kysymystä.

6.1.6. Tapaamisoikeutta koskevan tuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano – nopeutettu menettely – 40 artiklan 1 kohdan a alakohta ja 41 artikla

Bryssel IIa -asetukseen otettiin samat täytäntöönpanoa koskevat määräykset, jotka sisältyvät toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa vuonna 1996 tehtyyn Haagin yleissopimukseen. Lisäksi asetuksessa otettiin käyttöön todistuksia, joilla helpotetaan jäsenvaltioissa tehtyjen avioeroa ja vanhempainvastuuta sekä tapaamisoikeutta koskevien päätösten liikkumista unionissa. Tapaamisoikeutta koskevassa todistuksessa mainitaan muutamia tuomioistuimen noudattamaan menettelyyn liittyviä seikkoja: todistuksella vahvistetaan, että henkilö, jota vastaan tuomio annetaan hänen poissa ollessaan, on saanut tiedoksiannon, jonka perusteella hänellä on ollut mahdollisuus vastata asiassa, ja että kaikki asianosaiset ja lapsi ovat saaneet tilaisuuden tulla kuulluiksi siten, että lapsen osalta otetaan huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Todistuksen myöntämisestä alkuperäjäsenvaltiossa ei voi valittaa. Todistuksen sisältämiin virheisiin voidaan hakea oikaisua (43 artikla). Tuomiota, josta on annettu todistus, ei voida panna täytäntöön täytäntöönpanojäsenvaltiossa, jos se on ristiriidassa myöhemmin täytäntöön pantavaan tuomioon nähden.

6.1.7. Tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano – vakiomenettely – 21–39 artikla

Muihin vanhempainvastuuta koskeviin tuomioihin sovellettava menettely on samankaltainen kuin Bryssel I -asetuksen nojalla tuomioihin sovellettava menettely. Tuomioistuimen antamasta täytäntöönpanokelpoisesta tuomiosta annetaan asetuksessa säädetty vakiomuotoinen todistus.⁽¹⁰¹⁾ Menettely, joka koskee täytäntöönpanokelpoisuuden julistamista tai Yhdistyneen kuningaskunnan tapauksessa rekisteröintiä täytäntöönpanoa varten (28 artikla), on täytäntöönpanojäsenvaltion lainsäädännön mukainen (30 artikla). Täytäntöönpanoa hakeva henkilö tekee täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevan hakemuksen täytäntöönpanojäsenvaltiossa. Täytäntöönpanomääräys annetaan kansallisessa lainsäädännössä vahvistettujen menettelyjen mukaisesti tiedoksi henkilölle, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan. Kyseinen henkilö voi vastustaa täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista, mutta vain asetuksessa säädettyin perustein.⁽¹⁰²⁾ Tuomion varsinainen täytäntöönpano tapahtuu kansallisessa lainsäädännössä vahvistettujen menettelyjen mukaisesti.⁽¹⁰³⁾

(101) Ks. 37 ja 39 artikla sekä liite II.

(102) Ks. 23 artikla.

(103) Ks. 47 artikla.

6.1.8. Lapsen sijoittaminen toiseen jäsenvaltioon – 55 artiklan d alakohta ja 56 artikla

Kuten edellä todettiin, päätökset lapsen sijoittamisesta sijaisperheeseen kuuluvat asetuksen soveltamisalaan. Tällaiset vanhempainvastuuta koskevat päätökset voivat edellyttää lapsen sijoittamista toiseen jäsenvaltioon, ja asetuksessa on säädetty tätä vaihtoehtoa koskevat erityismenettelyt. Ennen kuin toimivaltainen tuomioistuin voi tehdä sijoittamista koskevan päätöksen, sen on ensin kuultava keskusviranomaista tai sitä viranomaista, jolla on toimivalta siinä jäsenvaltiossa, johon lapsi aiotaan sijoittaa, jos kyseisessä jäsenvaltiossa edellytetään viranomaisen toimintaa. Sijoittamispäätös voidaan tehdä ainoastaan, jos toimivaltainen viranomainen hyväksyy sen. Jos lapsen sijoittaminen sijaisperheeseen toisessa jäsenvaltiossa ei edellytä viranomaisen toimintaa, viranomaisen hyväksyntää ei tarvita, ja sijoittamisesta vastaavan viranomaisen on ainoastaan tiedotettava asiasta keskusviranomaiselle tai toimivaltaiselle viranomaiselle.⁽¹⁰⁴⁾ Asetuksessa säädettyjen keskusviranomaisten on edistettävä menettelyä antamalla tuomioistuimille tietoa ja apua. Jäsenvaltioiden on asetettava selvät säännöt ja menettelyt asetuksen 56 artiklassa tarkoitettua suostumusta varten oikeusvarmuuden ja täsmällisyyden varmistamiseksi. Menettelyjen avulla on sijoittamista tarkastelevan tuomioistuimen muun muassa voitava helposti yksilöidä toimivaltainen viranomainen, samoin kuin toimivaltaisen viranomaisen on voitava viivytyksettä antaa tai evätä hyväksyntänsä.⁽¹⁰⁵⁾

⁽¹⁰⁴⁾ Ks. 56 artiklan 4 kohta.

⁽¹⁰⁵⁾ Euroopan unionin tuomioistuimen tuomio asiassa C-92/12, Health Service Executive, 82 kohta, 26.4.2012.

6.1.9. Tuomioistuinten ja keskusviranomaisten välinen yhteistyö – 11 artiklan 6–8 kohta, 15 artiklan 6 kohta, 42 artiklan 2 kohdan c alakohta, 53–55 ja 67 artikla

Vuonna 1980 tehdyn lapsikaappausta koskevan Haagin yleissopimuksen ja toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa vuonna 1996 tehdyn Haagin yleissopimuksen tavoin asetuksessa pidetään jäsenvaltioiden keskusviranomaisten keskinäistä yhteistyötä ja yhteistyötä muiden asiasta vastaavien viranomaisten kanssa keskeisen tärkeänä asetuksen tavoitteiden täyttämisen ja sen säännösten noudattamisen kannalta. Tätä tarkoitusta varten kukin jäsenvaltio nimeää yhden tai useampia keskusviranomaisia. Keskusviranomaisia on enemmän kuin yksi, jos jäsenvaltiossa on kaksi tai useampia oikeusjärjestelmiä.⁽¹⁰⁶⁾ Keskusviranomaisen tehtävät ovat sekä yleisiä että erityisiä. Asetuksen mukaan keskusviranomaisten tehtävänä on lisäksi avustaa tuomioistuimia niiden keskinäisessä yhteistyössä muun muassa lasten palauttamiseksi palauttamatta jättämistä koskevan tuomion antamisen jälkeen ja tuomioistuinten suunnitelmassa asian siirtämistä toiseen tuomioistuimeen tai lapsen sijoittamista toiseen jäsenvaltioon. Asetuksen täytäntöönpano perustuu siihen, että keskusviranomaisten välistä yhteistyötä sekä niiden ja jäsenvaltioiden tuomioistuinten välistä tietojenvaihtoa⁽¹⁰⁷⁾ asetusta sovellettaessa tuetaan siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan

⁽¹⁰⁶⁾ Ks. 53 artikla.

⁽¹⁰⁷⁾ Ks. 11 artiklan 6 ja 7 kohta, 15 artiklan 6 kohta, 53 artikla, 55 artiklan c ja d alakohta ja 56 artikla.

oikeudellisen verkoston avulla.⁽¹⁰⁸⁾ Tietojenvaihdon ja yhteistyön avulla pyritään ratkaisemaan usein äärimmäisen vaikeita ja arkaluonteisia lapsiin liittyviä kysymyksiä⁽¹⁰⁹⁾.

6.2. Avioeroon sovellettava laki – Rooma III -asetus⁽¹¹⁰⁾

6.2.1. Taustaa

Komissio teki ehdotuksen asetukseksi avioeroon sovellettavasta laista heinäkuussa 2006. Ehdotuksesta käydyt neuvottelut jatkuivat vuoteen 2008, jolloin kävi ilmi, että jäsenvaltioilla oli ylitsepääsemättömiä vaikeuksia saavuttaa ehdotuksen hyväksymiseksi tarvittavaa yksimielisyyttä⁽¹¹¹⁾. Pian sen jälkeen muutamit jäsenvaltiot⁽¹¹²⁾ jatkoivat ehdotuksen käsittelyä Euroopan unionin toiminnasta tehdystä sopimuksessa, jäljempänä 'SEUT-sopimus', määrättyjen tiiviimpää yhteistyötä koskevien uusien järjestelyjen

mukaisesti⁽¹¹³⁾ ja hyväksyivät niiden päätteeksi avio- ja asumuseroon sovellettavan Rooma III -asetuksen.

6.2.2. Alueellinen ja aineellinen soveltamisala

Neljätoista jäsenvaltion ryhmä sitoutui noudattamaan avio- ja asumuseroon sovellettavaa lakia koskevia yhdenmukaisia sääntöjä 21. kesäkuuta 2012 alkaen. Kyseessä olivat alun perin tiiviimpää yhteistyömenettelyä noudattaneet 15 jäsenvaltiota lukuun ottamatta Kreikkaa, joka vetäytyi neuvotteluista, mutta ilmoitti myöhemmin aikovansa noudattaa asetusta. Asetus sitoo nyt myös Liettuaa⁽¹¹⁴⁾. Asetuksen aineellisen soveltamisalan ulkopuolelle on jätetty monia samankaltaisia perheoikeuden alaan kuuluvia asioita kuin Bryssel II a -asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle jätetyt asiat⁽¹¹⁵⁾, joista monia käsitellään nykyään erikseen muissa asetuksissa. Asetus on luonteeltaan yleinen, mikä tarkoittaa, että tämän asetuksen mukaisesti määräytyvää lakia sovelletaan riippumatta siitä, onko se asetuksen täytäntöönpanoon osallistuvan jäsenvaltion laki.

(108) Ks. 54 artikla; Euroopan oikeudellinen verkosto muodostuu yhteyspisteiden verkostosta ja asetuksessa säädetyistä keskusviranomaisista; ks. jäljempänä siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellista verkostoa koskeva 14 luku.

(109) Ks. tässä yhteydessä 55 artiklan e alakohta.

(110) Tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta avio- ja asumuseroon sovellettavan lain alalla 20 päivänä joulukuuta 2010 annettu neuvoston asetus (EU) N:o 1259/2010.

(111) Neuvostossa kokoontuvien jäsenvaltioiden on hyväksyttävä perheoikeutta koskevat toimenpiteet yksimielisesti, toisin kuin useimmat siviilioikeudellisten asioiden alaan kuuluvat toimenpiteet, jotka neuvosto hyväksyy määräenemmistöllä.

(112) Belgia, Bulgaria, Saksa, Kreikka, Espanja, Ranska, Italia, Latvia, Luxemburg, Unkari, Malta, Itävalta, Portugali, Romania ja Slovenia.

(113) SEUT-sopimuksen 328 artiklan 1 kohta.

(114) Asetus alkoi sitoa Kreikkaa 29.7.2015, ks. 27 päivänä tammikuuta 2014 annettu komission päätös 2014/39/EU, EUVL L 231, 28.1.2014. Asetusta sovelletaan 22.5.2014 alkaen myös Liettuaissa, ks. 21 päivänä marraskuuta 2012 annettu komission päätös 2012/714/EU, EUVL L 323, 22.11.2012, s. 18.

(115) Soveltamisalan ulkopuolelle on jätetty luonnollisten henkilöiden oikeustoimikelpoisuus, avioliiton olemassaolo, pätevyys, tunnustaminen ja pätemättömäksi julistaminen, puolisoiden nimi tai nimet, avioliiton vaikutukset omaisuuteen, vanhempainvastuu, elatusvelvoitteet sekä tarkoitamääräykset ja perintö.

6.2.3. Lainvalinta

Asetuksen mukaan osapuolet voivat valita sovellettavaksi jonkin seuraavista laeista:

- sen valtion lain, jossa puolisoiden asuinpaikka on sovellettavan lain valintaa koskevan sopimuksen tekohetkellä
- sen valtion lain, jossa puolisoiden viimeinen yhteinen asuinpaikka oli, jos toinen puolisoista asuu siellä edelleen sovellettavan lain valintaa koskevan sopimuksen tekohetkellä
- sen valtion lain, jonka kansalainen jompikumpi puolisoista on sovellettavan lain valintaa koskevan sopimuksen tekohetkellä, tai
- tuomioistuinvaltion lain.

Sovellettavaa lakia koskeva sopimus voidaan tehdä ja sitä voidaan muuttaa milloin tahansa, viimeistään kuitenkin silloin kun asia pannaan vireille tuomioistuimessa. Puolisot voivat myös sopia sovellettavasta laista menettelyn aikana, jos tuomioistuinvaltion laissa niin säädetään. Siinä tapauksessa lainvalinta kirjataan tuomioistuimessa tuomioistuinvaltion lain mukaisesti. Lainvalintasopimuksen aineellinen pätevyys määräytyy sen lain mukaan, jota sopimukseen olisi sovellettava, jos se olisi pätevä. Lainvalintasopimus on tehtävä kirjallisena ja päivättävä, ja kummankin puolison olisi allekirjoitettava se. Muita tämäntyyppisiä sopimuksia koskevia muutovaatimuksia saatetaan lisäksi soveltaa puolisoiden asuinpaikkajäsenvaltion tai -jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaisesti.

6.2.4. Sovellettava laki lainvalintasopimuksen puuttuessa

Ellei lainvalintaa ole tehty, sovellettava laki valitaan seuraavien sääntöjen mukaisesti: sen valtion laki,

- jossa puolisoiden asuinpaikka on kun asia pannaan vireille tuomioistuimessa tai, jos tämä ei ole mahdollista,
- jossa puolisoiden viimeinen yhteinen asuinpaikka oli edellyttäen, ettei tämä asuminen ole päättynyt yli vuosi ennen kun asia pannaan vireille tuomioistuimessa, jos toinen puolisoista asuu edelleen tuossa valtiossa, kun asia pannaan vireille tuomioistuimessa tai, jos tämä ei ole mahdollista,
- jonka kansalaisia molemmat puolisot ovat, kun asia pannaan vireille tuomioistuimessa tai, jos tämä ei ole mahdollista,
- jonka tuomioistuimessa asia pannaan vireille.

6.2.5. Muut säännökset

6.2.5.1. Tuomioistuinvaltion lain soveltaminen

Jos asetuksen mukaan sovellettavassa laissa ei säädetä avioerosta tai jos toiselle puolisoista ei tuossa laissa anneta hänen sukupuolensa vuoksi yhtäläistä mahdollisuutta saada avio- tai asumusero, sovelletaan tuomioistuinvaltion lakia.

6.2.5.2. Takaisin- ja edelleenviittauksen poissulkeminen

Sovellettaessa jonkin valtion lakia tarkoitetaan tuossa valtiossa voimassa olevia oikeussääntöjä sen kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjä lukuun ottamatta.⁽¹¹⁶⁾

6.2.5.3. Oikeusjärjestyksen perusteet

Tuomioistuin voi kieltäytyä soveltamasta jotakin asetuksen nojalla määräytyvän lain säännöstä ainoastaan, jos soveltaminen on selvästi vastoin kyseessä olevan tuomioistuinvaltion oikeusjärjestyksen perusteita.

6.2.5.4. Kansallisten lainsäädäntöjen erot

Asetuksessa ei velloiteta jäsenvaltion tuomioistuimia tuomitsemaan avioeroa tämän asetuksen nojalla, jos kyseisen valtion lainsäädännössä ei ole säädetty avioerosta tai siinä ei pidetä kyseessä olevaa avioliittoa pätevänä avioeromenettelyssä.

(116) Takaisin- ja edelleenviittauksen poissulkemisen vaikutus on kuvattu yleisesti jäljempänä tämän oppaan 8.3.9 kohdassa.

Elatusvelvollisuus

7.1. Elatusvelvoitteita koskevan asetuksen tausta – Bryssel I -asetus ja vuonna 2007 tehty Haagin yleissopimus lasten ja muiden perheenjäsenten elatusavun kansainvälisestä perinnästä

Elatusvelvoitteisiin liittyvää toimivaltaa sekä niihin liittyvien tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevat silloisen Euroopan yhteisön säännöt sisältyvät Bryssel I -asetukseen. Elatusapuun oikeutettu voi asetuksen nojalla nostaa kanteen koti- tai asuinpaikkajäsenvaltionsa tuomioistuimessa. Tämä järjestely toimi hyvin tiettyyn rajaan saakka, mutta elatusapuun oikeutettu joutui edelleen turvautumaan menettelyyn, jossa haetaan tuomion julistamista täytäntöönpanokelpoiseksi, jotta se voidaan panna täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa. Tästä seurasi ongelmia monille elatusapuun oikeutetuille, jotka olivat riippuvaisia tuomion nopeasta ja tehokkaasta täytäntöönpanosta, koska he olivat riippuvaisia elatusavun saamisesta. Ongelma oli erityisen akuutti, kun kyse oli lasten elatusavusta.

Komissio hyväksyi vuonna 2005 ehdotuksen elatusapua koskevaksi EU:n asetukseksi, jonka tarkoituksena oli poistaa elatusavun maksamista koskevien tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon edellyttämät välitoimet ja laatia yhteiset menettelysäännöt elatussaatavia koskevien, valtioiden rajat ylittävien oikeudenkäyntien yksinkertaistamiseksi ja nopeuttamiseksi.

Samaan aikaan ehdotuksesta käytyjen EU:n neuvottelujen kanssa yksityisoikeutta käsittelevä Haagin konferenssi käynnisti neuvottelut, joiden päätteeksi hyväksyttiin marraskuussa 2007 Haagin yleissopimus lasten ja muiden perheenjäsenten elatusavun kansainvälisestä

perinnästä. Vuonna 2007 tehty Haagin yleissopimus tarjoaa kattavat puitteet elatusvelvoitteiden käsittelemiseksi sen sopimuspuolina olevien valtioiden kanssa. Sen liitteenä on valinnainen pöytäkirja, joka sisältää elatusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevat säännöt. Komissio ja jäsenvaltiot osallistuivat neuvotteluihin täysimääräisesti ja sisällyttivät monia näistä kansainvälisesti sovitusta säännöistä joulukuussa 2008 annettuun elatusvelvoitteita koskevaan asetukseen.

Euroopan unioni ratifioi vuonna 2007 tehdyn elatusapua koskevan Haagin yleissopimuksen 9. huhtikuuta 2014. Sopimus tuli voimaan kaikissa jäsenvaltioissa Tanskaa lukuun ottamatta 1. elokuuta 2014. Euroopan unioni hyväksyi pöytäkirjan 8. huhtikuuta 2010⁽¹¹⁷⁾, ja sitä on sovellettu elatusvelvoitteita koskevan asetuksen voimaantulosta 18. kesäkuuta 2011 lähtien kaikkien jäsenvaltioiden kesken Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Tanskaa lukuun ottamatta. EU:n jäsenvaltiot soveltavat vuonna 2007 tehtyä Haagin yleissopimusta ainoastaan sellaisiin valtioihin nähden, jotka eivät ole EU:n jäsenvaltioita ja jotka ovat yleissopimuksen sopimuspuolia.

7.2. Elatusvelvoitteita koskevan asetuksen tarkoitus⁽¹¹⁸⁾

Elatusvelvoitteita koskevan asetuksen keskeisenä tarkoituksena on luoda väline, jolla yksinkertaistetaan prosessia, jolla yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa oleva elatusapuun oikeutettu voi hakea elatusapumaksuja nopeasti ja yksinkertaisesti toisessa jäsenvaltiossa olevalta elatusvelvolliselta

(117) Neuvoston päätös 2009/941/EY, EUVL L 331, 16.12.2009, s. 17.

(118) Toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevista asioista 18 päivänä joulukuuta 2008 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 4/2009.

vetoamalla tuomioistuimen toimivaltaa, lainvalintaa, tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoisuutta, täytäntöönpanoa, oikeusapua ja keskusviranomaisten välistä yhteistyötä koskeviin säännöksiin. Elatusapuun oikeutetun, jolla on yhdessä jäsenvaltiossa tehty päätös, olisi voitava saada se julistettua täytäntöönpanokelpoiseksi (tarvittaessa) ja täytäntöön pantavaksi toisessa jäsenvaltiossa jäljempänä 7.6. kohdassa vahvistetuin yksinkertaistetuin menettelyin. Elatusapuun oikeutettu voi myös hakea elatusapumaksujen maksamista hakemalla elatusapupäätöstä jossakin toisessa jäsenvaltiossa. Lisäksi elatusapuun oikeutetun olisi saatava apua keskusviranomaisten kautta päätösten tunnustamista mutta myös niiden muuttamista koskevien hakemuksien tekemiseksi. Asetuksessa katetaan myös tilanne, jossa julkiset elimet voivat olla sijaantulijoina elatusapuun oikeutetun oikeuksien osalta.

7.3. Soveltamisala

7.3.1. Alueellinen soveltamisala

Asetusta sovelletaan kaikissa EU:n jäsenvaltioissa ja se sitoo kaikkia EU:n jäsenvaltioita Tanskaa lukuun ottamatta. Tanska on kuitenkin sitoutunut noudattamaan asetusta EY:n ja Tanskan välillä 19. lokakuuta 2005 tehdyn sopimuksen mukaisesti⁽¹¹⁹⁾ siltä osin kuin kyseisellä asetuksella muutetaan Bryssel I -asetusta.⁽¹²⁰⁾ Tämän seurauksena asetuksella on Tanskaa koskevia vaikutuksia III (sovellettava laki) ja VII luvun (keskusviranomaisten välinen

yhteistyö) säännöksiä lukuun ottamatta.⁽¹²¹⁾ Näin ollen Tanskaan sovelletaan tällä perusteella ja niiden määräyksien mukaisesti, jotka koskevat muita kuin Haagin pöytäkirjan sopimuspuolina olevia valtioita, tuomioistuimen toimivaltaa, tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa sekä oikeuden saatavuutta koskevia asetuksen säännöksiä.

Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin tapauksessa kummankin jäsenvaltion oli ilmoitettava kolmen kuukauden kuluessa ehdotuksen esittämisestä, aikovatko ne sitoutua noudattamaan asetusta.⁽¹²²⁾ Irlanti ilmoitti sitoutumisestaan ennen neuvottelujen aloittamista EU:n ehdotuksesta, josta tuli elatusvelvoitteista vuonna 2009 annettu asetetus; Yhdistynyt kuningaskunta päätti toisin.⁽¹²³⁾ Yhdistynyt kuningaskunta osallistui kuitenkin neuvotteluihin ja ilmoitti sittemmin sitoutumisestaan. Asetus sitoo sitä, paitsi että Yhdistynyt kuningaskunta ei ole ratifioinut sovellettavasta laista tehtyä vuoden 2007 pöytäkirjaa, joten tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia sääntöjä sovelletaan Yhdistyneeseen kuningaskuntaan 7.6. kohdassa esitetyn mukaisesti.

7.3.2. Aineellinen soveltamisala

Asetusta sovelletaan kaikkiin elatusvelvoitteisiin, jotka johtuvat perhe-, sukulaisuus-, avio- tai lankoussuhteista. Siinä annetaan säännöksiä tuomioistuimen toimivallasta, sovellettavasta laista, tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä. Siinä annetaan myös oikeuden saatavuuteen liittyviä merkittäviä säännöksiä, jotka koskevat

(119) Ks. EUVL L 299, 16.11.2005, s. 62.

(120) Euroopan yhteisön ja Tanskan kuningaskunnan välinen sopimus tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla; EUVL L 149, 12.6.2009, s. 80.

(121) Ks. EUVL L 149, 12.6.2009.

(122) Ks. SEU- ja SEUT-sopimuksiin liitetyn Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta tehdyn pöytäkirjan 1 artiklan 3 kohdan johdantokappale.

(123) Ks. johdanto-osan 46 ja 47 kappale.

muun muassa oikeusavun saatavuutta ja elatusapuun oikeutetuille ja elatusvelvollisille keskusviranomaisten kautta annettavaa apua.

7.4. Toimivalta

Toimivaltaa koskevia asetuksen säännöksiä sovelletaan tuomioistuimiin, joihin kuuluvat määritelmän mukaan asetuksen liitteessä X luetellut hallintoviranomaiset ⁽¹²⁴⁾.

7.4.1. Yleiset säännökset – 3 artikla

Toimivalta riita-asian ratkaisemiseen on asetuksen mukaan seuraavilla tuomioistuimilla:

- sen maan tuomioistuin, jossa vastaajalla (elatusvelvollinen) on asuinpaikka
- sen maan tuomioistuin, jossa velkojalla (elatusapuun oikeutettu) on asuinpaikka
- tuomioistuin, jolla on kansallisen lainsäädännön nojalla toimivalta ratkaista oikeudellista asemaa koskeva kanne, jos elatusta koskeva vaatimus on liitännäinen mainittuihin menettelyihin nähden, tai
- tuomioistuin, jolla on kansallisen lainsäädännön nojalla toimivalta ratkaista vanhempainvastuuta koskeva kanne, jos elatusta koskeva vaatimus on liitännäinen mainittuihin menettelyihin nähden,

edellyttäen, että edellä mainituissa kahdessa viimeisessä tapauksessa tuomioistuimen toimivalta ei saa perustua yksinomaan osapuolen kansalaisuuteen.

7.4.2. Oikeuspaikan valinta – 4 artikla

Osapuolet voivat sopia, että tuomioistuimella on toimivalta ratkaista niiden mahdolliset nykyiset tai tulevat elatusvelvollisuutta koskevat riita-asiat, lukuun ottamatta alle 18 vuoden ikäisen henkilön elatusvelvollisuuteen liittyviä riita-asioita. Ne voivat valita oikeuspaikan valintaa koskevan sopimuksen tekohetkellä tai asian vireillepanohetkellä seuraavasti:

- sen jäsenvaltion tuomioistuimen tai tuomioistuimet, jossa jollakin osapuolella on asuinpaikka
- sen jäsenvaltion tuomioistuimen tai tuomioistuimet, jonka kansalainen jokin osapuoli on
- puolisoiden tai entisten puolisoiden välisessä elatusvelvollisuutta koskevassa asiassa tuomioistuimen, jolla on toimivalta avioliittoa koskevissa riita-asioissa, tai
- puolisoiden tai entisten puolisoiden välisessä elatusvelvollisuutta koskevassa asiassa sen jäsenvaltion tuomioistuimen, jossa heillä oli viimeinen yhteinen asuinpaikka vähintään yhden vuoden ajan.

Oikeuspaikan valintaa koskeva sopimus on tehtävä kirjallisesti tai sellaista sähköistä viestintää käyttäen, josta jää sopimuksen pysyvä tallenne. Sopimuksella osoitettu toimivalta on yksinomainen, jolleivät osapuolet toisin sovi.

(124) Ks. EUVL L 293, 11.11.2011, s. 24. Tanskan osalta ks. myös EUVL L 251, 21.9.2013, s. 1.

7.4.3. Muita toimivaltasäännöksiä – vastaajan saapuville tulo, yhteinen kansalaisuus ja varatoimivalta

Jos vastaaja vastaa tuomioistuimessa riitauttamatta sen toimivaltaa, tuomioistuin on toimivaltainen. ⁽¹²⁵⁾ Sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jonka kansalaisia osapuolet ovat, on toimivalta elatusvelvollisuutta koskeissa asioissa ainoastaan, jos toimivallasta ei ole muutoin säädetty asetuksen tai vuonna 2007 tehdyn Luganon yleissopimuksen nojalla. ⁽¹²⁶⁾ Sellaisen jäsenvaltion tuomioistuin, jolla on riittävä liittymä riita-asiaan, voi poikkeuksellisesti olla toimivaltainen, ellei minkään muun jäsenvaltion tuomioistuin ole toimivaltainen eikä menettelyä voida kohtuudella panna vireille kolmannessa valtiossa. ⁽¹²⁷⁾

7.4.4. Elatusvelvollisuudesta tehdyn päätöksen muuttaminen – 8 artikla

Jos päätös on tehty jäsenvaltiossa tai vuoden 2007 Haagin yleissopimuksen osapuolena olevassa valtiossa, jossa elatusapuun oikeutetun asuinpaikka on, elatusvelvollinen ei voi toisessa jäsenvaltiossa panna vireille menettelyä päätöksen muuttamiseksi tai korvaamiseksi uudella päätöksellä niin kauan kuin elatusapuun oikeutetun asuinpaikka on edelleen valtiossa, jossa päätös tehtiin. Tästä säännöstä voidaan poiketa monissa tapauksissa, erityisesti jos osapuolet ovat tehneet oikeuspaikan valintaa koskevan sopimuksen kyseisen toisen jäsenvaltion toimivallan osalta asetuksen mukaisesti tai jos elatusapuun oikeutettu hyväksyy kyseisen toisen jäsenvaltion tuomioistuimien toimivallan.

(125) 5 artikla.

(126) 6 artikla.

(127) 7 artikla.

7.4.5. Vireilläolo – 12 artikla

Jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa nostetaan samojen asianosaisten välillä samaa asiaa koskevia kanteita, tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu ja jolla on toimivalta ottaa asia käsiteltäväksi, jatkaa asian käsittelyä ja toisen tuomioistuimen on keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, onko tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, toimivaltainen, ja jätettävä asia tutkimatta.

7.5. Sovellettava laki – 15 artikla

Kuten edellä todettiin, asetuksessa sovelletaan vuoden 2007 Haagin yleissopimuksen valinnaista pöytäkirjaa, joka sitoo kaikkia jäsenvaltioita Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Tanskaa lukuun ottamatta. Pöytäkirjassa vahvistetut säännöt on esitetty lyhyesti alla olevassa laatikossa.

Sovellettavassa laissa määrätään, mitä lakia sovelletaan perhe-, sukulaisuus-, avio- tai sivusukulaisuussuhteesta johtuviin elatusvelvoitteisiin; elatusvelvoite lasta kohtaan ei riipu vanhempien siviilisäädystä. ⁽¹²⁸⁾ Mitä tahansa lakia voidaan soveltaa silloinkin, kun sovellettava laki on muun kuin sopimusvaltion laki. ⁽¹²⁹⁾

Elatusvelvoitteisiin sovelletaan sen maan lakia, jossa elatusapuun oikeutetun asuinpaikka on, ellei laissa säädetä toisin. ⁽¹³⁰⁾ Jos elatusapuun oikeutettu ei lain nojalla voi saada elatusapua elatusvelvolliselta, kun on kyse lasten ja

(128) Pöytäkirjan 1 artikla.

(129) Pöytäkirjan 2 artikla.

(130) Pöytäkirjan 3 artikla.

vanhempien välisestä elatusavusta ja yleisesti elatusavusta alle 21-vuotiaalle henkilölle, sovelletaan tuomioistuinvaltion lakia. Jos elatusapuun oikeutettu on saattanut asian sen valtion tuomioistuimen käsiteltäväksi, jossa elatusvelvollisella on asuinpaikka, edellä mainitun kaltaisten velvoitteiden osalta sovelletaan myös tuomioistuinvaltion lakia, paitsi jos elatusapua ei voi saada elatusvelvolliselta tämän lain nojalla. Kyseisessä tapauksessa sovelletaan elatusapuun oikeutetun asuinpaikan lakia.⁽¹³¹⁾

Jos joku asianosaisista sellaisissa tapauksissa, joissa on kyse aviopuolisoiden, entisten puolisoitten tai pätemättömäksi julistetun avioliiton osapuolten välisestä elatusvelvollisuudesta, vastustaa elatusapuun oikeutetun asuinpaikan lakia ja jonkin toisen valtion laki, erityisesti sen valtion laki, jossa oli osapuolten viimeinen yhteinen asuinpaikka, liittyy läheisemmin osapuolten avioliittoon, sovelletaan kyseisen toisen valtion lakia.⁽¹³²⁾

Osapuolet voivat valita sovellettavan lain asiaa koskevien sääntöjen mukaisesti joko tiettyä menettelyä varten riippumatta siitä, onko se jo pantu vireille, tai yleisten sääntöjen mukaan.⁽¹³³⁾ Yleissäännön mukaan voidaan valita sovellettavaksi jokin seuraavista laeista:

- sellaisen valtion laki, jonka kansalainen jompikumpi osapuolista on
- sen valtion laki, jossa jommankumman osapuolen asuinpaikka on

kummassakin tapauksessa valinnan teko hetkellä

(131) Pöytäkirjan 4 artikla.

(132) Pöytäkirjan 5 artikla.

(133) Pöytäkirjan 7 artikla.

- laki, jonka osapuolet ovat valinneet sovellettavaksi varallisuussuhteisiinsa tai avio- tai asumuseroonsa taikka jota viranomainen, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, jo soveltaa kyseisiin asioihin.⁽¹³⁴⁾

Molempien osapuolten on allekirjoitettava lainvalintasopimus, joka on tehty kirjallisena tai millä tahansa välineellä tallennettuna siten, että sen sisältämät tiedot ovat saatavissa myöhempää käyttöä varten.

Oikeuspaikan valinnan tapaan osapuolet eivät myöskään voi valita elatusapuun sovellettavaa lakia, jos kyseessä on alle 18 vuoden ikäinen henkilö tai sellainen henkilö, jonka henkilökohtaiset kyvyt ovat alentuneet tai riittämättömät.⁽¹³⁵⁾

Sovellettavan lain perusteella määräytyvät monet elatusapuun liittyvät seikat, muun muassa se, voidaanko elatusapua vaatia ja missä määrin, elatusavun vaatiminen takautuvasti, elatusavun määrän laskentaperuste ja indeksointi, toimien vanhentumis- tai määräajat ja elatusvelvollisen velvoitteen laajuus, jos julkisyhteisö vaatii korvausta elatusapuun oikeutetulle elatusavun sijasta suoritetusta etuudesta.⁽¹³⁶⁾

Pöytäkirjassa on myös erityismääräyksiä sääntöjen soveltamisesta usean oikeusjärjestelmän valtioissa sekä EU:ssa ja muissa sen kaltaisissa järjestelmissä.⁽¹³⁷⁾

(134) Pöytäkirjan 8 artiklan 1 kohta.

(135) Pöytäkirjan 8 artiklan 2–5 kohta.

(136) Pöytäkirjan 11 artikla.

(137) Pöytäkirjan 15–17, 24 ja 26 artikla.

7.6. Tunnustaminen ja täytäntöönpano

7.6.1. Yleistä taustaa

Elatusapua koskevien tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa varten on kaksi erillistä menettelyä, joita sovelletaan sen mukaan, onko jäsenvaltio sitoutunut noudattamaan Haagin vuoden 2007 pöytäkirjaa.

7.6.2. Jäsenvaltiot, joita pöytäkirja sitoo

Jos jäsenvaltio, jota Haagin vuoden 2007 pöytäkirja sitoo, antaa elatusvelvoitetta koskevan päätöksen, päätös on tunnustettava toisessa jäsenvaltiossa ilman eri menettelyä ja ilman, että tunnustamista voi vastustaa. Päätös, jonka antaa sellainen jäsenvaltio, jota Haagin vuoden 2007 pöytäkirja sitoo ja joka on täytäntöönpanokelpoinen kyseisessä jäsenvaltiossa, on täytäntöönpanokelpoinen toisessa jäsenvaltiossa ilman, että sitä on tarpeen julistaa täytäntöönpanokelpoiseksi. Jos elatusvelvollinen ei vastaa tuomioistuimessa, hänellä on rajoitettu oikeus pyytää päätöksen uudelleenkäsitteilyä päätöksen antaneessa jäsenvaltiossa. Päätöksen täytäntöönpanoa varten päätöksestä on toimitettava jäljennös, ote lomakkeella, jonka malli on asetuksen liitteessä I, sekä tarvittaessa asiakirja, jossa todetaan elatusapurästti. Tarvittaessa lomakkeen sisällöstä on toimitettava käännös täytäntöönpanojäsenvaltion asianmukaisella virallisella kielellä. Käännöksen toimittamisen jälkeen täytäntöönpanojäsenvaltion viranomaisilla on oikeus kieltäytyä tuomion täytäntöönpanosta tai rajoittaa sitä 21 artiklan mukaisesti.

7.6.3. Jäsenvaltiot, joita pöytäkirja ei sido

Jos tuomio annetaan jäsenvaltiossa, jota Haagin vuoden 2007 pöytäkirja ei sido (Yhdistynyt kuningaskunta ja Tanska), sen tunnustaminen ei edellytä minkään erityisen menettelyn noudattamista toisessa jäsenvaltiossa. Sellaisen täytäntöönpanokelpoisen päätöksen, joka on tehty jäsenvaltiossa, jota Haagin vuoden 2007 pöytäkirja ei sido, tunnustamisesta voidaan kieltäytyä siinä jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista pyydetään, ja se edellyttää täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista kohdejäsenvaltiossa. Menettely on kaikkiaan sama kuin alkuperäisessä Bryssel I -asetuksessa vahvistettu menettely⁽¹³⁸⁾. On kuitenkin noudatettava tiettyjä määräaikoja: päätös on julistettava täytäntöönpanokelpoiseksi viimeistään 30 päivän kuluessa sen hakemiseen liittyvien muodollisuuksien täyttämisestä, paitsi jos se on poikkeuksellisten olosuhteiden takia mahdotonta. Tuomioistuimen, jolta haetaan muutosta täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta annettuun päätökseen, on tehtävä päätöksensä 90 päivän kuluessa siitä, kun asia on tullut siinä vireille, paitsi jos se on poikkeuksellisten olosuhteiden takia mahdotonta⁽¹³⁹⁾.

7.6.4. Viralliset asiakirjat ja tuomioistuimessa tehdyt sovinnot⁽¹⁴⁰⁾ – 48 artikla

Alkuperäjäsenvaltiossa täytäntöönpanokelpoiset sovinnot ja viralliset asiakirjat tunnustetaan toisessa jäsenvaltiossa ja ne ovat samalla tavoin täytäntöönpanokelpoisia toisessa jäsenvaltiossa kuin tuomioistuimen päätökset. Alkuperäjäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen on toimitettava

(138) Ks. edellä tämän oppaan 2.2.6. kohta.

(139) 30 artikla.

(140) Ks. asetuksen 2 artiklassa esitetyt määritelmät.

ote sovinnosta tai virallisesta asiakirjasta asetuksen liitteessä olevilla asianmukaisilla lomakkeilla.

7.7. Oikeusapu ja vapauttaminen kuluista – 44–47 artikla

Asetuksen mukaan elatusapuasoiden osapuolilla on mahdollisuudet oikeusapuun, jotta he voivat tosiasiallisesti saada oikeutta. Kun hakemus on tehty asetuksessa säädettyjen keskusviranomaisten välityksellä, pyynnön vastaanottavan jäsenvaltion on turvattava oikeusavun saatavuus jokaiselle sellaiselle kantajalle, joka asuu pyynnön esittävässä jäsenvaltiossa. Jäsenvaltio ei ole velvollinen antamaan oikeusapua, jos osapuolilla on mahdollisuus hoitaa asia ilman tarvetta oikeusapuun ja keskusviranomaisen tarjoaa tarvittavat palvelut veloituksetta.

Pyynnön vastaanottavan jäsenvaltion on annettava velkojalle maksutonta oikeusapua kaikkien sellaisten keskusviranomaisen kautta tehtyjen vanhempi-lapsisuhteeseen perustuvia elatusapupäätöksiä koskevien hakemusten osalta, jotka koskevat alle 21-vuotiaan lapsen elatusapua. Kun on kyse elatusapupäätöksen saamista tai muuttamista koskevista hakemuksista, pyynnön vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen voi kuitenkin evätä maksuttoman oikeusavun, jos se katsoo, että hakemus tai muutoksenhaku taikka uudelleentarkastelu on selvästi perusteeton.

Oikeusavun saamista koskevan oikeuden on vastattava asianosaisille vastaavissa kansallisissa oikeusriidoissa annettavaa oikeusapua. Oikeusavulla tarkoitetaan apua, joka on tarpeen, jotta osapuolet voivat

tuntea oikeutensa ja vedota niihin sekä varmistaa, että hakemus käsitellään tehokkaasti. Oikeusapu kattaa tarvittaessa

- riita-asian valmisteluvaiheessa annettavan oikeudellisen neuvonnan
- oikeudellisen avun asian saattamiseksi viranomaisen tai tuomioistuimen käsiteltäväksi sekä edustamisen oikeudenkäynnissä
- vapauttamisen menettelyn kuluista ja maksettavista palkkioista
- hävinneen osapuolen maksettavaksi tulevat kulut, jos oikeusapu olisi korvannut vastapuolen kulut, mikäli oikeusavun saajan asuinpaikka olisi ollut jäsenvaltiossa, jossa asiaa käsittelevä tuomioistuin sijaitsee
- tulkkauksen
- tuomioistuimen tai toimivaltaisen viranomaisen vaatimien ja oikeusavun saajan esittämien sellaisten asiakirjojen kääntämisen, jotka ovat tarpeen asian ratkaisemiseksi
- oikeusavun saajan vastattavaksi tulevat matkakulut, kun edellytetään oikeusavun saajan asiaa ajavien henkilöiden fyysistä läsnäoloa tuomioistuimen pääätettyä, että muut keinot heidän kuulemisekseen eivät sovellu.

Osapuolella, joka on saanut täysimääräistä tai osittaista oikeusapua tai joka on vapautettu kuluista tai menoista elatusapupäätöksen alkuperäjäsenvaltiossa, on oikeus saada täytäntöönpanevan jäsenvaltion lain mukaisesti laajinta mahdollista oikeusapua tai laajamittaisiin vapautus kuluista tai menoista. Kyseiseen oikeusapuun on oikeus myös osapuolella, joka on alkuperäjäsenvaltiossa saanut maksuttoman menettelyn jossakin asetuksen liitteessä X luetellussa alkuperäjäsenvaltion

hallintoviranomaisessa ja joka toimittaa täytäntöönpanojäsenvaltion viranomaiselle alkuperäjäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen laatiman asiakirjan, jonka mukaan taloudelliset edellytykset saada täysimääräistä tai osittaista oikeusapua ja/tai vapautus kuluista tai menoista täyttyvät. Kyseiset toimivaltaiset viranomaiset on lueteltu asetuksen liitteessä XI⁽¹⁴¹⁾.

Oikeusapua voidaan myöntää kansallisen lainsäädännön mukaisesti (mukaan lukien varallisuuden arviointi ja hakemuksen sisällön arviointi), ellei sitä myönnetä asetuksen nojalla.⁽¹⁴²⁾ Asetuksen säännösten mukaista oikeusapua voi saada tuomioistuinmenettelyjen lisäksi menettelyissä, joita käsitellään muissa viranomaisissa, jotka tekevät tai panevat täytäntöön elatusavun myöntämistä tai täytäntöönpanoa koskevia päätöksiä.⁽¹⁴³⁾

7.8. Keskusviranomaiset – 49–63 artikla

Asetuksessa säädettyjen keskusviranomaisten tehtäväkenttä on laajempi kuin muissa elatusapua koskevissa säädöksissä. Niiden tarkoituksena on erityisesti avustaa elatusapuun oikeutettuja henkilöitä, jotka hakevat elatusapupäätösten täytäntöönpanoa tai saamista. Kussakin jäsenvaltioissa on vähintään yksi keskusviranomainen. Jäsenvaltiot, joissa on useampia kuin yksi oikeusjärjestelmä tai itsehallintoalue, voivat nimetä useamman kuin yhden keskusviranomaisen⁽¹⁴⁴⁾. Keskusviranomaisten tehtävät on

määritetty yksityiskohtaisesti asetuksessa⁽¹⁴⁵⁾. Keskusviranomaiset voivat toteuttaa asianmukaisia toimenpiteitä tai helpottaa toimenpiteitä, joilla elatusapuun oikeutettua autetaan varmistamaan saatavien maksaminen, mukaan luettuna elatusvelvollisen olinpaikan sekä asianmukaisissa tapauksissa hänen tulojensa, omaisuutensa ja pankkitiliensä selvittämiseksi. Keskusviranomaiset tekevät tehtäviensä hoidossa keskenään yhteistyötä ja toimittavat hakemuksia ja tietoja asiaomaisille viranomaisille, tuomioistuimet mukaan luettuna. Keskusviranomaisten palvelut ovat maksuttomia.⁽¹⁴⁶⁾ Julkiset elimet tai muut elimet, jotka toimivat kyseisen jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten valvonnassa, voivat hoitaa keskusviranomaisten tehtäviä siinä määrin kuin se on sallittu asianomaisen jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä.

(141) Ks. EUVL L 293, 11.11.2011, s. 24. Ks. myös Tanskan osalta EUVL L 251, 21.9.2013, s. 1.

(142) Ks. 47 artiklan 1 kohta.

(143) Ks. asetuksen 2 artiklan 2 kohdassa esitetty tuomioistuimen määritelmä; tuomioistuimen määritelmän piiriin kuuluvat viranomaiset luetellaan liitteessä X.

(144) 49 artiklan 2 kohta.

(145) Ks. 50 ja 51 artikla.

(146) Ks. asetuksen VII luku, jossa on esitetty yleisesti keskusviranomaisten rooli, toimivalta ja tehtävät.

Perintöasiat

8.1. Perintöasioita koskevan asetuksen tausta ja tavoitteet⁽¹⁴⁷⁾

Koska yhä useammat Euroopan unionin kansalaiset käyttävät oikeuttaan muuttaa ja asettua asumaan muuhun kuin kotijäsenvaltioon tai hankkia omaisuutta kyseisestä valtiosta, on entistä välttämättömämpää luoda oikeudelliset puitteet nopeampien, helpompien ja halvempien menettelyjen käyttöön ottamiseksi rajat ylittävien perintöasioiden alalla. Brysselissä joulukuussa 2009 kokoontunut Eurooppa-neuvosto päätti siksi Tukholman ohjelmassa, että tuomioiden ja muiden toimenpiteiden vastavuoroista tunnustamista on laajennettava kattamaan perintö- ja testamenttiasiat, jotka oli jätetty aiempien säädösten soveltamisalan ulkopuolelle.

Komissio teki ohjelman jatkotoimena ehdotuksen perintöasioita koskevaksi asetukseksi, jonka Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät heinäkuussa 2012. Vaikka asetusta sovelletaan 17. elokuuta 2015 tai sen jälkeen kuolleiden henkilöiden perimyksen, sillä on vaikutusta myös lainvalintaan perintöasioissa ja ennen kyseistä päivämäärää tehtyihin kuolemanvaraismääräyksiin edellyttäen, että ne täyttävät asetuksessa säädetyt edellytykset.⁽¹⁴⁸⁾ Kuten muita oikeudellisen yhteistyön välineitä, tätä asetusta ei sovelleta Tanskaan. Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti ovat päättäneet olla osallistumatta.

(147) Toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja virallisten asiakirjojen hyväksymisestä ja täytäntöönpanosta perintöasioissa sekä eurooppalaisen perintötodistuksen käyttöönotosta 4 päivänä heinäkuuta 2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 650/2012. On huomattava, että Tanskan lisäksi asetusta ei sido Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Irlantia, jotka eivät ole osallistuneet sen antamiseen.

(148) Ks. 83 artikla.

Asetuksen päätavoitteet ovat seuraavat:

- parantaa oikeusvarmuutta ja tuomioistuinten toimivallan ennustettavuutta perintöasioissa muun muassa varmistamalla, että kansalaiset, jotka tekevät testamentin, voivat valita perimyksensä sovellettavan lain, millä voi olla vaikutusta myös toimivaltaiseen tuomioistuimeen
- varmistaa, että on selvää, mitä lakia perimyksen sovelletaan, erityisesti jos henkilöllä, jonka jäämistöstä on kyse, on yhteyksiä useampaan kuin yhteen jäsenvaltioon
- mahdollistaa perintösopimusten laatiminen siten, että niissä annetaan tarkat tiedot sopimuksen soveltamisalasta ja vaikutuksesta, kun otetaan huomioon niiden osalta sovellettava laki
- varmistaa, että vainajan jäämistön hallinnoinnista vastaavien henkilöllisyys ja valtuudet ovat selvillä ja että nämä valtuudet tunnustetaan ja voidaan panna täytäntöön muussa kuin niiden alkuperäjäsenvaltioissa
- varmistaa, että jäsenvaltiossa tehdyt päätökset tunnustetaan toisissa jäsenvaltioissa ilman eri menettelyä
- varmistaa, että viralliset asiakirjat pannaan täytäntöön perintöasioiden alalla siten, että niillä on toisissa jäsenvaltioissa samat oikeusvaikutukset kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa ne on laadittu ja vahvistettu oikeaksi tai rekisteröity, ja
- säätää vaihtoehtoisesta eurooppalaisesta perintötodistuksesta, jossa on tarkat tiedot siitä, kenellä on oikeus periä jäämistö ja hallinnoida sitä tai toimeenpanna testamentti.

Asetuksessa vahvistettujen perimystä koskevien sääntöjen etuna on myös se, että niillä edistetään yhtenäistä lähestymistapaa perimyksen, toisin sanoen käsitellään koko jäämistöä eikä erotella toisistaan erityyppistä omaisuutta, useimmiten esimerkiksi jakamalla se kiinteään ja irtaimen omaisuuteen, mikä on tunnusomaista useille jäsenvaltioiden perimystä koskeville järjestelmille.

Esimerkki 1

Portugalilainen JMB, joka on asunut ja työskennellyt Brysselissä useita vuosia, aikoo lopulta palata Portugaliin. Hänellä on omaisuutta ja sijoituksia Portugalissa ja Brysselissä sekä loma-asunto Ranskan maaseudulla. Hänen vaimonsa ja perheensä asuvat hänen kanssaan Brysselissä. Jos JMB ei ole tehnyt testamenttia, on selvitettävä, mitä lakia hänen omaisuutensa perimyksen sovelletaan ja mitkä tuomioistuimet tai viranomaiset ovat toimivaltaisia käsittelemään asian. Jos hän on tehnyt testamentin, herää kysymys, mitä seurauksia tällä olisi hänen jäämistönsä perimyksen, jos hän esimerkiksi kuolisi yllättäen Ranskassa.

Esimerkki 2

Alankomaalainen K on työskennellyt useita vuosia Saksassa. Hän on lapseton ja elää samaa sukupuolta olevan kumppaninsa kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa. K on jäämässä eläkkeelle ja suunnittelee muuttavansa kumppaninsa kanssa asumaan äskettäin hankkimaansa huvilaan Andalusiassa, mutta säilyttävänsä Alankomaiden kansalaisuuden ja siellä olevat kiinteistönsä. Hän on tehnyt Alankomaissa

testamentin, jonka hän haluaisi kattavan kaikki hänen jäämistönsä liittyvät kysymykset ja johon sovelletaan Alankomaiden lakia. Tällä hetkellä tämä ei ole Espanjan oikeusjärjestelmän mukaista, joten on selvitettävä, mitä hänen kuollessaan tapahtuisi.

8.2. Toimivalta perintöasioissa

8.2.1. Yleinen perussääntö ja sitä koskevat poikkeukset – 4–9 artikla

Sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa perittävän asuinpaikka oli kuolinhetkellä, ovat toimivaltaisia antamaan ratkaisun perimyksestä kokonaisuudessaan. Säännöstä on useita poikkeuksia erityisesti oikeuspaikan valinnan ja lainvalinnan osalta. Jos henkilö on valinnut perimyksensä sovellettavaksi sen valtion lain, jonka kansalainen hän oli valinnan tehdessään tai kuollessaan, asianosaiset voivat sopia, että kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimilla on yksinomainen toimivalta asiassa. On huomattava, että kuollut henkilö ei tässä tapauksessa ole asianosainen. Tätä sääntöä ei siis sovelleta, jos kuollut henkilö on valinnut oikeuspaikan suoraan esimerkiksi testamentissa. Jos sovellettava laki on valittu testamentissa, sillä voi olla vaikutusta toimivaltaan perintöasiassa. Asetuksessa on toissijaisia säännöksiä, joiden mukaan sen jäsenvaltion tuomioistuin tai tuomioistuimet, joiden lain perittävä on valinnut sovellettavaksi perimyksensä, voivat olla toimivaltaisia edellä tarkoitetun valinnan nojalla. Ne voivat olla toimivaltaisia myös, jos sen jäsenvaltion tuomioistuin, jossa oli perittävän viimeinen asuinpaikka, jättää kyseisten tuomioistuinten toimivallan vuoksi asian tutkimatta taikka asianosaiset ovat nimenomaisesti hyväksyneet sen tuomioistuimen toimivallan, jossa asia on pantu vireille. Edellä esitettyjen

sääntöjen lisäksi toimivalta voi perustua siihen, että ne osapuolet, jotka eivät ole käyttäneet oikeuttaan oikeuspaikan valintaan, vastaavat oikeudessa.

8.2.2. Tuomioistuimen käsite – 3 artiklan 2 kohta

Hyvin merkittävä piirre asetuksessa on se, että tuomioistuimen määritelmä on siinä paljon laajempi kuin EU:n siviilioikeudellisissa säädöksissä yleensä. Perintöasioissa toimivaltaisten oikeusviranomaisten lisäksi käsitteen määritelmä kattaa kaikki muut viranomaiset ja toimijat, jotka ovat toimivaltaisia perintöasioissa edellyttäen, että ne toteuttavat ja hoitavat oikeudellisia tehtäviä tai toimivat oikeusviranomaisen antaman valtuutuksen nojalla tai oikeusviranomaisen valvonnassa. Kyseisten viranomaisten tai toimijoiden on myös annettava takeet puolueettomuudestaan tehtäviensä hoidossa. Niiden päätöksiin on voitava hakea muutosta tai pyytää uudelleenkäsitellyä oikeusviranomaisessa. Niiden päätöksillä on oltava sama oikeusvoima ja vaikutus kuin samaa asiaa koskevalla oikeusviranomaisen päätöksellä. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava komissiolle, mitkä niiden viranomaisista ja toimijoista kuuluvat tämän määritelmän piiriin.

8.2.3. Toimivalta – muut säännökset – 10 ja 11 artikla

Vaikka perittävän asuinpaikka hänen kuollessaan ei sijaitisi missään Euroopan unionin jäsenvaltiossa, jonkin jäsenvaltion tuomioistuimet voivat olla toimivaltaisia kyseisen henkilön jäämistöä koskevassa perintöasiassa, jos perittävän jäämistöomaisuutta sijaitsee kyseisessä jäsenvaltiossa ja perittävä oli kuollessaan joko kyseisen jäsenvaltion kansalainen tai, ellei tämä ehto täyty, perittävän edellinen asuinpaikka oli tuossa jäsenvaltiossa ajanjaksona, jonka päättymisen ja asian vireillepanon välinen aika oli enintään viisi vuotta. Jollei minkään jäsenvaltion tuomioistuin ole

toimivaltainen tällä perusteella, sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa jäämistöomaisuutta sijaitsee, ovat kuitenkin toimivaltaisia tekemään ratkaisun kyseisestä omaisuudesta.

Siltä varalta, ettei yksikään jäsenvaltion tuomioistuin ole kyseisten säännösten nojalla toimivaltainen, on annettu säännös, jonka mukaan jäsenvaltion tuomioistuin voi poikkeuksellisesti tehdä ratkaisun perintöasiassa, jos menettelyä olisi mahdotonta panna vireille kolmannessa valtiossa, johon asialla on läheinen liittymä. Tällä varatoimivaltaa (*forum necessitatis*) koskevalla säännöksellä varmistetaan, että perintöasioissa on aina käytettävissä jonkin jäsenvaltion toimivaltainen tuomioistuin.

8.2.4. Perinnön vastaanottamiseen tai siitä luopumiseen liittyvä toimivalta – 13 artikla

Asetuksessa on lisäksi tärkeä säännös, jossa määritellään toimivalta siitä tapauksessa, että henkilö perimyksen sovellettavan lain mukaisesti tekee tuomioistuimelle ilmoituksen jostakin seuraavista seikoista:

- perinnön vastaanottaminen tai siitä luopuminen
- testamenttisaannon tai lakiosan vastaanottaminen tai siitä luopuminen
- kyseisen henkilön vastuun rajoittaminen jäämistön perimyksen liittyvien velkojen osalta.

Tämän säännöksen mukaan sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa kenen tahansa sellaisen henkilön asuinpaikka on, joka tekee tuomioistuimelle ilmoituksen, ovat toimivaltaisia edellyttäen, että tällaiset ilmoitukset voidaan kyseisen jäsenvaltion lain mukaisesti tehdä tuomioistuimelle.

8.2.5. Kolmannessa valtiossa sijaitseva omaisuus – 12 artikla

Perittävän jäämistöön voi kuulua omaisuutta, joka sijaitsee kolmannessa valtiossa eli valtiossa, joka ei ole Euroopan unionin jäsenvaltio, tai – kuten Tanskan, Irlannin ja Yhdistyneen kuningaskunnan tapauksessa – jäsenvaltiossa, jota asetus ei sido. Tällöin tuomioistuin, jossa perintöasia on vireillä, voi jonkin asianomaisen pyynnöstä päättää, ettei se tee ratkaisua tästä omaisuudesta, jos on odotettavissa, ettei sen kyseistä omaisuutta koskevaa päätöstä tunnusteta ja panna täytäntöön tai todeta täytäntöönpanokelpoiseksi kyseisessä kolmannessa valtiossa. Tosiasiaa se tarkoittaa, että tällaisissa tapauksissa kyseisen omaisuuden osalta on järjestettävä erillinen käsittely siinä kolmannessa valtiossa, jossa omaisuus sijaitsee. Tämä säännös ei vaikuta asianosaisten oikeuteen rajoittaa menettelyn ulottuvuutta sen jäsenvaltion lain nojalla, jonka tuomioistuimessa asia on vireillä.

8.3. Sovellettava laki

8.3.1. Sovellettavan lain soveltamisala – 23 artikla

Asetuksen säännösten mukaisesti määräytyvää lakia sovelletaan perimyksen kokonaisuudessaan riippumatta siitä, onko se jonkin jäsenvaltion laki. Lain mukaan määräytyvät erityisesti seuraavat asiat:

- perimyksen alkamisen syyt sekä sen alkamisaika ja -paikka
- edunsaajien, heidän perintöosuuksiensa sekä eloonjääneen puolison tai kumppanin perintöoikeuksien määrittäminen
- kelpoisuus saada perintö

- perinnottomäksi tekeminen ja perintöoikeuden menettäminen oman menettelyn johdosta
- jäämistöön kuuluvan omaisuuden, oikeuksien ja velvoitteiden siirto perillisille ja testamentinsaajille
- jäämistön hoitajien valtuudet erityisesti omaisuuden myynnin ja velkojen maksun osalta
- vastuu veloista
- jäämistön määrättävissä oleva osa, lakiosat ja muut jäämistöstä määräämistä koskevat rajoitukset sekä vaatimukset kuolinpesää tai perillisiä kohtaan
- velvollisuus peräyttää perittävän lahjoja tai testamenttisaantoja tai vastata niistä eri edunsaajien osuuksia määritettäessä ja
- perinnönjako.

8.3.2. Sovellettava laki – yleissääntö – 21 artikla

Toimivaltaa koskevasta säännöksestä poiketen ja jollei asetuksessa toisin säädetä, perimyksen sovelletaan sen valtion – ei jäsenvaltion – lakia, jossa perittävän asuinpaikka oli kuolinhetkellä. Jos on selvää, että perittävällä oli kuollessaan selvästi läheisempi liittymä toiseen valtioon kuin siihen, jonka lakia sovellettaisiin edellä mainitun säännöksen mukaan, kuten valtioon, jossa perittävällä oli aiemmin asuinpaikka tai jonka kansalainen hän oli taikka jossa hänellä oli kotipaikka, sovelletaan tuon toisen valtion lakia.

8.3.3. Sovellettava laki – lainvalinta – 22 artikla

Ainoa laki, jonka henkilö voi valita sovellettavaksi perimyksensä on sen valtion laki, jonka kansalainen hän on valinnan tehdessään tai kuollessaan.

Henkilö, joka on usean valtion kansalainen, voi valita minkä tahansa sellaisen valtion lain, jonka kansalainen hän on.⁽¹⁴⁹⁾ Valinta on tehtävä kuolemanvaraismääräyksessä, toisin sanoen testamentissa tai muussa perintöasiakirjassa, nimenomaisesti annettavalla ilmoituksella tai sen on käytävä muuten ilmi kyseisen määräyksen ehdoista. Kysymyksiin, jotka liittyvät sen asiakirjan aineelliseen pätevytyteen, jolla lainvalinta ilmoitetaan, sovelletaan valittua lakia. Testamentintekijä voi muuttaa lainvalintaa tai peruuttaa sen samalla tavoin kuin muiden kuolemanvaraismääräysten osalta. Viimeisen säännöksen ansiosta kansalaisten on jossain määrin mahdollista ottaa huomioon henkilökohtaisessa elämäntilanteessaan tapahtuvat muutokset, varsinkin jos – kuten usein tapahtuu – henkilö päättää eläkkeelle jäätyään muuttaa muuhun kuin siihen jäsenvaltioon, jossa hän on elänyt työssäoloaikanaan.

8.3.4. Muut sovellettavaa lakia koskevat säännökset – 24 ja 25 artikla

Asetuksessa on useita muita säännöksiä, joissa käsitellään kuolemanvaraismääräysten eli testamenttien ja muiden perintöasiakirjojen sekä perittävän elinaikana tehtävien perintösopimusten – joita kutsutaan joissakin oikeusjärjestelmissä elävien kesken tapahtuvaksi omaisuuden luovutukseksi – sallittavuutta ja pätevyyttä sekä tällaisten sopimusten sopimuspuolia sitovia vaikutuksia. Jos sovellettavaa lakia ei ole valittu, tällaisiin määräyksiin ja sopimuksiin sovelletaan lakia, jota olisi sovellettu perittävän perimykseen, jos hän olisi kuollut päivänä, jona määräys tai

sopimus tehtiin. Osapuolet voivat valita sovellettavan lain samoin perustein kuin⁽¹⁵⁰⁾ perintöasioissa yleensäkin.

8.3.5. Kuolemanvaraismääräysten aineellinen pätevyys ja perintösopimukset – 26 artikla

Aineellisen pätevyyden osalta asetuksessa säännellään seuraavia seikkoja:

- testamentintekijän kelpoisuus kuolemanvaraismääräyksen tekemiseen
- syyt, jotka estävät määräämästä tiettyjen henkilöiden hyväksi tai estävät ottamasta vastaan määräyksen tekävän henkilön omaisuutta
- edustuksen sallittavuus kuolemanvaraismääräyksen tekemistä varten
- määräyksen tulkinta
- petos, pakottaminen, erehdys tai muut määräyksen tekävän henkilön suostumukseen tai tarkoitukseen liittyvät tekijät.

8.3.6. Kuolemanvaraismääräysten ja perintösopimusten muodollinen pätevyys – 27 artikla

Kuolemanvaraismääräys tai perintösopimus tai tällaisen määräyksen tai sopimuksen muuttaminen tai peruuttaminen on muodoltaan pätevä, jos sen muodon osalta noudatetaan jotakin seuraavista laeista, jolla tarkoitetaan valtion – ei siis jäsenvaltion – lakia:

- sen valtion lakia, jossa määräys tai perintösopimus tehtiin
- sen valtion lakia, jonka kansalainen testamentintekijä tai vähintään yksi henkilö, jonka perintöä perintösopimus koskee, oli

(149) Kysymys siitä, onko henkilö jonkin jäsenvaltion kansalainen, ei kuulu tämän asetuksen soveltamisalaan ja siihen sovelletaan kansallista lainsäädäntöä, mukaan lukien kansainväliset yleissopimukset soveltuville osin, ottaen Euroopan unionin yleiset periaatteet täysimääräisesti huomioon.

(150) Ks. edellinen kohta.

tai jossa hänellä oli koti- tai asuinpaikka kuoleman ajankohtana tai määräystä tai sopimusta tehtäessä

- kiinteän omaisuuden osalta sen valtion lakia, jossa kiinteä omaisuus sijaitsee.

Sen määrittämiseen, oliko testamentintekijän tai sellaisen henkilön, jota perintösopimus koskee, kotipaikka tietyssä valtiossa, sovelletaan kyseisen valtion lakia.

8.3.7. Perittävän jäämistön hoitajan nimittäminen ja toimivalta

Asetuksessa on erityissäännöksiä sellaisen tilanteen varalta, jossa jäämistön hoitajan nimittäminen on pakollista sen jäsenvaltion lain nojalla, jonka tuomioistuimilla on toimivalta ratkaisun tekemiseen perintöasiassa, ja perimyksen sovelletaan ulkomaista lakia. Tuomioistuin voi kyseisessä tilanteessa nimittää jäämistön hoitajaksi oman lainsäädäntönsä nojalla henkilön, jolla olisi oikeus toimeenpanna testamentti tai hallinnoida jäämistöä perimyksen sovellettavan lain nojalla. Jos jäämistön hoitaja olisi perimyksen sovellettavan lain nojalla edunsaaja ja jos edunsaajien välillä tai edunsaajien ja jäämistön velkojien välillä on eturistiriita tai edunsaajat ovat erimielisiä jäämistön hallinnoinnista tai jäämistön hallinnointi on monimutkaista omaisuuden luonteen vuoksi, tuomioistuin voi nimittää tarvittaessa oman lainsäädäntönsä nojalla jäämistölle puolueettoman hoitajan. Jäämistön hoitaja käyttää perimyksen sovellettavan lain nojalla hänelle kuuluvia valtuuksia tuomioistuimen määrittämien erityisehtojen mukaisesti. Jäämistön hoitajan on hoidettava hänelle annetut tehtävät ja käytettävä valtuuksiaan perimyksen sovellettavan lain ja kyseisessä laissa säädettyjen menettelyjen mukaisesti.

8.3.8. Muut sovellettavaa lakia koskevat säännökset – 30–33 artikla

- Asetuksessa on nimenomaisesti säädetty tiettyjen erityissääntöjen sovellettavuudesta tietyntyyppisen kiinteän omaisuuden ja muun omaisuuden sekä yritysten perimyksen. Jos kyseisen omaisuuden sijaintivaltion lakiin sisältyy erityissääntöjä, jotka rajoittavat kyseistä omaisuutta koskevaa perimystä, näitä erityissääntöjä sovelletaan riippumatta siitä, mitä lakia perimyksen sovelletaan. Tämän tarkoituksena on suojata perhe- ja muiden yritysten perimystä, johon sovelletaan erityiskohtelua tiettyjen valtioiden lain nojalla.⁽¹⁵¹⁾
- Erityissääntöjä sovelletaan myös tilanteeseen, jossa henkilö vetoaa esineoikeuteen, johon hänellä on oikeus perimyksen sovellettavan lain nojalla, ja sen jäsenvaltion lainsäädäntö, jossa oikeuteen vedotaan, ei tunne kyseistä esineoikeutta. Siinä tapauksessa kyseinen oikeus on muunnettava lähinnä vastaavaksi kyseisen valtion lain mukaiseksi esineoikeudeksi. Kyseisellä esineoikeudella tavoitellut päämäärät ja edut sekä sen vaikutukset on otettava huomioon.⁽¹⁵²⁾
- Erityissäännöt koskevat niitä ihmisiä, jotka kuolevat samassa onnettomuudessa, esimerkiksi liikenneonnettomuudessa, ja joiden perimyksen sovelletaan eri lakeja, joissa säädetään eri tavoin tällaisesta tilanteesta tai siitä ei säädetä lainkaan. Tällaisessa onnettomuustilanteessa, jossa ei voida vahvistaa onnettomuudessa menehtyneiden kuolinjärjestystä, kenelläkään

(151) 30 artikla.

(152) 31 artikla.

kuolleista henkilöistä ei asetuksen säännösten mukaan ole perimisoikeutta toiseen tai toisiin nähden.⁽¹⁵³⁾

- Jos jäämistölle ei perimyksen sovellettavan lain nojalla ole ketään perillistä, jäsenvaltio voi ottaa haltuunsa oman lainsäädäntönsä mukaisesti alueellaan olevan jäämistöomaisuuden edellyttäen, että siitä voidaan periä kaikki saatavat.⁽¹⁵⁴⁾

8.3.9. Takaisin- ja edelleenviittaus – 34 artikla

Takaisin- ja edelleenviittaus on tekninen ilmaus sellaiselle tilanteelle, jossa tietty oikeudellinen tilannetta koskevaa lakia sovellettaessa sovelletaan myös kyseisen lain kansainvälistä yksityisoikeutta koskevia sääntöjä, mukaan luettuna sen sovellettavaa lakia koskevat säännöt, ja kyseisten sääntöjen soveltamisen seurauksena sovelletaan myös jonkin toisen valtion lakia. Tästä syystä voi jäädä epäselväksi, mitä lakia lopulta sovelletaan, ja tämä voi johtaa jopa siihen, että sovelletaan esimerkiksi sen valtion lakia, jossa alkuperäinen säännös annettiin tai alkuperäinen sopimus tehtiin, vaikka kyseisessä säännöksessä tai sopimuksessa ei ollut valittu kyseisen valtion lakia. Koska tämä voi aiheuttaa sekaannuksia ja epävarmuutta kansalaisille, takaisin- ja edelleenviittaus vältetään usein jättämällä sovellettavasta laista pois kansainvälistä yksityisoikeutta koskevat säännöt, niin että vain aineellinen oikeus on voimassa. Asetuksessa kansainvälistä yksityisoikeutta koskevien sääntöjen soveltamista käsitellään ainoastaan siltä osin kuin asetuksen mukaan sovellettava laki on jonkin kolmannen valtion laki.⁽¹⁵⁵⁾

(153) 32 artikla.

(154) 33 artikla.

(155) Kolmansilla valtioilla tarkoitetaan niitä jäsenvaltioita, jotka eivät osallistu asetuksen soveltamiseen, toisin sanoen Tanskaa, Irlantia ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa; ks. edellä tämän oppaan 8.2.5. kohta.

Yleissäännön mukaan sovellettavaan lakiin, jos se on jonkin kolmannen valtion laki, sisältyvät sen kansainvälistä yksityisoikeutta koskevat säännöt, mutta ainoastaan tilanteissa, joiden vaikutuksesta jonkin jäsenvaltion tai kolmannen valtion laista tulee sovellettava laki ja kyseinen kolmas valtio soveltaa sen jälkeen omaa lakiaan, toisin sanoen tekemättä takaisin- ja edelleenviittauksia vielä jonkin muun valtion lakiin. Takaisin- ja edelleenviittaus on kuitenkin jätetty kokonaisuudessaan joidenkin asetuksessa määriteltyjen lakien soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä koskee niitä lakeja, joita tarkoitetaan 21 artiklan 2 kohdassa (läheisempi liittymä valtion, jonka lakia sovellettaisiin), 22 artiklassa (lainvalinta), 27 artiklassa (kuolemanvaraismääräysten muodollinen pätevyys), 28 artiklan b alakohdassa (vastaanottamista tai luopumista koskevan ilmoituksen muodollinen pätevyys, jos sovelletaan sen valtion lakia, jossa ilmoituksen tekijän asuinpaikka on) ja 30 artiklassa (perhe- ja muiden yritysten sekä omaisuuden suojaamista koskevat säännöt).

8.3.10. Valtiot, joissa on useita eri oikeusjärjestelmiä – 36 artikla

Asetuksessa on säännöksiä sen soveltamisesta sellaisen valtion lakiin, johon kuuluu useita alueellisia yksiköitä, joilla on omat perimystä koskevat oikeussääntönsä. Jos valtiolla on sisäiset lainvalintasäännöt, sovelletaan ensisijaisesti niitä. Jos sisäisiä lainvalintasääntöjä ei ole, asetuksessa säädetään, että viittauksia sen valtion lakiin, jossa perittävällä oli asuinpaikka, pidetään viittauksina sen alueellisen yksikön lakiin, jossa perittävällä oli asuinpaikka. Viittauksia sen valtion lakiin, jonka kansalainen perittävä oli, pidetään viittauksina sen alueellisen yksikön lakiin, johon perittävällä oli läheisin liittymä. Viitattaessa liittymäperusteena muihin tekijöihin näitä viittauksia pidetään viittauksina niihin tekijöihin, jotka yhdistävät kyseisen perimystä koskevan näkökohdan siihen alueelliseen yksikköön, johon niillä on läheisin liittymä. Näitä sääntöjä sovelletaan yleisesti useiden

oikeusjärjestelmien valtioihin sovellettavan lain määrittämiseen, lukuun ottamatta testamenttien muodolliseen pätevyyyteen sovellettavan lain määrittämistä 27 artiklan mukaisesti. Ellei kyseisessä valtiossa ole sisäisiä lainvalintasääntöjä tietyn alueellisen yksikön lain soveltamisesta, viittauksia kyseisen valtion lakiin pidetään viittauksina sen alueellisen yksikön lakiin, johon testamentintekijällä tai henkilöillä, joiden perintöä perintösopimus koskee, oli läheisin liittymä. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi, että jos henkilö tekee testamentin jossakin tällaisen valtion osassa, mutta hänellä on omaisuutta sen toisessa osassa, on tarpeen tutkia, kumpaan näistä kahdesta osasta henkilöllä on läheisin liittymä, kun otetaan huomioon tässä esitetty sääntö ja 27 artiklan säännökset.

8.4. Tunnustaminen ja täytäntöönpano

8.4.1. Tausta ja tavoite

Jäsenvaltioiden antamia tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia sääntöjä järkeistetään ja yksinkertaistetaan perimyksen liittyvien osapuolien auttamiseksi. Samoin mahdollistetaan perintöasioita koskevien päätösten voimaantulo muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa ne on annettu, mikä ei ole tähän saakka aina ollut mahdollista. Tässä yhteydessä päätöksellä tarkoitetaan määritelmän mukaan kaikkia perintöasioita koskevia päätöksiä, jotka jäsenvaltion tuomioistuini on tehnyt, riippumatta siitä, millä nimellä kyseistä päätöstä kutsutaan,⁽¹⁵⁶⁾ mukaan luettuna tuomioistuimen avustavan henkilöstön oikeudenkäyntikuluista tekemät päätökset.

8.4.2. Tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevat säännöt

Tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevat säännöt ovat hyvin samankaltaiset kuin Bryssel I -asetuksessa, johon perintöasioita koskevassa asetuksessa viitataan.⁽¹⁵⁷⁾

8.4.3. Viralliset asiakirjat ja tuomioistuimessa tehdyt sovinnot

8.4.3.1. Virallisten asiakirjojen hyväksyminen – 59 artikla

Virallisten asiakirjojen hyväksymisestä ja täytäntöönpanokelpoisuudesta on annettu myös tarkempia sääntöjä. Niillä varmistetaan, että jos jossakin jäsenvaltiossa annetaan tällaisia asiakirjoja, niillä on sama vaikutus muissa kuin niiden alkuperäjäsenvaltiossa. Asetuksessa säädetään myös lomakkeesta, jossa kuvaillaan todistusvaikutuksia, joita virallisella asiakirjalla on alkuperäjäsenvaltiossa. Tämä on tärkeää erityisesti perintösopimusten ja muiden sellaisten suoraan perintöasioihin liittyvien asiakirjojen osalta, jotka vahvistetaan virallisiksi asiakirjoiksi. Tällaisilla asiakirjoilla on todistusvoima muissa jäsenvaltioissa edellyttäen, että se ei ole vastoin oikeusjärjestyksen perusteita. Virallisen asiakirjan oikeellisuus voidaan riittauttaa ainoastaan sen alkuperäjäsenvaltion tuomioistuimissa. Viralliseen asiakirjaan kirjatut oikeustoimet tai oikeudelliset suhteet riitautetaan tämän asetuksen säännösten mukaisen toimivallan nojalla.

(156) Tuomioistuimen määritelmästä ks. edellä tämän oppaan 8.2.2. kohta.

(157) Ks. edellä tämän oppaan 2.2.6. kohta.

8.4.3.2. Virallisten asiakirjojen ja tuomioistuimessa tehtyjen sovintojen täytäntöönpanokelpoisuus – 60–61 artikla

Alkuperäjäsenvaltiossa täytäntöönpanokelpoinen virallinen asiakirja tai tuomioistuimessa tehty sovinto voidaan julistaa täytäntöönpanokelpoiseksi toisessa jäsenvaltiossa kenen tahansa asiaan osallisen hakemuksesta. Tuomioistuimet voivat päättää tällaisen hakemuksen tekemistä, epäämistä tai kumoamista koskevista menettelyistä. Sama koskee alkuperäjäsenvaltiossa täytäntöönpanokelpoisia tuomioistuimessa tehtyjä sovintoja.

8.5. Eurooppalainen perintötodistus – 62–73 artikla

8.5.1. Taustaa

Yksi perintöasioita koskevan asetuksen merkittävistä uudistuksista on vaihtoehtoisen eurooppalaisen perintötodistuksen käyttöönotto. Sen ansiosta jäämistön hoitajan valtuudet ja perillisten ja testamentinsaajien oikeudet voidaan saattaa voimaan jäsenvaltioissa yksinkertaisesti ja nopeasti. Lisäksi voidaan vähentää aikaa ja kustannuksia sekä hallinnollisia menettelyjä, joita näiden valtuuksien ja oikeuksien voimaantulo edellyttää muissa kuin siinä jäsenvaltiossa, johon perimys keskittyy. Asetuksessa on annettu yksityiskohtaiset säännökset todistuksen hakemisesta ja antamisesta, sen sisällöstä ja oikeusvaikutuksista sekä siitä, millä viranomaisilla on oikeus todistuksen antamiseen, samoin kuin kyseisten viranomaisten tekemien päätösten riitauttamisesta. Asetuksessa viitataan tarkemmin näiden sääntöjen sisältöön, joka on esitetty lyhyesti seuraavassa kohdassa:

8.5.2. Eurooppalaista perintötodistusta koskevat säännöt

Onko todistuksen käyttö pakollista? – 62 artikla

Todistus on tarkoitettu käytettäväksi pääasiassa muussa kuin sen myöntävässä jäsenvaltiossa. Todistuksella ei myöskään korvata jäsenvaltioissa vastaaviin tarkoituksiin käytettyjä kansallisen lain mukaisia asiakirjoja.

Mikä on todistuksen tarkoitus? – 63 artikla

Todistusta, joka ei korvaa edellä mainittuja jäsenvaltioiden kansallisia asiakirjoja, käyttävät perilliset, testamentinsaajat ja jäämistön hoitajat, joiden on vedottava asemaansa ja käytettävä toimivaltaansa ja oikeuksiaan ja osoitettava tiettyyn jäämistöön kuuluva omaisuus perillisille tai testamentinsaajille.

Kuka antaa todistuksen? – 64 artikla

Todistuksen antaa tuomioistuin tai muu viranomainen, jolla on toimivalta käsitellä perintöasioita jäsenvaltiossa asetuksessa säädettyä toimivaltaa käyttäen.

Näitä viranomaisia voivat olla notaarit ja muut sellaiset viranomaiset, joilla on asiaa koskevan kansallisen lain mukaisesti toimivalta käsitellä perintöasioita.

Kuka voi hakea todistusta ja miten sitä haetaan? – 65 artiklan 1 ja 2 kohta

Hakemuksen tekee perillinen, testamentinsaaja tai jäämistön hoitaja; hakemus voidaan tehdä kyseistä tarkoitusta varten varatulla lomakkeella.⁽¹⁵⁸⁾

Mitä tietoja hakemuksessa on annettava? – 65 artiklan 3 kohta

Hakemuksessa annetaan täydelliset tiedot perittävästä ja hakijasta, hakijan mahdollisesta edustajasta, perittävän puolisosta tai kumppanista ja mahdollisista muista edunsaajista, todistuksen käyttötarkoituksesta sekä perittävän toimista, mukaan luettuna kuolemanvaraismääräys, omaisuutta koskevat sopimukset, joilla voi olla merkitystä perimyksen kannalta, perinnöstä luopuminen ja yleisesti todistuksen antamisen kannalta merkitykselliset tiedot.

Mitä tapahtuu, kun hakemus on tehty? – 66 artikla

Todistuksen antava viranomainen tarkastaa hakemuksessa esitetyt tiedot ja ilmoitukset sekä asiakirjat ja muut todisteet ja suorittaa tarkastamista varten tarvittavat selvitykset. Edellä mainitun tarkastuksen yhteydessä viranomainen voi pyytää lisätodisteita, vaatia lakisääteisen tai valaehtoisen ilmoituksen antamista, antaa tietoja edunsaajille tai kuulla asianosaisia ja antaa muille todistuksen antaville viranomaisille perimyksen kannalta merkityksellisiä tietoja.

(158) Komissio laatii hakemuslomakkeen asetuksen 81 artiklassa säädetyn menettelyn mukaisesti.

Miten todistus annetaan? – 67 artikla

Todistus annetaan tarkoitukseen varatulla lomakkeella kun todistettavat seikat on vahvistettu eikä niitä ole riitautettu. Asianomainen viranomainen ilmoittaa edunsaajille todistuksen antamisesta.

Mitä tietoja todistukseen sisältyy? – 68 artikla

- todistuksen antavan viranomaisen nimi ja yhteystiedot, asian viitenumero, antamispäivä ja seikat, joiden perusteella todistuksen antava viranomainen on toimivaltainen antamaan todistuksen
- hakijan, perittävän ja edunsaajien tiedot
- tiedot perittävän tekemästä avioehtosopimuksesta tai vastaavasta sopimuksesta
- perimykseen sovellettava laki
- tiedot siitä, onko kyseessä testamenttiin perustuva seuraanto vai lakimääräinen perimys, sekä tiedot perillisten, testamentinsaajien, testamentin toimeenpanijoiden tai jäämistön hoitajien oikeuksista ja valtuuksista
- tiedot edunsaajista, perillisistä ja testamentinsaajista
- perillisten ja testamentinsaajien oikeuksia koskevat rajoitukset
- testamentin toimeenpanijan ja jäämistön hoitajan valtuudet.

Mitkä ovat todistuksen oikeusvaikutukset? – 69 artikla

Todistuksen oletetaan osoittavan todenmukaisesti perimykseen sovellettavan lain mukaisesti vahvistetut seikat perillisestä, testamentinsaajasta, testamentin toimeenpanijasta ja jäämistön hoitajasta sekä näiden oikeuksista ja valtuuksista. Todistuksessa

mainittujen henkilöiden katsotaan tehneen oikeustoimen – mukaan luettuna perittävän jäämistöstä määrääminen – kyseisen oikeustoimen suorittamiseen valtuutetun kolmannen henkilön kanssa. Todistus on pätevä asiakirja, jonka perusteella jäämistöomaisuutta koskevat tiedot voidaan kirjata jäsenvaltion rekisteriin. Todistuksella on oikeusvaikutus kaikissa jäsenvaltioissa ilman eri menettelyä.

Annetaanko todistus hakijalle? – 70 artikla

Todistuksen antava viranomainen säilyttää alkuperäisen todistuksen; hakijalle tai henkilölle, jolla on asiassa oikeutettu etu, voidaan antaa yksi tai useampi oikeaksi todistettu jäljennös. Jäljennökset ovat voimassa kuuden kuukauden ajan, mutta perustelluissa poikkeustapauksissa voimassaoloaikaa voidaan pidentää. Henkilön, joka haluaa käyttää todistusta oikeaksi todistetun jäljennöksen voimassaoloajan päätyttyä, on haettava voimassaoloajan pidentämistä tai pyydyttävä uusi oikeaksi todistettu jäljennös. Todistuksen antavan viranomaisen on laadittava luettelo oikeaksi todistetun jäljennöksen saajista.

Voidaanko todistuksessa olevia virheitä oikaista? – 71 artikla

Todistuksen antava viranomainen voi pyynnöstä oikaista todistuksessa olevat kirjoitusvirheet. Jos todistus ei ole paikkansapitävä, todistuksen antava viranomainen voi pyynnöstä muuttaa sitä tai peruuttaa sen. Todistuksen muuttamisesta tai peruuttamisesta on ilmoitettava kaikille oikeaksi todistettuina jäljennöksiä saaneille henkilöille.

Voidaanko todistuksen antavan viranomaisen päätökseen hakea muutosta? – 72 ja 73 artikla

Kuka tahansa, jolla on oikeutettu etu asiassa, voi hakea oikeusviranomaiselta muutosta todistuksen antaneen viranomaisen päätökseen. Jos oikeusviranomainen toteaa, ettei annettu todistus ole paikkansapitävä tai ettei todistuksen antamisesta kieltäytyminen ole ollut perusteltua, sen on joko itse oikaistava tai annettava todistus tai varmistettava, että todistuksen antava viranomainen oikaisee todistuksen tai tekee uuden päätöksen todistuksen antamisesta. Todistuksen antava viranomainen tai tapauskohtaisesti oikeusviranomainen voi keskeyttää todistuksen oikeusvaikutukset oikaisun, muutoksen tai peruuttamisen ajaksi.

8.6. Lainsäädäntöä ja jäsenvaltioiden menettelyjä koskevat tiedot – 77–79 artikla

Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle tiedot perimyksen liittyvistä kansallisista säädöksistä ja menettelyistä. Niihin kuuluvat tiedot niistä viranomaisista, joilla on toimivalta perintöasioissa, mukaan luettuna toimivalta vastaanottaa ilmoituksia perinnön vastaanottamisesta tai siitä luopumisesta. Jäsenvaltioiden on myös laadittava tietosivut, joilla luetellaan tiedot kiinteän omaisuuden rekisteröintiä koskevista asiakirjoista. Tiedot asetetaan yleisön saataville siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston kautta. Jäsenvaltioiden on myös ilmoitettava komissiolle

- tuomioistuimen määritelmän piiriin kuuluvat viranomaiset ja oikeusalan ammattilaiset
- tuomioistuimet tai viranomaiset, joilla on toimivalta käsitellä täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevia päätöksiä ja hakemuksia
- viranomaiset, jotka ovat toimivaltaisia antamaan eurooppalaisen perintötodistuksen ja
- eurooppalaisten perintötodistusten antamiseen liittyvät muutoksenhakumenettelyt

sekä näihin tietoihin tehdyt muutokset. Tiedot asetetaan saataville siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston kautta. ⁽¹⁵⁹⁾

(159) Ks. jäljempänä tämän asiakirjan 14 luku.

Esimerkkien uudelleentarkastelu

Portugalilainen JMB, joka on asunut ja työskennellyt Brysselissä useita vuosia, aikoo lopulta palata Portugaliin. Hänellä on omaisuutta ja sijoituksia Portugalissa ja Brysselissä sekä loma-asunto Ranskan maaseudulla. Hänen vaimonsa ja perheensä asuvat hänen kanssaan Brysselissä. Jos JMB ei ole tehnyt testamenttia, on selvítettävä, mitä lakia hänen omaisuutensa perimyksen sovelletaan ja mitkä tuomioistuimet tai viranomaiset ovat toimivaltaisia käsittelemään asian. Jos hän on tehnyt testamentin, herää kysymys, mitä seurauksia tällä olisi hänen jäämistönsä perimyksen, jos hän esimerkiksi kuolisi yllättäen Ranskassa.

Jos oletetaan, että B kuolisi vesihiihtotapaturmassa lomaillessaan Ranskassa elokuussa 2016, mitä apua asetuksesta olisi hänen perimyksensä määrittämisessä? Jos hän olisi tehnyt testamentin, sitä sovellettaisiin hänen perillistensä osoittamiseen ja jäämistön hoitajien nimeämiseen sovellettavan lain mukaisesti. Mitä lakia sovellettaisiin? B voisi valita asetuksen 22 artiklan mukaisesti sen valtion lain, jonka kansalainen hän on, joten siinä tapauksessa sovellettaisiin Portugalin lakia. Ellei hän ole tehnyt lainvalintaa kansalaisuuden perusteella, sovellettava laki on asetuksen 21 artiklan mukaan sen valtion laki, jossa B:n asuinpaikka oli kuolinhetkellä. Ellei B ole eläkkeelle jäädessään muuttanut asumaan Ranskaan, sovelletaan joko Portugalin tai Belgian lakia. Koska B:llä oli kuollessaan vielä työpaikka Belgiassa, hänen asuinpaikkansa on todennäköisesti siellä, jolloin sovelletaan kyseisen maan lakia.

Toimivallan osalta asetuksessa ei anneta B:lle oikeutta valita jäämistöään hallinnoivaa tuomioistuinta tai viranomaista. Hän on kuitenkin voinut yrittää

tehdä lainvalinnan testamentissaan. Jos lainvalinta on sovellettavan lain nojalla pätevä, tällä saattaa myös olla vaikutus toimivaltaan. Ellei valinta ole pätevä, asetuksen 4 artiklassa säädetyn yleissäännön mukaan määritellään, että perimystä ovat toimivaltaisia käsittelemään sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa B:llä oli asuinpaikka kuolinhetkellään, eli tässäkin tapauksessa Belgian tuomioistuimet. B:n perilliset voivat kuitenkin yrittää valita oikeuspaikan, ja siinä tapauksessa kyseeseen voisi tulla asiaa käsittelevä Portugalin tuomioistuin, mutta vain jos B olisi valinnut perimykseen sovellettavaksi laiksi Portugalin lain.

Esimerkki 2

Alankomaalainen K on työskennellyt useita vuosia Saksassa. Hän on lapseton ja elää samaa sukupuolta olevan kumppaninsa kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa. K on jäämässä eläkkeelle ja suunnittelee muuttavansa kumppaninsa kanssa asumaan äskettäin hankkimaansa huvilaan Andalusiassa, mutta säilyttävänsä Alankomaiden kansalaisuuden ja siellä olevat kiinteistönsä. Hän on tehnyt Alankomaissa testamentin, jonka hän haluaisi kattavan kaikki hänen jäämistönsä liittyvät kysymykset ja johon sovelletaan Alankomaiden lakia. Tällä hetkellä tämä ei ole Espanjan oikeusjärjestelmän mukaista, joten on selvittettävä, mitä hänen kuollessaan tapahtuisi.

Oletetaan, että K kuolee eläkkeelle jäätyään Espanjassa, jonne hän oli kumppaninsa kanssa muuttanut asumaan. Koska K oli valinnut sovellettavaksi Alankomaiden lainsäädännön, hänen valintansa hyväksytään asetuksen mukaisesti sen 22 artiklan nojalla, vaikka sitä ei olisi Espanjan kansallisen lainsäädännön nojalla voitu hyväksyä.

Tuomioistuimen toimivallan osalta K:n tilanne on sama kuin B:n, eli hän ei voinut valita oikeuspaikkaa asetuksen nojalla. Hänen perillisensä voivat kuitenkin haluta valita oikeuspaikan muualta kuin Espanjasta, varsinkin jos K oli säilyttänyt vakaan liittymän Alankomaihin ja hänellä oli edelleen omaisuutta siellä. Näin ollen Alankomaiden tuomioistuimet voitaisiin asetuksen 5 artiklan 1 kohdan perusteella valita käsittelemään perimystä.

Sekä B:n että K:n tapauksessa on mahdollista hakea perintötodistusta, jolla helpotetaan ja nopeutetaan oikeustoimia, jotka suoritetaan muussa kuin jäämistön hallinnoinnista vastaavassa jäsenvaltiossa.

Asiakirjojen tiedoksianto

9.1. Asiakirjojen tiedoksiantoa koskevan asetuksen tausta

9.1.1. Tiedoksiantoa koskeva alkuperäinen asetus

Euroopan unionin jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten välisen yhteistyön toteuttaminen ja sen sujuminen käytännössä on välttämätöntä, jotta voidaan täyttää Euroopan unionin yritysten ja kansalaisten oikeussuojan saatavuutta koskevat tarpeet erityisesti kansalliset rajat ylittävien korvausvaateiden ja riita-asoiden yhteydessä. Rajat ylittävissä oikeustapauksissa on tärkeää, että asiakirjat annetaan tiedoksi riita-asian asianosaisille ja muille siihen osallisina oleville. Näin ollen asiakirjojen tiedoksiannon ja toimittamisen jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten välillä on tapahduttava nopeasti ja turvallisesti. Tämä seikka tuotiin esiin neuvotteluissa asiakirjojen tiedoksiantoa koskevasta yleissopimuksesta, jossa määrättiin asiakirjojen toimittamisesta jäsenvaltioiden välillä niiden tiedoksiantoa varten ja jonka teksti hyväksyttiin toukokuussa 1997.⁽¹⁶⁰⁾ Yleissopimusta ei kuitenkaan ratifioitu eikä se näin ollen tullut voimaan. Vähän Amsterdamin sopimuksen voimaantulon jälkeen neuvosto antoi asetuksen⁽¹⁶¹⁾, jonka teksti oli käytännöllisesti katsoen sama kuin yleissopimuksen. Asetus tuli voimaan 31. toukokuuta 2001.⁽¹⁶²⁾

(160) Ks. EYVL C 261, 27.8.1997, s. 1.

(161) Oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa 29 päivänä toukokuuta 2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1348/2000, EYVL L 160, 30.6.2000, s. 37.

(162) Ks. EYVL L 160, 30.6.2000, s. 37; ennen asetuksen voimaantuloa jäsenvaltioiden välistä tiedoksiantoa käsiteltiin asiakirjojen tiedoksiantoa koskevassa vuoden 1965 Haagin yleissopimuksessa, jonka sopimuspuolia useimmat jäsenvaltiot olivat. Yleissopimuksessa tätä kysymystä säännellään EU:n jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä.

9.1.2. Asiakirjojen tiedoksiantoa koskeva nykyinen asetus

Ensimmäisen asetuksen toimivuutta arvioitiin muiden yksityisoikeutta koskevien asetusten tavoin, ja Komissio julkaisi lokakuussa 2004 kertomuksen. Päätelmissä todettiin, että vaikka ensimmäisellä asetuksella oli yleisesti nopeutettu ja tehostettu asiakirjojen toimittamista jäsenvaltioiden rajojen yli tiedoksiantoa varten, menettelyn hyödyntäminen ei tiettyjen näkökohtien osalta ollut täysin riittävää eivätkä asetuksen tavoitteet toteutuneet täysin halutulla tavalla. Siksi komissio teki ehdotuksen tarkistetuksi asetukseksi, jonka pohjalta annettiin marraskuussa 2007 asiakirjojen tiedoksiantoa koskeva nykyinen asetus⁽¹⁶³⁾.

9.2. Asiakirjojen tiedoksiantoa koskeva asetus

9.2.1. Asetuksen alueellinen ja aineellinen soveltamisala

Asetus on sellaisenaan voimassa kaikissa jäsenvaltioissa Tanskaa lukuun ottamatta. Tanskan ja muiden jäsenvaltioiden välillä on tehty erillinen sopimus asetuksen soveltamisesta Tanskassa.⁽¹⁶⁴⁾ Asetusta sovelletaan siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa, joissa oikeudenkäynti- tai muu asiakirja on

(163) Oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa ('asiakirjojen tiedoksianto') ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1348/2000 kumoamisesta 13 päivänä marraskuuta 2007 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007, EUVL L 324, 10.12.2007, s. 79.

(164) Ks. Euroopan yhteisön ja Tanskan kuningaskunnan välisen oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiantoa jäsenvaltioissa siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa koskevan sopimuksen tekemisestä 27 päivänä huhtikuuta 2006 tehty neuvoston päätös 2006/326/EY, EUVL L 120, 5.5.2006, s. 23, ja sen jälkeen tehty sopimus tiedoksiantoa koskevan toisen direktiivin soveltamisesta Tanskaan, EUVL L 331, 10.12.2008, s. 21.

lähettävä tiedoksianto varten jäsenvaltiosta toiseen jäsenvaltioon.⁽¹⁶⁵⁾ Euroopan unionin tuomioistuin on jo tulkinnut laajalti ilmaisia ”siviili- ja kauppaoikeudelliset asiat”. Alkuperäisessä asetuksessa vero-, tulli- tai hallinto-oikeudellisia asioita ei ollut jätetty ”siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden” määritelmän ulkopuolelle, mutta nykyistä asetusta ei sovelleta niihin eikä valtion vastuuseen teoista tai laiminlyönneistä, jotka on tehty julkista valtaa käytettäessä (acta iure imperii).⁽¹⁶⁶⁾ Asetusta ei voida soveltaa, jos vastaanottajan nimi ja osoite eivät ole tiedossa, mutta asetuksessa tarkoitetut vastaanottavat viranomaiset voivat mahdollisuuksien mukaan antaa apua osoitteen ollessa puutteellinen tai virheellinen. Asetusta sovelletaan sekä oikeudenkäynti- että muiden asiakirjojen tiedoksiantoon.

(165) Unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään todennut, että oikeudenkäyntiasiakirjan tiedoksiantaminen on suoritettava asetuksen säännösten mukaisesti aina, kun asiakirjan vastaanottaja asuu toisessa jäsenvaltiossa. Tällaisessa tapauksessa jäsenvaltion tuomioistuimet eivät voi soveltaa fiktiivistä tiedoksiantoa koskevaa kansallista järjestelmää, joka vie tehokkaan vaikutuksen oikeudenkäyntiasiakirjan vastaanottajan oikeudelta vastaanottaa kyseinen asiakirja tosiasialisesti ja tehokkaasti muun muassa sen vuoksi, ettei mainitulle vastaanottajalle taata oikeudenkäyntiasiakirjan tiedoksisaantia riittävän ajoissa hänen puolustautumisensa valmistelemiseksi eikä käännöstä siitä. Ks. asia C-325/11, Alder, tuomio 19.12.2012.

(166) Asiakirjojen tiedoksiannosta vuonna 1965 tehty Haagin yleissopimus on huhtikuusta 2013 alkaen voimassa kaikkien EU:n jäsenvaltioiden osalta, lukuun ottamatta Itävaltaa. Myös Kroatia on yleissopimuksen sopimuspuoli.

Esimerkki

Jäsenvaltioon 1 sijoittautunut yritys A haastoi jäsenvaltioon 2 sijoittautuneen yrityksen B:n oikeuteen jäsenvaltiossa 1 huomattavan rahasumman vuoksi. Koska B ei antanut vastinetta, noin neljän kuukauden kuluttua jäsenvaltion 1 tuomioistuin antoi yksipuolisen tuomion, jossa se määräsi B:n maksamaan A:lle sen vaatiman rahasumman. A on hakenut tuomion julistamista täytäntöönpanokelpoiseksi toimivaltaiselta tuomioistuimelta jäsenvaltiossa 2, jossa B:llä on kiinteää omaisuutta. Tuomio julistetaan täytäntöönpanokelpoiseksi, mutta B hakee siihen muutosta, ja asian olosuhteita koskevassa uudessa tutkinnassa käy myöhemmin ilmi, ettei A:n haastehakemusta ollut annettu asianmukaisella tavalla tiedoksi B:lle. Tämän seurauksena jäsenvaltion 2 muutoksenhakutuomioistuin kumoaa täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevan päätöksen Bryssel I -asetuksen 34 artiklan 2 kohdan säännösten perusteella. Pian sen jälkeen ja ennen kuin A voi korjata tilanteen, B:stä tulee maksukyvytön ja A:n on peruutettava vaade.

Tämä esimerkki osoittaa, että asiakirjojen tiedoksiantaminen asianmukaisella tavalla on olennaisen tärkeää oikeudenkäyntimenettelyssä. Tiedoksiannon laiminlyönti voi vakavalla tavalla vaarantaa asianosaisten oikeudelliset intressit. Asiakirjojen tiedoksiantaminen toisissa valtioissa oleville asianosaisille voi olla syynä moniin vaikeuksiin rajat ylittävissä oikeustapauksissa. Rajat ylittäviä tiedoksiantoja koskevat yksinkertaiset ja käytännönläheiset säännöt ovat eurooppalaisen siviiliprosessijärjestelmän toimivuuden tärkeimpiä edellytyksiä, ja näiden sääntöjen antaminen on asiakirjojen tiedoksiantoa koskevan asetuksen tavoite ja tarkoitus.

9.2.2. Asiakirjojen tiedoksiantoa koskevan asetuksen rakenne ja sisältö

9.2.2.1. Lähettävät tai vastaanottavat viranomaiset ja keskusyksikkö

Alkuperäisen asetuksen tapaan nykyisessä asetuksessa yksinkertaistetaan asiakirjojen tiedoksiantoa rajat ylittävissä oikeustapauksissa säätämällä, että kaikkien jäsenvaltioiden on nimettävä yksiköitä eli niin sanottuja lähettäviä viranomaisia ja vastaanottavia viranomaisia, jotka vastaavat asiakirjojen lähettämisestä ja vastaanottamisesta. Liittovaltiot, valtiot, joissa on voimassa useita oikeusjärjestelmiä, kuten Yhdistynyt kuningaskunta, tai valtiot, joissa on autonominen alue, voivat nimetä useamman kuin yhden tällaisen viranomaisen. Jäsenvaltiot voivat lisäksi nimetä tällaisiksi viranomaisiksi esimerkiksi virkamiehiä, kuten ulosottomiehiä ja muita viranomaisia tai oikeusviranomaisia, joiden tehtäviin asiakirjojen tiedoksianto kuuluu⁽¹⁶⁷⁾. Tiedoksi annettavan asiakirjan tai annettavien asiakirjojen ohien liitetään liitteessä I olevan vakiolomakkeen mukainen pyyntö. Nykyisen asiakirjojen tiedoksiantoa koskevan asetuksen mukaan vastaanottavan viranomaisen on lähetettävä vastaanottotodistus seitsemän päivän kuluessa asiakirjojen vastaanottamisesta niin ikään liitteessä I olevaa vakiolomaketta käyttäen. Tämä on yksi niistä monista aloista, joilla nykyisessä asiakirjojen tiedoksiantoa koskevassa asetuksessa asetetaan määräaika asetuksessa säädettyjen menettelyjen mukaisesti toteutettaville toimille, ja nopeutetaan siten tiedoksiantomenettelyä ja oikeussuojan saatavuutta. Jos lähettävän viranomaisen on annettava selvitys, vastaanottava viranomainen pyytää sitä toimittamaan sen viipymättä nopeinta mahdollista lähetystapaa käyttäen. Kukin jäsenvaltio on nimennyt vähintään yhden keskusyksikön,

joka toimittaa tietoja lähettävälle viranomaisille ja etsii ratkaisuja ongelmiin, joita saattaa ilmetä lähetettäessä asiakirjoja tiedoksiantoa varten.

9.2.2.2. Asiakirjan tiedoksiantaminen vastaanottajalle

Tiedoksiannon kohteena olevan jäsenvaltion vastaanottava viranomainen toimittaa asiakirjan tiedoksiannon tai huolehtii sen toimittamisesta joko vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti tai noudattaen lähettävän viranomaisen pyytämää erityistä menettelyä, jollei kyseinen menettely ole ristiriidassa vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännön kanssa. Asiakirjan tiedoksianto on toimitettava viipymättä ja joka tapauksessa kuukauden kuluessa asiakirjan vastaanottamisesta. Määräajan ylittyessä vastaanottavan viranomaisen on ilmoitettava asiasta lähettävälle viranomaiselle ja yritettävä toimittaa tiedoksianto kohtuullisessa ajassa.

9.2.2.3. Vastaanottajan oikeus kieltäytyä asiakirjan tiedoksiannosta

Vastaanottaja voi kieltäytyä vastaanottamasta tiedoksiannettavaa asiakirjaa, jos se on laadittu muulla kuin vastaanottavan jäsenvaltion virallisella kielellä tai, jos jäsenvaltiossa on useita virallisia kieliä, sen paikkakunnan virallisella kielellä, jossa tiedoksianto tapahtuu, tai kielellä, jota vastaanottaja ei ymmärrä. Vastaanottajalle on ilmoitettava tästä oikeudesta asiakirjan tiedoksiannon yhteydessä liitteessä II olevaa vakiolomaketta käyttäen. Vastaanottajan on ilmoitettava vastaanottavalle viranomaiselle, että hän kieltäytyy vastaanottamasta tiedoksiannettavaa asiakirjaa joko

(167) Ks. 2 artikla.

tiedoksiannon yhteydessä tai palauttamalla asiakirjan vastaanottavalle viranomaiselle viikon kuluessa.⁽¹⁶⁸⁾

9.2.2.4. *Todistus tiedoksiannosta*

Kun toimenpiteet asiakirjan tiedoksi antamiseksi on suoritettu, vastaanottava viranomainen vahvistaa tämän laatimalla siitä lähetettävälle viranomaiselle osoitetun todistuksen liitteessä I olevaa vakiolomaketta käyttäen.

9.2.2.5. *Tiedoksiantokulut*

Yksi niistä kysymyksistä, jotka mainittiin asiakirjojen tiedoksiantoa koskevasta ensimmäisestä asetuksesta laaditussa kertomuksessa, oli se, että rajat ylittävien oikeusriitojen asianosaisten oli vaikea tietää, kuinka paljon asiakirjojen tiedoksianto maksaa eri jäsenvaltioissa. Näin ollen asiakirjojen tiedoksiantoa koskevassa toisessa asetuksessa säädetään, että lähtökohtaisesti asiakirjojen tiedoksiannosta toisesta jäsenvaltiosta toiseen ei pitäisi syntyä mitään kuluja, paitsi jos tiedoksiannon toteuttaa sen jäsenvaltion, jossa tiedoksianto on toimitettava, lainsäädännön mukaan toimivaltainen oikeusviranomainen tai muu henkilö. Jos

tiedoksiannon toimittaa oikeusviranomainen tai vastaava toimivaltainen henkilö, veloitettavan maksun on oltava etukäteen määritelty yksittäinen kiinteä maksu, joka on suhteellisuuden ja syrjimättömyyden periaatteiden mukainen. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava komissiolle näistä maksuista⁽¹⁶⁹⁾.

9.2.2.6. *Suora tiedoksianto toisen jäsenvaltion oikeusviranomaiselle*

Asiakirjojen tiedoksiannosta annetun asetuksen innovatiivisen säännöksen mukaan henkilö, jonka etua oikeudenkäynti koskee, voi toimituttaa tiedoksiannon suoraan oikeusviranomaisten tai muiden toimivaltaisten henkilöiden välityksellä. Se tarkoittaa, että kantaja tai hänen laillinen edustajansa voi lähettää asiakirjoja tiedoksiantoa varten suoraan vastaanottajalle tarvitsematta toimittaa niitä lähettävän viranomaisen välityksellä. Määräyksen edellytyksenä on, että tällaiset suorat palvelut sallitaan kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä. Tästä ja muista asiakirjojen tiedoksiantoa koskevan asetuksen toimintaa koskevista näkökohdista on annettu tietoa useilla verkkosivustoilla, mukaan luettuna Euroopan siviilioikeudellisen atlaksen verkkosivut.⁽¹⁷⁰⁾ Kyseisellä verkkosivustolla on saatavana nimet ja yhteystiedot myös niistä oikeusviranomaisista ja muista toimivaltaisista henkilöistä, jotka voivat antaa asiakirjoja tiedoksi eri jäsenvaltioissa.

(168) Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on todettu, ettei vastaanottaja voi kieltäytyä tiedoksiannosta pelkästään siitä syystä, ettei tiedoksi annettavien asiakirjojen liitteitä ole käännetty sen jäsenvaltion kielelle, jossa asiakirja annetaan tiedoksi, ja liitteisiin sisältyy tositteita, jotka on esitetty vain todisteina eivätkä ole välttämättömiä kanteen kohteen ja syyn ymmärtämiseksi. Unionin tuomioistuin katsoi samassa tuomiossa myös, että väitteen tueksi voidaan esittää todisteena se seikka, että vastaanottaja osaa hänelle tiedoksi annettavien asiakirjojen kieltä ja kykenee ymmärtämään sitä, jos kyseinen vastaanottaja on sopimuksen nojalla velvollinen käymään riidan kohteena olevaa sopimusta koskevaa kirjeenvaihtoa asiakirjan lähettäneen jäsenvaltion kielellä ja kyseessä olevat asiakirjat on laadittu sovitulla kielellä ja koskevat tätä kirjeenvaihtoa; ks. asia C-14/07, Ingenieurbüro Michael Weiss und Partner GbR v. Industrie- und Handelskammer Berlin, tuomio 8.5.2008.

(169) Tietoa on saatavilla Euroopan siviilioikeudellisen atlaksen verkkosivuilta osoitteessa http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_information_fi.htm?countrySession=2&

(170) Linkki: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_information_fi.htm, ks. myös esimerkiksi Yhdistynyt kuningaskuntaa koskevat tiedot osoitteessa http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_otherinfostate_uk_fi.jsp#ds_otherinfostate7; niiden mukaan kyseisen jäsenvaltion kolmesta lainkäyttöalueesta ainoastaan Skotlannin lainkäyttöalue ei vastusta 15 artiklan mukaista suoraa tiedoksiantoa.

9.2.2.7. Suora postitiedoksianto

Jäsenvaltiot eivät enää voi vastustaa postitse tapahtuvia suoria tiedoksiantoja, mikä oli mahdollista asiakirjojen tiedoksiantoa koskevan ensimmäisen asetuksen mukaan. Nykyisessä asiakirjojen tiedoksiantoa koskevassa asetuksessa säädetään, että jäsenvaltio saa toimittaa oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksiantoja lähettämällä ne toisessa jäsenvaltiossa asuville henkilöille suoraan postitse kirjattuna kirjeenä vastaanottotodistusta tai vastaavaa asiakirjaa käyttäen.

9.2.2.8. Muut lähetystavat

Asetuksessa säädetään myös muista oikeudellisten asiakirjojen lähetyks- ja tiedoksiantotavoista. Näitä ovat lähettäminen konsuliviranomaisten tai diplomaattisten edustajien välityksellä, tiedoksiantaminen diplomaattisten edustajien tai konsuliviranomaisten välityksellä tai oikeudellisten asiakirjojen tiedoksianto suoraan postitse.

9.2.3. Vastaajan etujen suojelu

9.2.3.1. Oikeudenkäyntimenettelyn vireillepano

Jos vireillepanoasiakirja on lähetetty toiseen jäsenvaltioon tiedoksiantoa varten asetuksen säännösten mukaisesti eikä vastaaja ole tullut saapuville, tuomioistuim ei saa tehdä päätöstä asiassa ennen kuin on selvitetty, että

- asiakirja on tiedoksiannettu sillä tavalla kuin vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännössä säädetään siellä laadittujen asiakirjojen tiedoksiantamisesta sen alueella oleville henkilöille, tai
- asiakirja on tosiasiallisesti annettu vastaajalle tai hänen asuntoonsa muulla asetuksen mukaisella tavalla.

9.2.3.2. Poissaolotuomion antamisen edellytykset

Jäsenvaltioiden on ilmoitettava, että tuomioistuim voi, edellä tämän oppaan 9.2.3.1. kohdassa mainituista rajoituksista huolimatta, ratkaista asian, vaikka todistusta tiedoksiannosta tai antamisesta ei ole saatu, jos kaikki seuraavat edellytykset täyttyvät:

- asiakirja on lähetetty jollakin asetuksen mukaisella tavalla
- asiakirjan lähettämisestä on kulunut tuomioistuimen kussakin yksittäistapauksessa riittäväksi katsoma määräaika, jonka on oltava vähintään kuusi kuukautta, ja
- todistusta ei ole saatu, vaikka sen hankkimiseksi vastaanottajavaltion toimivaltaisten viranomaisten tai elinten välityksellä on toteutettu kaikki kohtuullisina pidettävät toimenpiteet.

9.2.3.3. *Toimenpiteet tuomion antamisen jälkeen*

Kun oikeudenkäyntimenettelyn vireillepanoasiakirja on toimitettu toiseen jäsenvaltioon tiedoksiantoa varten asetuksen säännösten mukaisesti ja päätös on annettu sellaista vastaajaa vastaan, joka ei ole tullut saapuville, tuomioistuimien voi vapauttaa vastaajan muutoksenhakuajan umpeen kulumisen aiheuttamista seuraamuksista, jos

- vastaaja ei ollut hänestä itsestään riippumattomista syistä saanut riittävän ajoissa tietoa asiakirjasta voidakseen ryhtyä vastaamaan tai tietoa päätöksestä voidakseen hakea muutosta ja
- vastaajan väitteet kannetta vastaan eivät ole ilmeisen perusteettomia.

Hakemus muutoksenhakuajan umpeen kulumisen aiheuttamista seuraamuksista vapauttamiseksi on esitettävä kohtuullisen ajan kuluessa siitä, kun vastaaja on saanut tiedon päätöksestä.

Todisteiden vastaanottaminen

10.1. Todisteiden vastaanottamista koskevan asetuksen tausta ⁽¹⁷¹⁾

Rajat ylittävissä oikeudenkäynneissä jäsenvaltion tuomioistuimessa vireillä olevan siviili- tai kauppaoikeudellisen oikeusriidan ratkaiseminen edellyttää usein toisessa jäsenvaltiossa tapahtuvaa todisteiden vastaanottamista. Todisteiden vastaanottamisesta annetulla asetuksella on luotu EU:n laajuinen järjestelmä, joka mahdollistaa todisteiden vastaanottamista koskevien pyyntöjen nopean ja suoran toimittamisen tuomioistuinten välillä ja niiden täytäntöönpanon sekä pyyntöjen muotoa ja sisältöä koskevien täsmällisten kriteerien vahvistamisen. Asetusta on sovellettu 1. tammikuuta 2004 alkaen kaikissa jäsenvaltioissa Tanskaa lukuun ottamatta. Todisteiden vastaanottamisesta ulkomailla siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa 18 päivänä maaliskuuta 1970 tehtyä Haagin yleissopimusta sovelletaan Tanskaan sellaisenaan siltä osin kuin on kyse todisteiden vastaanottamisesta muiden tämän yleissopimuksen sopimuspuolina olevien EU:n jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. Kaikki jäsenvaltiot eivät kuitenkaan ole vielä ratifioineet yleissopimusta eivätkä liittyneet siihen. ⁽¹⁷²⁾

10.2. Todisteiden vastaanottamista koskeva asetus

10.2.1. Soveltamisala, tavoitteet ja menetelmät

Asetuksessa säädetään toisessa jäsenvaltiossa tapahtuvasta todisteiden vastaanottamisesta silloin kun se on välttämätöntä siviili- ja kauppaoikeuden alan oikeuskäsittelyissä. Tätä käsitettä on tulkittava itsenäisesti, kuten muissakin EU:n yksityisoikeudellisen säännösten säädöksissä. Sen jäsenvaltion tuomioistuimella, jossa asiaa käsitellään, on kaksi tapaa ottaa vastaan todisteita: se voi joko pyytää toisen jäsenvaltion toimivaltaista tuomioistuinta vastaanottamaan tarvittavat todisteet tai se voi vastaanottaa todisteita suoraan toisessa jäsenvaltiossa. Asetus perustuu pyyntöjen toimittamiseen suoraan tuomioistuinten välillä siten, että todisteiden vastaanottamispyyntö välitetään suoraan pyynnön esittäneeltä tuomioistuimelta pyynnön vastaanottaneelle tuomioistuimelle. Kukin jäsenvaltio on laatinut luettelon tuomioistuinta, joilla on toimivalta ottaa vastaan todisteita asetuksen mukaisesti. ⁽¹⁷³⁾ Luettelossa ilmoitetaan myös näiden tuomioistuinten alueellinen toimivalta. Kukin jäsenvaltio on nimennyt yhden tai useampia keskuselimiä, joiden tehtävänä on antaa tietoja tuomioistuimille ja etsiä ratkaisuja pyyntöjen yhteydessä mahdollisesti ilmeneviin ongelmiin.

10.2.2. Todisteiden vastaanottamista koskevat pyynnöt

Asetuksessa säädetään tarkat perusteet pyynnön muodolle ja sisällölle, ja sen liitteessä annetaan erityiset lomakkeet pyynnön tekemistä,

(171) Jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä yhteistyöstä siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tapahtuvassa todisteiden vastaanottamisessa 28 päivänä toukokuuta 2001 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1206/2001, EYVL L 174, 27.6.2001, s. 1.

(172) Kesäkuussa 2014 kaikki EU:n jäsenvaltiot Itävaltaa, Belgiaa ja Tanskaa lukuun ottamatta olivat todisteiden vastaanottamista koskevan Haagin yleissopimuksen sopimuspuolia.

(173) Katso Euroopan siviilioikeudellisen atlaksen verkkosivut osoitteessa http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/te_information_fi.htm?countrySession=15&

vastaanottotodistusta sekä pyyntöä koskevien lisätietojen pyytämistä ja pyynnön täyttämistä varten. Pynnön vastaanottaneen tuomioistuimen on täytettävä todisteiden vastaanottamista koskeva pyyntö viipymättä ja viimeistään 90 päivän kuluessa pyynnön saapumisesta. Jos tämä ei onnistu, pyynnön vastaanottaneen tuomioistuimen on ilmoitettava asiasta pyynnön esittäneelle tuomioistuimelle ja mainittava pyynnön täyttämisen estäneet syyt.

10.2.3. Pynnön epääminen

Todistajan kuulemista koskevaa pyyntöä ei täytetä, jos asianomainen henkilö vetoaa oikeuteen kieltäytyä todistamasta tai todistamiskieltoon joko pyynnön vastaanottaneen tuomioistuimen jäsenvaltion tai pyynnön esittäneen tuomioistuimen jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, ja jos tällaisesta oikeudesta on ilmoitettu pyynnössä tai jos pyynnön esittänyt tuomioistuin on tarvittaessa vahvistanut ne pyynnön vastaanottaneen tuomioistuimen pyynnöstä. Muutoin todisteiden vastaanottamista koskeva pyyntö voidaan evätä vain muutamissa poikkeustapauksissa.

10.2.4. Asianosaisten ja pyynnön esittäneen tuomioistuimen läsnäolo todisteita vastaanotettaessa

Pynnön esittäneen tuomioistuimen on todisteiden vastaanottamispyynnössään ilmoitettava, ovatko oikeudenkäynnin asianosaiset ja/tai heidän edustajansa läsnä tai pyydetäänkö heidät paikalle. Pynnön vastaanottaneen tuomioistuimen on ilmoitettava asianosaisille ja heidän edustajilleen todisteiden vastaanottamisen päivämäärä, aika ja paikka. Samalla sen on ratkaistava, voidaanko heidän pyyntönsä aktiivisesta osallistumisesta hyväksyä ja millä edellytyksillä hyväksyminen on mahdollista. Myös pyynnön esittäneen

tuomioistuimen edustajilla, oikeuslaitoksen jäsenet mukaan luettuina, on oikeus olla läsnä todisteita vastaanotettaessa sekä osallistua aktiivisesti, jos se on pyynnön vastaanottaneen tuomioistuimen jäsenvaltion lainsäädännön ja kyseisen tuomioistuimen määrittelemien edellytysten mukaista.

10.2.5. Pynnön täyttäminen

Pynnön vastaanottaneen tuomioistuimen on täytettävä pyyntö oman jäsenvaltionsa lainsäädäntöä noudattaen. Todisteiden vastaanottaminen voidaan tehdä myös pyynnön esittäneen tuomioistuimen jäsenvaltion lainsäädännössä säädettyä erityistä menettelyä noudattaen, jos pyynnön esittänyt tuomioistuin sitä pyytää. Jos tällainen menettely ei ole ristiriidassa pyynnön vastaanottaneen tuomioistuimen kansallisen lainsäädännön kanssa, sen on noudatettava pyyntöä.

10.2.6. Viestintätekniikan käyttö

Asetuksessa säädetään, että todisteita voidaan vastaanottaa käyttämällä viestintätekniikkaa, erityisesti tele- ja videoneuvotteluja. Pynnön vastaanottaneen tuomioistuimen on noudatettava pyyntöä, jollei se ole ristiriidassa pyynnön vastaanottaneen tuomioistuimen kansallisen lainsäädännön kanssa tai aiheuta merkittäviä käytännön vaikeuksia. Jos pyynnön esittäneellä tai vastaanottaneella tuomioistuimella ei ole käytössään edellä mainittuja teknisiä välineitä, tuomioistuimet voivat keskinäisestä sopimuksesta ottaa ne käyttöön.

10.2.7. Välitön todisteiden vastaanottaminen

Pyyntö saada vastaanottaa välittömästi todisteita esitetään pyynnön vastaanottaneen jäsenvaltion keskuselimelle tai toimivaltaiselle viranomaiselle, ja se voidaan evätä vain poikkeustapauksissa. Välitön todisteiden vastaanottaminen on mahdollista vain, jos se voidaan suorittaa vapaaehtoisesti ja turvautumatta pakkotoimiin. Pynnön vastaanottaneen jäsenvaltion keskuselimen tai toimivaltaisen viranomaisen on 30 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta ilmoitettava pyynnön esittäneelle tuomioistuimelle, täytetäänkö pyyntö, ja tarvittaessa ne edellytykset, joilla pyyntö sen kansallisen lainsäädännön mukaan täytetään. Todisteet vastaanottaa pyynnön esittäneen tuomioistuimen kansallisen lainsäädännön mukaisesti nimettävä lainkäyttöhenkilöstöön kuuluva henkilö tai muu henkilö, esimerkiksi asiamies tai asiantuntija.

10.2.8. Todisteiden vastaanottamisesta aiheutuvat kulut

Pyynnön täyttäminen ei saa johtaa maksujen tai kulujen korvaamista koskeviin vaatimuksiin. Jos pyynnön vastaanottanut tuomioistuin sitä pyytää, pyynnön esittäneen tuomioistuimen on kuitenkin viipymättä huolehdittava seuraavien kulujen korvaamisesta:

- asiantuntijoille ja tulkeille maksetut palkkiot ja
- kulut, joita aiheutuu pyynnön esittäneen tuomioistuimen pyydettyä jonkin erityisen menettelyn noudattamista todisteiden vastaanottamisessa (10 artiklan 3 ja 4 kohta).

Ainoastaan asiantuntijalausuntoa pyydetessä pyynnön vastaanottanut tuomioistuin voi pyytää suorittamaan ennakkomaksun tällaisen lausunnon aiheuttamista kuluista.

Huom. Euroopan oikeudellisen verkoston sivuilla on julkaistu käsikirjat todisteiden vastaanottamisesta ⁽¹⁷⁴⁾ ja videokonferenssien järjestämisestä ⁽¹⁷⁵⁾.

(174) Katso http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_taking_evidence_fi.pdf

(175) Katso http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_videoconferencing_fi.pdf

Oikeusapu

11.1. Taustaa

Sisärajattomassa Euroopan unionissa syntyy valitettavasti tilanteita, joissa EU:n kansalaiset ja yritykset saattavat joutua asianosaisiksi muussa kuin kotijäsenvaltiossa tuomioistuimessa käytävässä oikeusriidassa, jossa ne perivät maksamattomia saatavia tai yrittävät ratkaista oikeudenkäynnissä riita-asian. Rajat ylittävät riita-asiat saattavat koskea yksityishenkilöitä, joilla on käytettävissään vain vähän varallisuutta oikeudenkäyntikulujen maksamiseen. Oikeudenkäyntikulut voivat olla suuret niin rajat ylittävissä kuin muissakin oikeudenkäynneissä, erityisesti kun on kyse suurista vaateista. Useimmiten rajat ylittävä oikeudenkäynti edellyttää oikeudellista edustusta siinä jäsenvaltiossa, jossa asiaa käsitellään, mutta myös lakimiehen oikeudellista neuvontaa asianosaisen omassa kotivaltiossa; lisäksi rajat ylittävien oikeudenkäyntien asianosaisille voi aiheutua lisäkustannuksia esimerkiksi asiakirjojen käännöksistä, läsnäolosta suullisissa kuulemistilaisuuksissa sekä muista kuluista.

11.2. Oikeusapudirektiivi ⁽¹⁷⁶⁾

11.2.1. Yleiskatsaus

Neuvosto antoi oikeusapua koskevan direktiivin tammikuussa 2003, jotta voitaisiin poistaa jäljellä olevat oikeusavun saatavuutta koskevat esteet. Direktiiviä sovelletaan unionin kansalaisiin ja kolmansien valtioiden kansalaisiin, jotka asuvat vakituisesti ja laillisesti jossakin jäsenvaltiossa

ja jonka nojalla heillä on oikeus oikeusapuun samalla tavoin kuin sen jäsenvaltion kansalaisilla, jossa tuomioistuin on koolla. Direktiivin tavoitteena on näin ollen parantaa luonnollisten henkilöiden oikeussuojakeinoja rajat ylittävissä riita-asioissa EU:n alueella vahvistamalla oikeusavun saatavuutta koskevat yhteiset vähimmäissäännöt kyseisten riita-asioiden asianosaisia varten. Direktiiviä sovelletaan kaikissa EU:n jäsenvaltioissa Tanskaa lukuun ottamatta.

Esimerkki

A, joka on jäsenvaltiossa 1 asuva EU:n kansalainen, on saanut ilmoituksen siitä, että häntä vastaan on nostettu jäsenvaltiossa 2 kanne, jossa häneltä vaaditaan 235 000 euron korvausta menetyksistä, vammoista ja vahingoista, jotka hänen 12-vuotiaan poikansa väitetään aiheuttaneen jäsenvaltiossa 2 vietetyn perheloman aikana. A:lla ei ole poikaa vaan kaksi tytärtä. A haluaa luonnollisesti puolustautua asiassa. Hänen tiedusteluihinsa on vastattu, että jäsenvaltion 2 asianajotoimisto on valmis ottamaan asian käsiteltäväkseen, mutta pyytää palkkiona vähintään 8 000 euroa, joista vain pieni osa voidaan saada takaisin kantajalta, jos kanne hylätään. A:n ja hänen perheensä nettokuukausitulot ovat 1 850 euroa. He ovat huolissaan oikeudenkäynnin kustannuksista eivätkä tiedä, miten huolehtia puolustukseen liittyvistä kuluista tai olla yhteydessä jäsenvaltion 2 paikallisiin asianajajiin, jotka voisivat auttaa heitä ja hoitaa asian käsittelyn edullisemmin

(176) Oikeussuojakeinojen parantamisesta rajat ylittävissä riita-asioissa vahvistamalla oikeusapuun kyseisissä riita-asioissa liittyvät yhteiset vähimmäisvaatimukset 27 päivänä tammikuuta 2003 annettu neuvoston direktiivi 2002/8/EY, EYVL L 26, 31.1.2003, s. 41.

tai oikeusavun turvin. Myös vastineen jättämisen määräaika lähestyy, koska jäsenvaltion 2 tuomioistuimen asettama aikaraja on umpeutumassa.

A:n tilanne on esimerkki niistä vaikeuksista ja esteistä, joita rajat ylittävissä oikeusriidoissa asianosaisina olevat eri jäsenvaltioiden kansalaiset usein kohtaavat. Tämä koskee erityisesti tilanteita, joissa joutuu vastaamaan kanteeseen, joka on nostettu toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa, koska se yleensä edellyttää oikeudellista neuvontaa ja edustusta kahdessa eri jäsenvaltiossa niihin liittyvine kustannuksineen. Sen lisäksi, että kielimuurit saattavat edellyttää kallista asiakirjojen käännättämistä, lisäkustannuksia saattavat aiheuttaa esimerkiksi asiantuntijalausunnat, todistajien kuuleminen ja se, että asianosaisen on tultava henkilökohtaisesti paikalle toisen jäsenvaltion tuomioistuimeen. Jäsenvaltio 2:ssa annettavasta oikeusavusta voisi olla hyötyä A:lle, jos hän löytää asianajajan, joka ottaa asian käsiteltäväkseen oikeusavun turvin. EU:n direktiivi antaa A:lle saman oikeuden oikeusapuun kyseisessä jäsenvaltiossa kuin jos hän asuisi siellä.

11.2.2. Soveltamisala

Direktiiviä sovelletaan siviili- ja kauppaoikeudellisissa riita-asioissa, joissa oikeusapua hakeva osapuoli on unionin kansalainen tai hänen koti- tai asuinpaikkansa on muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa tuomioistuin on koolla tai jossa ratkaisu pannaan täytäntöön. Direktiivillä pyritään edistämään maksuttoman oikeusavun käyttöä rajat ylittävissä riita-asioissa niiden luonnollisten henkilöiden hyväksi, joilla ei ole riittäviä varoja saada tarvitsemaansa apua, jotta heillä olisi todellinen mahdollisuus oikeussuojaan. Direktiivissä on lisäksi säännöksiä, joiden tarkoituksena on yksinkertaistaa ja nopeuttaa oikeusapuhakemusten toimittamista koordinoimalla jäsenvaltioiden välistä oikeudellista yhteistyötä.

11.2.3. Oikeus oikeusapuun

Oikeusavun voi myöntää tai evätä sen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, jossa oikeuskäsittely järjestetään tai jossa päätös pannaan täytäntöön. Apu koskee paitsi oikeuskäsittelyä myös tuomioiden ja virallisten asiakirjojen täytäntöönpanosta toisessa jäsenvaltiossa aiheutuvia kustannuksia sekä tuomioistuinten ulkopuolisia menettelyjä, jos asianosaiset on lain nojalla tai tuomioistuimen määräyksellä velvoitettu käyttämään niitä. Oikeusapu takaa oikeudellisen avustamisen ja edustuksen oikeudenkäynnissä sekä oikeusavun saajalle aiheutuneet kulut, samoin kuin riita-asian rajat ylittävään luonteeseen liittyvät kustannukset, kuten tulkkauksesta ja vaadittujen asiakirjojen käännättämisestä aiheutuneet kulut tai matkakulut.

11.2.4. Oikeusapuhakemus

Edunsaajan koti- tai asuinpaikkajäsenvaltion on tarjottava oikeusapuhakemuksen valmistelun ja sen oikeudenkäyntivaltioon toimittamisen edellyttämät palvelut. Jäsenvaltioiden on nimettävä viranomaiset, jotka ovat toimivaltaisia toimittamaan (lähettävät viranomaiset) ja vastaanottamaan (vastaanottavat viranomaiset) oikeusapua koskevan hakemuksen. Oikeusapuhakemusten toimittamisen helpottamiseksi on laadittu vakiolomake oikeusapuhakemuksia ja niiden lähettämistä varten.⁽¹⁷⁷⁾

(177) Ks. oikeusapuhakemusten siirtoon tarvittavan lomakkeen laatimisesta neuvoston direktiivin 2003/8/EY mukaisesti 26 päivänä elokuuta 2005 tehty komission päätös 2005/630/EY; EUVL L 225, 31.8.2005, s. 23 (lomakkeen voi ladata Euroopan oikeusportaalin verkkosivustolta osoitteesta https://e-justice.europa.eu/content_legal_aid_forms-157-fi.do) ja oikeussuojakeinojen parantamisesta rajat ylittävissä riita-asioissa vahvistamalla oikeusapuun kyseisissä riita-asioissa liittyvät yhteiset vähimmäisvaatimukset annetun neuvoston direktiivin 2003/8/EY mukaisen vakiolomakkeen laatimisesta oikeusapuhakemuksia varten 9 päivänä marraskuuta 2004 tehty komission päätös 2004/844/EY (myös tämän lomakkeen voi ladata Euroopan oikeusportaalin verkkosivustolta osoitteesta https://e-justice.europa.eu/content_legal_aid_forms-157-fi.do).

Sovittelu

12.1. Tuomioistuinlaitoksen ulkopuolinen riitojenratkaisu – vaihtoehtoiset riidanratkaisumenetelmät siviili- ja kauppaoikeuden alalla Euroopan unionissa

Vaihtoehtoiset riidanratkaisumenettelyt ovat tuomioistuimen ulkopuolisia menettelyjä, joilla ratkaistaan siviiliasioita tai kaupallisia riitoja. Ne edellyttävät yleensä riidan osapuolten yhteistyötä niiden välisen riidan ratkaisemiseksi puolueettoman kolmannen osapuolen avulla. Vaihtoehtoisia riidanratkaisumenettelyjä pidetään olennaisena osana pyrkimystä luoda EU:lle oikeudenmukaiset ja tehokkaat riidanratkaisumekanismit.

12.2. Eurooppalaiset menettelysäännöt sovittelijoille

Komissio on ollut aloitteellinen vaihtoehtoisia riidanratkaisumenettelyjä koskevan toimintalinjan kehittämisessä EU:ssa. Ensiksi komissio avusti eurooppalaisten menettelysääntöjen julkaisemisessa sovittelijoille. Säännöt hyväksyttiin sovittelijoiden asiantuntijakokouksessa Brysselissä heinäkuussa 2004.⁽¹⁷⁸⁾ Menettelysäännöissä vahvistetaan useita periaatteita sovellettaviksi erilaisissa siviili- ja kauppaoikeuden alaan liittyvissä sovittelutilanteissa. Suuri määrä yksittäisiä sovittelijoita ja sovittelijajärjestöjä on sitoutunut noudattamaan menettelysääntöjä, mutta niiden noudattaminen ei vaikuta kansalliseen lainsäädäntöön tai eriammattialoja koskeviin sääntöihin.

12.3. EU:n sovitteludirektiivi

12.3.1. Direktiivin tausta ja tavoitteet

Hieman sen jälkeen kun menettelysäännöt oli julkaistu, komissio esitti Euroopan parlamentille ja neuvostolle ehdotuksen direktiiviksi tietyistä sovittelun näkökohdista siviili- ja kauppaoikeuden alalla. Direktiivi annettiin 21. toukokuuta 2008 ja jäsenvaltioiden oli määrä saattaa se osaksi kansallista lainsäädäntöä 21. toukokuuta 2011 mennessä.⁽¹⁷⁹⁾ Direktiivissä ei nimenomaisesti säädetä eurooppalaisten menettelysääntöjen laatimisesta. Sen pääasiallinen tarkoitus oli vahvistaa sovittelun merkitystä ja laatua koskevat vähimmäisvaatimukset sekä varmistaa, että sovittelu ja tuomioistuin käsittely ovat tasapainoisessa suhteessa toisiinsa. Taustalla oli pyrkimys edistää vaihtoehtoisten riidanratkaisumenettelyjen saatavuutta ja sovittelun käyttöä riitojen ratkaisemisessa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa.

12.3.2. Rajat ylittävät riidat – 2 artikla

Direktiiviä sovelletaan vain rajat ylittävien riitojen sovitteluun. Direktiivissä rajat ylittävällä riidalla tarkoitetaan riitaa, jossa vähintään yhden osapuolen koti- tai asuinpaikka sijaitsee muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa jonkin toisen osapuolen koti- tai asuinpaikka sijaitsee. Tämä määritellään jonakin seuraavista ajankohdista:

- kun osapuolet sopivat sovittelusta
- kun tuomioistuin päättää sovittelun aloittamisesta

(178) Ks. http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_fi.pdf.

(179) Kaikki jäsenvaltiot eivät olleet saattaneet direktiiviä osaksi kansallista lainsäädäntöä määräpäivään mennessä.

- kun osapuolten on aloitettava sovittelu kansallisen lainsäädännön mukaan, tai
- kun tuomioistuin kehottaa asianosaisia käyttämään sovittelua riidan ratkaisemiseksi.

Direktiivin mukaan rajat ylittävänä pidetään myös tilannetta, jossa osapuolet eivät pääse yhteisymmärrykseen ja seuraa sovittelun jälkeinen oikeudenkäynti tai välimiesmenettely. Jos oikeudenkäynti tai välimiesmenettely pidetään muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa osapuolilla oli koti- tai asuinpaikka sovittelun alkamisajankohtana, riita-asiaa pidetään rajat ylittävänä luottamuksellisuutta ja määrä- ja vanhentumisaikoja koskevien direktiivin säännösten osalta.

12.3.3. Sovittelun laatu – 4 artikla

Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on kaikilla tarkoituksenmukaisiksi katsomillaan keinoilla edistettävä sovittelijoita ja sovitteluorganisaatioita koskevien menettelysääntöjen noudattamista ja kehittämistä. Jäsenvaltioita kehoitetaan myös yleisesti edistämään muita sovittelupalvelujen tarjontaan ja sovittelijoiden koulutukseen sovellettavia laadunvalvontakeinoja.

12.3.4. Sovittelun käyttäminen – 5 artikla

Direktiivissä säädetään, että tuomioistuimet voivat kehottaa niissä vireillä olevien riita-asioiden asianosaisia käyttämään sovittelua riidan ratkaisemiseksi tai osallistumaan sovittelun käyttöä koskevaan tiedotustilaisuuteen. Tämä ei estä jäsenvaltioita tekemästä sovittelun käyttöä pakolliseksi tai liittämään siihen erilaisia kannustimia tai seuraamuksia, kunhan näin ei estetä saattamasta asiaa tuomioistuimen ratkaistavaksi.

12.3.5. Sovittelulla aikaansaatujen sopimusten täytäntöönpano – 6 artikla

Direktiivin 6 artiklan tärkeän säännöksen mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että sovittelulla aikaansaatua sopimus voidaan tietyn vähäisin poikkeuksin vahvistaa täytäntöönpanokelpoiseksi toisen osapuolen pyynnöstä ja toisen suostumuksella. Täytäntöönpanokelpoisuus voidaan vahvistaa tuomioistuimen päätöksellä tai muulla tavoin sen jäsenvaltion oikeusjärjestelmän mukaisesti, jossa pyyntö on esitetty, kuten notaarin vahvistamalla virallisella asiakirjalla. Kummassakin tapauksessa sovittelulla aikaansaatua sopimus on täytäntöönpanokelpoinen niiden unionin säädösten asiaa koskevien säännösten nojalla, joiden soveltamisalaan sopimuksen kohde kuuluu. Näin ollen esimerkiksi sopimus rajat ylittävän sopimusriidan ratkaisemiseksi olisi täytäntöönpanokelpoinen Bryssel I -asetuksen tai eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen nojalla.

12.3.6. Sovittelun luottamuksellisuus – 7 artikla

Yksi sovittelun eduista on sen luottamuksellisuus osapuolten välillä ja suhteessa sovittelijaan. Sovittelun luottamuksellisuudesta säädetään joidenkin jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmissä; on myös hyvin yleinen käytäntö, että sovittelun osapuolet tekevät sovittelua koskevan sopimuksen, jonka yhtenä ehtona on menettelyn luottamuksellisuus. Direktiivissä velvoitetaan jäsenvaltiot huolehtimaan tältä osin siitä, että sovittelijat tai sovittelumennettelyyn osallistuvat henkilöt eivät ole velvollisia todistamaan oikeudenkäynnissä tai välimiesmenettelyssä sovitteluun liittyvistä seikoista, paitsi jos osapuolet niin sopivat tai se on tarpeen yleiseen järjestykseen liittyvistä pakottavista syistä, esimerkiksi kun todistamisella suojataan lapsen etua.

12.3.7. Toimien määrä- ja vanhentumisajat – 8 artikla

Yksi mahdollisista ongelmista sovittelun käynnistämisessä on tilanne, jossa määrä- tai vanhentumisaika on umpeutumassa ja umpeutuu todennäköisesti sovittelun kuluessa. Sovittelusta ei yleensä seuraa määräajan keskeytymistä jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön mukaan. Siksi 8 artiklassa edellytetään jäsenvaltioiden huolehtivan siitä, ettei määrä- tai vanhentumisaikojen umpeutuminen direktiivin soveltamisalaan kuuluvan sovittelumenettelyn aikana johda asiaa koskevan lain mukaan siihen, ettei sovittelun osapuoli voi enää panna vireille oikeudenkäyntiä tai välimiesmenettelyä. Säännöksen tarkoituksena on myös poistaa yksi mahdollisista sovittelumenettelyä haittaavista oikeudellisista esteistä.

12.3.8. Sovittelusta tiedottaminen – 9 artikla

Tehdäkseen sovittelua yleisesti tunnetuksi, jäsenvaltioiden on edistettävä tiedottamista siitä, miten sovittelijoihin ja sovitteluorganisaatioihin voidaan ottaa yhteyttä. Lisäksi komission on saatava jäsenvaltioilta tieto siitä, mitkä tuomioistuimet voivat vahvistaa sovittelulla aikaansaatuja sopimusten täytäntöönpanokelpoisuuden asetuksen 6 artiklan mukaisesti, ja julkaistava nämä tiedot. Tiedot on julkaistu Euroopan siviilioikeudellisen atlaksen verkkosivustolla.⁽¹⁸⁰⁾

(180) Ks. esimerkiksi tiedot täytäntöönpanosta Yhdistyneen kuningaskunnan lainkäyttöalueilla osoitteessa http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/me_competentauthorities_fi.jsp?countrySession=4&#statePage0

Tuomioiden täytäntöönpano

13.1. Taustaa

Kuten edellä⁽¹⁸¹⁾ on todettu, uudelleenlaaditun Bryssel I -asetuksen, eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen, eurooppalaisen maksamismääräyksen ja eurooppalaisen vähäisiin vaatimuksiin sovellettavan menettelyn ansiosta velkojat, joilla on maksamattomia saatavia ja joilla on yhdessä jäsenvaltiossa täytäntöönpanokelpoinen määräys, voivat viedä määräyksen kohtuullisen yksinkertaisesti ja edullisesti toiseen jäsenvaltioon täytäntöönpanoa varten siten, että se edellyttää vain vähän tai ei lainkaan lisämenettelyjä. Määräyksen varsinainen täytäntöönpano kuuluu kuitenkin edelleen kansallisen lainsäädännön alaan, ja täytäntöönpanomenettelyt vaihtelevat suuresti eri jäsenvaltioissa.

Kansalliset oikeusjärjestelmät eroavat toisistaan etenkin turvaamistoi-
menpiteiden määräämis- ja täytäntöönpanoedellytysten osalta. Nykyisin väliaikaisten toimenpiteiden määrääminen toisessa jäsenvaltiossa olevan velallisen omaisuuden turvaamiseksi on velkojalle vaivalloisempaa ja kalliimpaa, ja lisäksi menettely on aikaa vievä. Tämä on ongelmallista, sillä usein on välttämätöntä saada nopeasti ja vaivattomasti käyttöön väliaikaisia toimenpiteitä, joilla varmistetaan, ettei velallinen voi siirtää tai hävittää omaisuuttaan ennen kuin pääasiassa on annettu tuomio ja se on pantu täytäntöön. Tämä on erityisen tärkeää, kun on kyse pankkitileillä olevista varoista. Tällä hetkellä velalliset voivat helposti välttää täytäntöönpanotoimenpiteet siirtämällä rahansa nopeasti yhdessä jäsenvaltiossa sijaitsevalta pankkitililtä toiseen jäsenvaltioon. Velkojan taas on vaikea saada velallisen ulkomaista pankkitiliä suljetuksi turvataksaan saatavansa maksamisen. Velkojat eivät siis joko pysty perimään saataviaan ulkomailla tai katsovat, ettei perintä kannata, ja poistavat ne kirjanpidosta. Näillä perusteilla komissio laati ehdotuksen eurooppalaisesta tilivarojen turvaamismääräyksestä,

(181) Tämän oppaan 3.5. kohdassa.

jotta estettäisiin rahojen siirtäminen pankkitileiltä velkojien vahingoksi. Ehdotukseen perustuva asetus annettiin 15. toukokuuta 2014 ja sitä sovelletaan 18. tammikuuta 2017 alkaen.⁽¹⁸²⁾

13.2. Eurooppalainen tilivarojen turvaamismääräys

13.2.1. Alueellinen soveltamisala

Asetus sitoo kaikkia EU:n jäsenvaltioita lukuun ottamatta Tanskaa ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa, jotka eivät osallistuneet asetuksen antamiseen⁽¹⁸³⁾. Velkoja, jolla on kotipaikka sellaisessa jäsenvaltiossa, jota asetus ei sido, tai EU:n ulkopuolisessa valtiossa, ei voi hyödyntää menettelyä, vaikka toimivaltainen tuomioistuin tai asianomainen tili tai asianomaiset tilit sijaitsisivat jäsenvaltiossa, jota kyseinen asetus sitoo⁽¹⁸⁴⁾. Turvaamismääräystä voidaan käyttää ainoastaan sellaisia pankkitilejä vastaan, jotka sijaitsevat yhdessä tai useammassa jäsenvaltiossa, jota asetus sitoo.⁽¹⁸⁵⁾ Tilien ei kuitenkaan tarvitse olla EU:ssa sijaitsevassa pankissa edellyttäen, että ne ovat siinä tapauksessa EU:ssa sijaitsevan siviili liikkeen tilejä.⁽¹⁸⁶⁾ Turvaamismääräystä käytetään ainoastaan rajat ylittävissä asioissa⁽¹⁸⁷⁾. Rajat ylittävällä asialla tarkoitetaan asiaa,

(182) Eurooppalaisen tilivarojen turvaamismääräysmenettelyn käyttöön ottamisesta rajat ylittävää velkojen perintää varten siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa 15 päivänä toukokuuta 2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 655/2014.

(183) Ks. johdanto-osan 49–51 kappale. SEU- ja SEUT-sopimukseen liitetyn pöytäkirjan N:o 21 nojalla Yhdistynyt kuningaskunta voi osallistua asetuksen soveltamiseen tulevaisuudessa.

(184) Ks. 4 artiklan 6 kohta.

(185) Ks. 1 artiklan 1 kohta ja 2 artiklan 2 kohta.

(186) Ks. 2 artiklan 2 kohta.

(187) Määritelmä on esitetty 3 artiklassa.

jossa turvaamismääräyksen kohteena oleva yksi tai useampi pankkitili sijaitsee jossain muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jonka tuomioistuimelle turvaamismääräystä koskeva hakemus tehdään, tai velkojan kotipaikan jäsenvaltiossa.

Esimerkkejä rajat ylittävistä asioista

Esimerkki 1 – Velkojalla on kotipaikka jäsenvaltiossa A, jota asetus sitoo. Velkojalla on kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama tuomio, jossa velallinen määrätään maksamaan hänelle 100 000 euroa. Velallisella on pankkitilejä kolmessa muussa jäsenvaltiossa (B, C ja D), joita kaikkia asetus sitoo. Velkoja haluaa toteuttaa toimia kunkin tilin turvaamiseksi eurooppalaisella tilivarojen turvaamismääräyksellä. Hänen on tehtävä määräystä koskeva hakemus tuomioistuimelle jäsenvaltiossa A, jossa tuomio annettiin.

Esimerkki 2 – Velkoja, jolla on kotipaikka jäsenvaltiossa A, haluaa nostaa jäsenvaltiossa B asuvaa velallista vastaan kanteen, jossa tätä vaaditaan maksamaan 250 000 euroa, ja varmistaa kyseisen kanteen lopputuloksen eurooppalaisella tilivarojen turvaamismääräyksellä. Velallisella on pankkitilit jäsenvaltioissa B ja C. Velkojan on haettava eurooppalaista tilivarojen turvaamismääräystä sen jäsenvaltion tuomioistuimesta, jolla on toimivalta ratkaista pääasia. Hän ei kuitenkaan voi hakea määräystä jäsenvaltiosta B, vaikka sen tuomioistuimilla on toimivalta ratkaista pääasia, koska kaikkien määräyksen kohteena olevien tilien on sijaittava muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jonka tuomioistuimelta eurooppalaista tilivarojen turvaamismääräystä haetaan.

Esimerkkejä muista kuin rajat ylittävistä asioista

Esimerkki 3 – Velkojalla on kotipaikka jäsenvaltiossa A ja hänellä on siellä laadittu virallinen asiakirja, jonka mukaan myös jäsenvaltiossa A asuva velallinen on velvollinen maksamaan takaisin 150 000 euron summan. Velkoja on tietoinen siitä, että velallisella on pankkitilejä jäsenvaltioissa A ja B. Tuomioistuimet, joilla on toimivalta antaa eurooppalainen tilivarojen turvaamismääräys, olisivat tuomioistuimet jäsenvaltiossa A, jossa virallinen asiakirja on annettu. Velkoja ei voi hakea eurooppalaista tilivarojen turvaamismääräystä jäsenvaltiossa A oleville tileille, koska hakemuksen takia asia ei kuuluisi rajat ylittäviä asioita koskevan määritelmän piiriin. Velkoja voisi kuitenkin hakea eurooppalaista tilivarojen turvaamismääräystä jäsenvaltiossa B sijaitsevalle tilille.

Esimerkki 4 – Velkojalla on kotipaikka jäsenvaltiossa A ja hän vaatii velalliselta oikeudessa 150:tä miljoonaa euroa viallisten junien toimittamisesta. Velkoja on tietoinen siitä, että velallisella on tilejä useissa jäsenvaltioissa, myös jäsenvaltiossa A, mutta on epävarma siitä, millä niistä on eniten varoja. Velkoja haluaa hakea eurooppalaista tilivarojen turvaamismääräystä kaikille velallisen tileille, mutta voi tehdä niin vain jäsenvaltiossa A. Asia ei kuulu rajat ylittävän asian määritelmän piiriin, koska osa tileistä sijaitsee siinä jäsenvaltiossa, jossa velkojalla on kotipaikka, tai siinä jäsenvaltiossa, jonka tuomioistuimella on toimivalta ottaa hakemus käsiteltäväksi. Jotta asia kuuluisi asetuksen soveltamisalaan, velkojan olisi jätettävä jäsenvaltiossa A sijaitsevat tilit eurooppalaista tilivarojen turvaamismääräystä koskevan hakemuksen ulkopuolelle.

13.2.2. Aineellinen soveltamisala ja saatavuus

Menettelyä voidaan käyttää rahallisiin vaateisiin siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa. Osa asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle jätetyistä asioista vastaa Bryssel I -asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle jätettyjä asioita.⁽¹⁸⁸⁾ Menettelyllä ei myöskään voida turvata varoja niiden pankkien tileillä, joihin ei kansallisen lainsäädännön nojalla saa kohdistaa ulosottoa,⁽¹⁸⁹⁾ eikä rahaviranomaisena toimivien keskuspankkien pankkitileillä eikä niissä olevilla pankkitileillä.⁽¹⁹⁰⁾ Velkoja voi käyttää menettelyä joko ennen määräyksen saamista tai sen jälkeen.⁽¹⁹¹⁾ Sitä voidaan käyttää myös virallisessa asiakirjassa ilmoitetun tai tuomioistuimessa tehtyyn sovintoon sisältyvän velvoitteen täytäntöön panemiseksi.⁽¹⁹²⁾ Velkoja voi käyttää asetuksessa säädettyä menettelyä vaihtoehtona jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön mukaisille menettelyille.⁽¹⁹³⁾

13.3. Toimivalta

Jos velkoja ei vielä ole saanut tuomiota, tuomioistuimessa tehtyä sovintoa tai virallista asiakirjaa, niillä jäsenvaltion tuomioistuimilla, jotka ovat toimivaltaisia ratkaisemaan pääasian, on toimivalta antaa turvaamismääräys.⁽¹⁹⁴⁾ Asetuksessa on annettu erityissäännöksiä velallisista,

(188) Ks. 2 artiklan 2 kohdassa oleva luettelo; soveltamisalaan eivät kuulu myöskään vero-, tulli- ja hallinto-oikeudelliset asiat eikä julkisen vallan käyttö.

(189) 2 artiklan 3 kohta.

(190) 2 artiklan 4 kohta.

(191) Ks. 5 artikla.

(192) Ks. edellinen alaviite; ks. myös 4 artiklan 9 ja 10 kohdassa esitetyt määritelmät.

(193) Ks. 1 artiklan 2 kohta.

(194) 6 artiklan 1 kohta.

jotka ovat kuluttajia. Näiden säännösten nojalla ainoastaan velallisen kotijäsenvaltion tuomioistuimilla on toimivalta velkojaa vastaan.⁽¹⁹⁵⁾ Velkojan saatua tuomion, tuomioistuimessa tehdyn sovinnon tai virallisen asiakirjan, toimivalta on sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa kyseinen tuomio tai virallinen asiakirja annettiin tai sovinto tehtiin.⁽¹⁹⁶⁾

13.4. Eurooppalaisen tilivarojen turvaamismääräyksen saaminen

13.4.1. Menettelyn luonne

Eurooppalaisen tilivarojen turvaamismääräyksen saamista koskeva menettely on luonteeltaan ex parte -menettely sen varmistamiseksi, ettei velallinen saa tietoonsa velkojan aikomusta ennen määräyksen antamista eikä siten pysty siirtämään varoja saatuaan siitä tiedon. Määräyksen antaa aina tuomioistuin. Tuomioistuin käsittelee asian lähtökohtaisesti niiden kirjallisten todisteiden pohjalta, jotka velkoja toimittaa hakemuksessa tai sen mukana. Jos tuomioistuin tarvitsee velkojalta lisätodisteita, niiden on oltava asiakirjatodisteita. Tuomioistuin voi järjestää velkojan, asiantuntijoiden tai todistajien suullisen kuulemisen, jossa käytetään tarvittaessa viestintätekniikkaa. Tuomioistuimen on annettava määräys tiettyjen asetuksessa säädettyjen määräaikaisten kuluessa.

(195) 6 artiklan 2 kohta.

(196) 6 artiklan 3 kohta.

13.4.2. Velkojalle asetetut edellytykset

Turvaamismääräys annetaan vain, jos velkoja on esittänyt riittävät todisteet siitä, että hänen vaatimukselleen on saatava nopeasti oikeussuojaa. Velkojan on saatava tuomioistuin vakuuttuneeksi siitä, että on olemassa todellinen riski siitä, että ilman määräyksen antamista hänen vaatimuksensa täytäntöönpano estyy tai olennaisesti vaikeutuu.⁽¹⁹⁷⁾ Jos velkoja tekee hakemuksen ennen tuomion saamista, tuomioistuimen on myös vakuututtava siitä, että hän todennäköisesti menestyy pääasiavaatimuksessaan.⁽¹⁹⁸⁾ Johdanto-osassa selvennetään, että täytäntöönpano estyy tai olennaisesti vaikeutuu, koska on olemassa todellinen riski siitä, että velallinen on epätavallisessa määrin tai epätavallisin toimin hävittänyt, piilottanut tai hukannut varansa tai luovuttanut ne alle niiden arvon. Velallisen huonon tai heikentyvän taloudellisen tilanteen ei pitäisi muodostaa riittävää perustetta määräyksen antamiselle. Tuomioistuin voi kuitenkin ottaa nämä tekijät huomioon riskin olemassaoloa koskevassa kokonaisarviossa.

13.4.3. Vakuuden antaminen

Tuomioistuin voi vaatia velkojaa antamaan vakuuden, jolla turvataan velalliselle turvaamismääräyksen johdosta mahdollisesti aiheutuvien vahinkojen korvaaminen myöhemmin. Tuomioistuimen on voitava määrätä vakuus harkintansa mukaan. Jollei mahdollisen vahingon arvosta ole erityisiä todisteita, sen olisi vakuuden suuruutta määrittäessään pidettävä ohjenuoranaan määrää, jolle määräys on tarkoitus antaa.

(197) 7 artiklan 1 kohta.

(198) 7 artiklan 2 kohta.

Vakuus olisi annettava säännönmukaisesti tapauksissa, joissa velkoja ei ole vielä saanut tuomiota, tuomioistuimessa tehtyä sovintoa tai virallista asiakirjaa, jossa velallista vaaditaan maksamaan velkojan vaatimus. Tuomioistuin voi kuitenkin poikkeuksellisesti luopua vaatimuksesta tai vaatia määrältään pienempää vakuutta, jos se katsoo, että tällaisen vakuuden antaminen on epäasianmukaista asiaan liittyvissä olosuhteissa, esimerkiksi, jos velkojalla on näkemyksensä tueksi erityisen vankkaa näyttöä mutta ei riittäviä varoja vakuuden antamiseksi⁽¹⁹⁹⁾.

Tapauksissa, joissa velkoja on jo saanut tuomion, tuomioistuimessa tehdyn sovinnon tai virallisen asiakirjan, vakuuden vaatiminen olisi jätettävä tuomioistuimen harkintaan. Vakuuden antaminen voi esimerkiksi olla aiheellista, kun tuomio, johon eurooppalainen tilivarojen turvaamismääräys perustuu, ei ole vielä täytäntöönpanokelpoinen tai on vain väliaikaisesti täytäntöönpanokelpoinen vireillä olevan muutoksenhaun vuoksi.

13.4.4. Menettelyn määrääjat

Hakemus toimitetaan komission vahvistamalla lomakkeella.⁽²⁰⁰⁾ Velkojan ei ole tarpeen antaa turvaamista edellyttävän tilin tai tilien tarkkoja tietoja, kuten tilinumeroa tai -numeroita. Riittää, että velkoja ilmoittaa sen pankin tai ne pankit, joissa tili tai tilit ovat. Hakemus ja liiteasiakirjat voidaan toimittaa sähköisesti, jos se hyväksytään sen jäsenvaltion menettelysäännöissä, jossa hakemus tehdään.⁽²⁰¹⁾ Turvaamismääräystä koskevasta hakemuksesta tehtävään päätökseen sovelletaan tilanteen mukaan eri määräaikoja. Jos velkoja ei ole vielä saanut täytäntöönpanokelpoista asiakirjaa, tuomioistuin

(199) Lisäesimerkkejä on annettu johdanto-osan 18 kappaleessa.

(200) Ks. 8 artiklan 1 kohta sekä 51 ja 52 artikla.

(201) Ks. 8 artiklan 4 kohta.

antaa päätöksensä kymmenennen työpäivän loppuun mennessä hakemuksen jättämisestä. Jos velkoja on jo saanut täytäntöönpanokelpoisen asiakirjan, tuomioistuimien antaa päätöksensä viidennen työpäivän loppuun mennessä hakemuksen jättämisestä. Jos suullinen kuuleminen järjestetään, tuomioistuimen olisi annettava päätöksensä viiden päivän kuluessa kuulemisesta, ja samoja määräaikoja sovelletaan päätökseen velkojalta vaadittavasta vakuudesta. Jos velkojan on annettava vakuus, päätös turvaamismääräystä koskevasta hakemuksesta on annettava viipymättä sen jälkeen, kun velkoja on antanut vaaditun vakuuden.

13.4.5. Pankkitilitietojen saatavuus

Kuten edellä on todettu, velkojalla ei tarvitse olla velallisen tilinumeroita, vaan asianomaisten pankkien nimi- ja osoitetiedot riittävät. Ellei velkoja tiedä, missä pankissa velallisella on tili tiettyssä jäsenvaltiossa, hän voi turvautua erityiseen menettelyyn saadakseen tietoa velallisen tilistä tai tileistä tekemällä sitä koskevan hakemuksen tuomioistuimelle, jolle turvaamismääräystä koskeva hakemus on tehty.⁽²⁰²⁾ Yleensä menettelyä tilitietojen saamiseksi voidaan käyttää vain, jos velkoja on saanut täytäntöönpanokelpoisen asiakirjan eli joko tuomion, tuomioistuimessa tehdyn sovinnon tai virallisen asiakirjan, jossa velallista vaaditaan maksamaan velkojan vaatimus. Jos velkojan asiakirja ei vielä ole täytäntöönpanokelpoinen, hän voi tehdä tilitietojen hankkimista koskevan hakemuksen, jos turvattava määrä on merkittävä ja hänellä on näyttöä siitä, että tilitietojen tarve on kiireellinen. Kiireellistä tarvetta voidaan perustella sen riskin olemassaololla, että ilman näitä tietoja hänen asemansa vaarantuu, mikä voisi johtaa hänen taloudellisen tilanteensa merkittävään

heikkenemiseen. Tietojen kalastelun välttämiseksi velkojan on perusteltava, miksi hän uskoo, että velallisella on tilejä tiettyssä jäsenvaltiossa.

13.5. Eurooppalaisen tilivarojen turvaamismääräyksen myöntämisen jälkeiset toimet

Eurooppalaiseen tilivarojen turvaamismääräysmenettelyyn sisältyy joitakin innovatiivisia piirteitä. Alkuperäisen hakemusmenettelyn *ex parte* -luonteen lisäksi määräys on pantava täytäntöön viipymättä ja mahdollisimman tehokkaasti. Kyseessä on ensimmäinen menettely, jossa EU mahdollistaa tuomioiden suoran täytäntöönpanon, ja siksi eurooppalaisen tilivarojen turvaamismääräyksen keskeisillä piirteillä on suuri merkitys.

13.5.1. Määräyksen muoto

Eurooppalainen tilivarojen turvaamismääräys on annettava vakiolomakkeella. Lomake on kaksiosainen ja siinä annetaan asetuksessa säädetyt tiedot. Varat ovat turvattuina määräyksen voimassaolon ajan ja ellei siihen tehdystä muutoksesta, rajoituksesta, peruutuksesta tai sen lopettamisesta muuta johdu, tai sen vastuun täytäntöönpanoon saakka, jonka osalta määräys on annettu.⁽²⁰³⁾ Määräys on pantava täytäntöön viipymättä niiden sääntöjen mukaisesti, joita asianomaيسessa jäsenvaltiossa sovelletaan vastaaviin määräyksiin.⁽²⁰⁴⁾ Täytäntöönpano ei edellytä täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista.⁽²⁰⁵⁾

(203) 20 artikla.

(204) 23 artiklan 1 ja 2 kohta.

(205) 22 artikla.

(202) 14 artikla.

13.5.2. Määräyksen toimittaminen pankille

Määräys toimitetaan asianomaiselle pankille tai pankeille tyhjän ilmoituslomakkeen mukana. Pankki täyttää ilmoituslomakkeen. Toimittamisenettely määräytyy sen mukaan, pannaanko määräys täytäntöön määräyksen antaneen tuomioistuimen jäsenvaltiossa vai jossakin muussa jäsenvaltiossa. Ensin mainitussa tapauksessa toimittamisessa noudatetaan kyseessä olevan jäsenvaltion prosessioikeutta. Jälkimmäisessä tapauksessa määräys toimitetaan täytäntöönpanojäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, ja siihen liitetään tarvittaessa käännös kyseisen valtion viralliselle kielelle. ⁽²⁰⁶⁾

13.5.3. Pankin jatkotoimet

Pankin, jolle turvaamismääräys on osoitettu, on toteutettava se viipymättä. Pankin on turvattava määräyksessä mainittu määrä varmistamalla, ettei kyseistä määrää siirretä tai nosteta muulle kuin erityiselle turvaamiseen tarkoitettulle tilille. ⁽²⁰⁷⁾ Kolmen päivän kuluessa määräyksen toteuttamisesta pankki lähettää velkojalle ilmoituksen varojen turvaamisesta tai, jos määräys on annettu muussa kuin täytäntöönpanojäsenvaltiossa, asianomaisen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle ⁽²⁰⁸⁾, joka puolestaan lähettää sen velkojalle. ⁽²⁰⁹⁾

(206) 23 artiklan 3 kohta.

(207) 24 artikla; artikla sisältää erilaisia määräyksen täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä, joihin on perehdyttävä huolellisesti.

(208) Toimivaltaisen viranomaisen määritelmä, ks. 4 artiklan 14 kohta.

(209) 25 artikla.

13.5.4. Tiedoksianto velalliselle ⁽²¹⁰⁾

Joko velkoja tai täytäntöönpanojäsenvaltion toimivaltainen viranomainen antaa määräyksen tiedoksi velalliselle yhdessä täytäntöönpanomääräyksen, hakemuksen ja sen liiteasiakirjojen kanssa. ⁽²¹¹⁾ Jos velallisen kotipaikka on turvaamismääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa, määräys annetaan tiedoksi kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti. Jos velallisen kotipaikka on muussa jäsenvaltiossa, määräys annetaan tiedoksi kolmen työpäivän kuluessa siitä, kun pankin ilmoitus on vastaanotettu. Tiedoksi annettavat asiakirjat toimitetaan velallisen kotijäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, joka antaa ne sen jälkeen tiedoksi velalliselle kyseisen jäsenvaltion lain mukaisesti. Jos velallisen kotipaikka on kolmannessa valtiossa, asiakirjat annetaan tiedoksi määräyksen antaneessa jäsenvaltiossa sovellettavien kansainvälistä tiedoksiantoa koskevien sääntöjen mukaisesti.

13.6. Oikeussuojakeinot ja muut velallisen edun suojaamista koskevat säännökset

Koska eurooppalainen tilivarojen turvaamismääräys annetaan kuulematta velallista, asetuksessa säädetään useista erilaisista oikeussuojakeinoista, joita velallinen voi käyttää turvaamismääräystä ja sen täytäntöönpanoa vastaan ⁽²¹²⁾. Oikeussuojakeinot ovat asetuksessa keskeinen velkojan ja velallisen etuja tasapainottava tekijä määräyksen antamisen edellytysten ja niiden rikkomisesta velkojalle aiheutuvan vastuun ohella. Velallinen voi pyytää turvaamismääräyksen uudelleentarkastelua, varsinkin jos asetuksessa säädetty määräyksen antamisen edellytykset eivät täyty esimerkiksi sen

(210) 28 artikla.

(211) 28 artiklan 1 kohta.

(212) 33–39 artikla.

takia, ettei määräyksen antanut tuomioistuin ollut toimivaltainen tai ettei velkoja ollut esittänyt vaatimusta taikka oli esittänyt sen vain vähäisestä määrästä, tai koska velkojan vaatimus ei edellyttänyt pikaista suojausta turvaamismääräyksen muodossa ⁽²¹³⁾.

Velallinen voi pyytää turvaamismääräyksen uudelleentarkastelua myös, jos määräyksen antamiseen johtaneet olosuhteet ovat muuttuneet siten, että määräyksen antaminen ei olisi enää perusteltua esimerkiksi siksi, että vaadittu määrä on sillä välin maksettu.

Velallisella on käytettävissään oikeussuojakeino myös, jos määräystä ei ole annettu hänelle asianmukaisesti tiedoksi tai asiakirjoja ei ole käännetty hänen ymmärtämälleen kielelle tai sen jäsenvaltion kielelle, jossa hänellä on asuinpaikka, eikä näitä tiedoksiannon puutteita ole korjattu määräjän kuluessa.

Komissio vahvistaa lomakkeet, joita käytetään erilaisten oikeussuojakeinojen hakemiseen. ⁽²¹⁴⁾ Asetuksessa säädettyjä oikeussuojakeinoja koskeviin päätöksiin on mahdollista hakea muutosta. ⁽²¹⁵⁾ Velallinen voi myös hakea turvattujen varojen vapauttamista antamalla määräyksen antaneelle tuomioistuimelle riittävän vakuuden tuomioistuimen sijaintijäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti. ⁽²¹⁶⁾

Asetuksessa on myös useita velallisen etujen suojelemista koskevia lisäsäännöksiä. Niinpä määräys voidaan jättää panematta täytäntöön tiettyjen määrien osalta, jos ne on täytäntöönpanojäsenvaltion lain nojalla vapautettu ulosotosta velallisen pyynnöstä tai muulla tavoin kyseisen lain mukaisesti; näihin määriin kuuluvat velallisen ja hänen huollettaviensa elatukseen tarvittavat määrät. ⁽²¹⁷⁾ Velkoja on lisäksi vastuussa mahdollisesta vahingosta, jonka turvaamismääräys voi aiheuttaa velalliselle velkojan tekemän virheen takia; tietyissä tilanteissa oletetaan, että kyse on velkojan virheestä ⁽²¹⁸⁾. Velkojalla on myös velvollisuus pyytää turvaamismääräyksessä mainitun määrän ylittävien määrien vapauttamista, jos eurooppalainen tilivarojen turvaamismääräys tai vastaava kansallinen määräys koskee useita tilejä. ⁽²¹⁹⁾

(213) Lisäesimerkkejä on annettu asetuksen johdanto-osan 12 kappaleessa.

(214) Ks. 36, 51 ja 52 artikla.

(215) 37 artikla.

(216) 38 artikla.

(217) 3 artikla.

(218) Ks. 13 artikla.

(219) 27 artikla.

Oikeudellisen yhteistyön helpottaminen ja tiedonsaantikäytännöt

14.1. Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto

14.1.1. Verkoston perustaminen ja rakenne

Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto perustettiin 28. toukokuuta 2001 tehdyllä neuvoston päätöksellä ⁽²²⁰⁾, joka sitoo kaikkia jäsenvaltioita Tanskaa lukuun ottamatta. Verkoston toiminta alkoi 1. joulukuuta 2002. Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto on konkreettinen käytännön ratkaisu oikeudellisen yhteistyön yksinkertaistamiseksi kansalaisten edun mukaisesti ja oikeussuojakeinojen saatavuuden parantamiseksi rajat ylittävissä asioissa. Verkoston joustavalla ja epäbyrokrattisella rakenteella ja sen epämuodollisilla toimintatavoilla pyritään helpottamaan jäsenvaltioiden välistä oikeudellista yhteistyötä tukemalla EU:n siviilioikeudellisten toimenpiteiden ja niiden kansainvälisten yleissopimusten täytäntöönpanoa, joissa jäsenvaltiot ovat sopimuspuolina. Lisäksi verkosto tarjoaa yleisölle tietoa kansallisten oikeusjärjestelmien käytön helpottamiseksi. Verkosto antaa tukea keskusviranomaisille, jotka käyttävät verkostoa asiaankuuluviissa asiakirjoissa annettujen määräysten mukaisesti, ja edistää eri tuomioistuinten välisiä suhteita samoin kuin suhteita oikeusalan ammattilaisiin.

(220) Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston perustamisesta 28 päivänä toukokuuta 2001 tehty neuvoston päätös 2001/470/EY, EYVL L 174, 27.6.2001, s. 25. Kesäkuun 18 päivänä 2009 tehdyllä neuvoston päätöksellä N:o 568/2009/EY täydennettiin päätöksen oikeusperustaa uudistamalla sitä ja liitettiin oikeusalan ammattien harjoittajat osaksi verkostoa. Komissio valmistelee parhaillaan siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston toimintaa koskevaa kertomusta, joka on määrä julkaista ennen vuoden 2014 loppua.

Euroopan oikeudellisen verkoston perustamisen taustalla on ajatus siitä, että todellisen Euroopan oikeusalueen asteittainen toteuttaminen edellyttää jäsenvaltioiden välisen tehokkaan oikeudellisen yhteistyön parantamista, yksinkertaistamista ja nopeuttamista siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa. Verkosto tarjoaa myös ensimmäisen käytännön ratkaisun vuonna 1999 kokoontuneen Tampereen Eurooppa-neuvoston asettamien oikeussuojan saatavuutta ja oikeudellista yhteistyötä koskevien tavoitteiden toteuttamiseksi. Kyseiset tavoitteet vahvistettiin uudelleen Eurooppa-neuvoston kokouksessa Haagissa vuonna 2004 ja Tukholmassa vuonna 2009. Eurooppa-neuvoston kokouksessa 26. ja 27. kesäkuuta 2014 korostettiin lisätoimien tarvetta, jotta helpotetaan rajat ylittävää toimintaa ja operatiivista yhteistyötä. Euroopan oikeudellinen verkosto tarjoaa näin ollen merkittävän oikeussuojakeinon rajat ylittävien oikeusriitojen ja hakemusasioita koskevien oikeudenkäyntien asianosaisille.

14.1.2. Euroopan oikeudellisen verkoston jäsenet ja toiminta

Verkoston jäsenistö muodostuu yhdestä tai useammasta kunkin jäsenvaltion nimeämästä yhteysviranomaisesta sekä erilaisista elimistä ja keskusviranomaisista, jotka on määritelty EU:n yksityisoikeudellisissa säädöksissä ja kansainvälisissä yleissopimuksissa sekä muissa asiakirjoissa, joiden osapuolia jäsenvaltiot ovat. Yhteysviranomaiset muodostavat verkoston keskeisen osan. Ne ovat kunkin jäsenvaltion muiden yhteysviranomaisten ja paikallisten oikeusviranomaisten käytettävissä ja auttavat niitä ratkaisemaan rajat ylittäviä oikeuskysymyksiä sekä tarjoavat niille tietoa, joka helpottaa toisten jäsenvaltioiden lainsäädännön soveltamista unionin tai kansainvälisten välineiden mukaisesti. Ne ovat myös niiden viranomaisten käytettävissä, joista on säädetty siviili- ja kauppaoikeuden alan oikeudellista yhteistyötä koskevilla unionin

säädöksissä tai määrätty kyseisen alan kansainvälisissä sopimuksissa. Yhteysviranomaiset auttavat kyseisiä viranomaisia mahdollisuuksien mukaan kaikissa asioissa. Lisäksi ne pitävät säännöllisesti yhteyttä muiden jäsenvaltioiden yhteysviranomaisiin.

Verkoston perustamista koskevan alkuperäisen päätöksen muuttamisesta tehdyn päätöksen tultua voimaan⁽²²¹⁾ verkoston jäsenyyttä on laajennettu. Oikeudellisesta yhteistyöstä siviili- ja kauppaoikeuden alalla vastaavien oikeus- ja hallintoviranomaisten lisäksi siihen kuuluu nyt muitakin oikeusalan toimijoita edustavia ammattialajärjestöjä, joiden jäsenyyttä jäsenvaltiot ja siviili- ja kauppaoikeuden alan yhteistyöstä vastaavat yhteystuomarit pitävät hyödyllisenä.

Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisessa verkostossa on yli 500 jäsentä, ja jäsenvaltiot ovat tähän mennessä nimenneet noin 100 yhteysviranomaista. Verkosto kokoontuu kuusi kertaa vuodessa. Euroopan oikeudellinen verkosto on laatinut kansalaisille yli 20:tä oikeuden alaa koskevia tiedotteita, jotka ovat saatavana kaikilla unionin kielillä Euroopan oikeusportaalista. Lisäksi on julkaistu yhdeksän kansalaisille suunnattua opasta, joissa esitetään pääpiirteissään moniin EU:n yksityisoikeudellisen säännösten säädöksiin liittyvää tietoa ja hyviä käytäntöjä alan toimijoille.

Jäsenvaltiot keskustelevat Euroopan oikeudellisen verkoston kahdenvälisissä luottamuksellisissa kokouksissa säännöllisesti konkreettisista oikeusriidoista.

(221) Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston perustamisesta tehdyn neuvoston päätöksen 2001/470/EY muuttamisesta 18 päivänä kesäkuuta 2009 tehty Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös; EUVL L 168, 30.6.2009, s. 35.

Keskustelujen tarkoituksena on auttaa ratkaisemaan perheoikeuden alaan kuuluvat kiistat, jotka koskevat elatusvelvoitteita, lapsikaappauksia sekä lapsen tapaamisoikeutta ja huoltajuutta. Komissio hoitaa Euroopan oikeudellisen verkoston sihteeristön tehtäviä, järjestää verkoston kokoukset ja toimii niiden puheenjohtajana.

Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto helpottaa siviili- ja kauppaoikeuden alan oikeudellista yhteistyötä verkoston kansallisten yhteysviranomaisten vuorovaikutuksen avulla. Se on tämän alan tärkein oikeudellinen väline. Euroopan oikeudellisella verkostolla on erityinen merkitys käytännön ongelmien ratkaisemisessa konkreettisissa oikeusriidoissa, joihin liittyy rajat ylittäviä oikeudenkäyntejä. Verkosto tarjoaa lisäksi merkittävän foorumin EU:n yksityisoikeudellisen säännösten säädösten arviointiin yhteysviranomaisten ja muiden verkoston jäsenten välisen kokemustenvaihdon pohjalta. Se on myös tärkeä yhteydenpitoväline verkostoon kuuluville keskusviranomaisille, etenkin EU:n perheoikeudellisiin säädöksiin, kuten Bryssel II a -asetukseen ja elatusvelvoitteita koskeviin asetuksiin, liittyvissä asioissa.

Yhä useammissa siviili- ja kauppaoikeuden alaa koskevissa EU:n säädöksissä viitataan nimenomaisesti verkoston käyttöön näiden säädösten täytäntöönpanon tukemisessa, ja verkostolla on merkittävä rooli eri oikeusaloja koskevaan kansalliseen lainsäädäntöön liittyvien tietojen toimittamisessa. Kuten EU:n oikeusasioiden toimintasuunnitelmasta vuoteen 2020 11 päivänä maaliskuuta 2014 annetussa komission tiedonannossa⁽²²²⁾ todetaan, verkoston olennaisena tehtävänä on kodifioida unionin nykyiset yksityisoikeuden alan säädökset.

(222) COM(2014) 144.

14.1.3. Euroopan oikeudellisen verkoston viimeaikainen kehitys

Euroopan oikeudellisen verkoston tärkeimpänä haasteena on tarkistetun säännösten⁽²²³⁾ mukaisesti ollut verkoston jäsenistöön otettujen uusien oikeusalan ammattikuntien kytkeminen osaksi verkoston toimintaa vuodesta 2011 alkaen. **Uudella päätöksellä** on pyritty luomaan verkostolle paremmat toimintaolosuhteet jäsenvaltioissa kansallisten yhteysviranomaisten kautta ja vahvistamaan siten yhteysviranomaisten asemaa sekä verkoston piirissä että suhteessa tuomareihin ja lakimiesammattien harjoittajiin. Sen lisäksi, että jäsenistöä on laajennettu käsittämään oikeusalan ammatillaisia kansallisella tasolla edustavat ammattilajijärjestöt, jotka osallistuvat suoraan siviili- ja kauppaoikeuden alan yhteistyötä koskevien EU:n säädösten ja kansainvälisten sopimusten soveltamiseen, Euroopan oikeudellisen verkoston yhteysviranomaisilla on asianmukaiset yhteydet kyseisiin ammatillisiin elimiin.

Yhteydet tarkoittavat muun muassa Euroopan unionin säädösten ja yleissopimusten tehokkaaseen käytännön soveltamiseen liittyvien kokemusten ja tietojen vaihtoa, yhteistyötä Euroopan oikeudellisen verkoston verkkosivustolla olevien tiedotteiden laatimisessa ja päivittämisessä sekä osallistumista asiaa koskeviin Euroopan oikeudellisen verkoston kokouksiin (muun muassa verkoston jäsenten vuositapaamiseen). Euroopan oikeudellinen verkosto on osoittautunut hyödylliseksi perheoikeuden alaan liittyvissä asioissa, joiden yhteydessä jäsenvaltiot ovat Euroopan oikeudellisen verkoston kahdenvälisiin kokouksiin ja täysistuntoihin osallistumisen lisäksi perustaneet unionin lainsäädännön edellytyksien mukaisesti keskusviranomaisia antamaan suoraa apua rajat ylittävän

oikeudellisen yhteistyön alalla näissä hyvin hankalissa ja usein erittäin arkaluonteisissa asioissa.

14.2. Tietojen asettaminen saataville Euroopan oikeusportaalissa

Yksi Euroopan oikeudellisen verkoston keskeisistä tehtävistä on ollut sellaisten verkkosivujen perustaminen, joilla annetaan tietoa EU:n ja kansainvälisistä säädöksistä sekä jäsenvaltioiden kansallisesta lainsäädännöstä ja menettelyistä. Tässä asiassa Euroopan oikeudellisen verkoston yhteyspisteet ja komissio tekevät erittäin tiivistä yhteistyötä. Tavoitteena on myös ollut toteuttaa ja saattaa vaiheittain ajan tasalle yleisölle suunnattu tietojärjestelmä, joka helpottaisi tutustumista kansallisiin oikeusjärjestelmiin erityisesti verkkosivuston kautta. Oikeudellisen verkoston sivusto on siirretty suurelta osin Euroopan oikeusportaaliin. Euroopan oikeudellinen verkosto laatii tätä varten tietosivuja, jotka koskevat kansallista lainsäädäntöä ja unionin säädöksiin liittyviä menettelyjä. Tietosivuja ylläpidetään kaikilla EU:n virallisilla kielillä ja niihin voi tutustua Euroopan oikeudellisen verkoston sivustolla Euroopan oikeusportaalissa osoitteessa https://e-justice.europa.eu/content_ejn_in_civil_and_commercial_matters-21-fi.do.

Euroopan oikeusportaalissa olevalla Euroopan oikeudellisen verkoston sivustolla on tietoa myös kaikista yksityisoikeutta koskevista EU:n säädöksistä ja erilaisista EU:n menettelyistä. Portaalissa on oma osio lomakkeita varten.

Lisäksi Euroopan oikeudellinen verkosto on antanut komissiolle merkittävää apua Euroopan siviilioikeudellisen atlaksen laatimisessa ja saattamisessa ajan tasalle. Atlas on saatavana myös sähköisenä ja sisältää hyödyllistä ja seikkaperäistä tietoa yksittäisten jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmistä.

(223) 1.1.2011 alkaen.

Kaikille avoimen oikeudellisen atlaksen kautta on mahdollista tutustua eri oikeusjärjestelmien piirteisiin, kuten jäsenvaltioiden tuomioistuinten toimivaltaan erilaisissa kansallisissa ja EU:n menettelyissä. Lisäksi atlaksessa on lainvalvontaviranomaisten ja oikeusalan ammattilaisten yhteystietoja. Kyseisellä sivustolla on saatavana myös erilaisia lomakkeita, joita käytetään EU:n eri menettelyissä, kuten maksamismääräysmenettelyssä ja vähäisiin vaatimuksiin sovellettavassa menettelyssä.

Siitä lähtien, kun aineisto siirrettiin oikeudelliseen atlakseen, aineistoon on ollut pääsy Euroopan oikeusportaalin kautta sivulta https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-fi.do.

Euroopan oikeusportaalin rinnalla kehitetään e-CODEX-hanketta, jossa useiden jäsenvaltioiden työryhmät kehittävät yhdessä tekniikoita erilaisten menettelyjen verkossa käsittelyä varten. Ensimmäinen hanke koskee sähköisen menettelyn kehittämistä eurooppalaista vähäisiin vaatimuksiin sovellettavaa menettelyä varten.

Lisäksi komission "Oikeus"-sivustosta (http://ec.europa.eu/justice/civil/index_fi.htm) saa tietoa Euroopan unionin toimintalinjoista ja toimista yksityisoikeuden alalla. Sivuston hyperlinkkien kautta pääsee myös joillekin muille edellä mainituista sivustoista.

Euroopan oikeudellisen verkoston kautta julkaistaan myös useita käytännön oppaita ja muuta kirjallista aineistoa Euroopan unionin yksityisoikeuden alalla tekemistä aloitteista, joista suurin osa on myös saatavana sähköisessä muodossa osoitteesta http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm.

LUETTELO OPPAASSA MAINITUISTA SÄÄDÖKSISTÄ

Säädöksen nimi säännös

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22 päivänä joulukuuta 2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001 (Bryssel I -asetus) 1 artiklan 5 kohta ja 2 artikla

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12 päivänä joulukuuta 2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1215/2012 (uudelleenlaadittu) (uudelleenlaadittu Bryssel I -asetus) 2 artiklan 2 kohta

Asetuksen (EU) N:o 1215/2012 muuttamisesta yhdistettyyn patenttituomioistuimeen ja Benelux-maiden tuomioistuimeen sovellettavien säännösten osalta 15 päivänä toukokuuta 2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1215/2012 2 artiklan 2 kohdan 1 ja 8 alakohta

Riitauttamattomia vaatimuksia koskevan eurooppalaisen täytäntöönpanoperusteen käyttöönotosta 21 päivänä huhtikuuta 2004 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 805/2004 3 artiklan 2 kohta

Eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöönotosta 12 päivänä joulukuuta 2006 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1896/2006 3 artiklan 3 kohta

Eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä 11 päivänä heinäkuuta 2007 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 861/2007 3 artiklan 4 kohta

Eurooppalaisen tilivarojen turvaamismääräysmenettelyn käyttöön ottamisesta rajat ylittävää velkojen perintää varten siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa 15 päivänä toukokuuta 2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 655/2014 3 artiklan 5 kohta ja 13 artikla

Maksukyvyyttömyysmenettelyistä 29 päivänä toukokuuta 2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1346/2000 4 artikla

Sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I) 17 päivänä kesäkuuta 2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 593/2008 5 artiklan 2 kohta

Sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma II) 11 päivänä heinäkuuta 2007 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 864/2007 5 artiklan 3 kohta

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27 päivänä marraskuuta 2003 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003 (Bryssel II a -asetus) 6 artiklan 1 kohta

Tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta avio- ja asumuseroon sovellettavan lain alalla 20 päivänä joulukuuta 2010 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1259/2010 (Rooma III -asetus)..... 6 artiklan 2 kohta

Toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskeissa asioissa 18 päivänä joulukuuta 2008 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 4/2009. 7 artikla

Toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja virallisten asiakirjojen hyväksymisestä ja täytäntöönpanosta perintöasioissa sekä eurooppalaisen perintötodistuksen käyttöönnotosta 4 päivänä heinäkuuta 2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 650/2012 8 artikla

Oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa ('asiakirjojen tiedoksianto') ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1348/2000 kumoamisesta 13 päivänä marraskuuta 2007 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007 9 artikla

Jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä yhteistyöstä siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tapahtuvassa todisteiden vastaanottamisessa 28 päivänä toukokuuta 2001 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1206/2001 10 artikla

Oikeussuojakeinojen parantamisesta rajat ylittävissä riita-asioissa vahvistamalla oikeusapuun kyseisissä riita-asioissa liittyvät yhteiset

vähimmäisvaatimukset 27 päivänä tammikuuta 2003 annettu neuvoston direktiivi 2002/8/EY..... 11 artiklan 2 kohta

Tietyistä sovittelun näkökohdista siviili- ja kauppaoikeuden alalla 21 päivänä toukokuuta 2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/52/EY 12 artiklan 3 kohta

Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston perustamisesta 28 päivänä toukokuuta 2001 tehty neuvoston päätös 2001/470/EY 14 artiklan 1 kohta

Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston perustamisesta tehdyn neuvoston päätöksen 2001/470/EY muuttamisesta 18 päivänä kesäkuuta 2009 tehty Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös N:o 568/2009/EY 14 artiklan 1 kohta

Huom. Tämän oppaan ei ole millään tavalla tarkoitus korvata tutustumista oppaassa kuvattuihin säädöksiin eikä komissio vastaa menetyksistä tai vahingosta, joita oppaan käyttäjälle voi aiheutua oppaassa olevista virheistä tai väittämistä.

***Europe Direct -palvelu auttaa sinua löytämään
vastaukset EU:hun liittyviin kysymyksiisi.***

Yhteinen maksuton palvelunumero (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Saat pyytämäsi tiedot maksutta. Myös useimmat puhelut ovat maksuttomia, joskin jotkin operaattorit, puhelinkioskit tai hotellit voivat periä puheluista maksun.

© Kansikuva, s. 4, s. 10, s. 24, s. 30, s. 36, s. 50, s. 62, s. 72, s. 86, s. 94, s. 98, s. 102, s. 106, s. 114: © Thinkstock

ISBN 978-92-79-39702-8

doi:10.2838/25871

© Euroopan unioni, 2014

Tekstin jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

Printed in Belgium

PAINETTU KLOORIVALKAISEMATTOMALLE PAPERILLE (ECF)

Yhteystiedot

Euroopan komissio

Oikeusasioiden pääosasto

Euroopan oikeudellinen verkosto

(siviili- ja kauppaoikeus)

just-ejn-civil@ec.europa.eu

<http://ec.europa.eu/justice/civil>

Julkaisutoimisto

Euroopan oikeudellinen verkosto
(siviili- ja kauppaoikeus)

